

LUMEA MILITARA

Azimet 21

**FIERBE MARELE ORIENT
MIJLOCIU**

Mondo militare

**UN ORIENT NU PEA
İNDEPĂRTAT - PREZENT ȘI
PERSPECTIVE**

**GESTIONAREA CRIZELOR İN
RĂZBOIUL RECE**

Polemos

**AURUL NEGRU - O ȘANSĂ
PENTRU AFRICA?**

Mașina timpului

**ARMATA CA TROFEU DE
IMAGINE**

**OPERAȚIA EL DORADO
CANION**

**COMANDANȚII DECID: ROLUL
FILMULUI ESTE COVĂRȘITOR**

**MAREȘALUL ALEXANDRU
AVERESCU ȘI SCRITORII**

Lumea militară literară

**NICOLAE BOGHIAN:
LUPII SIBERIEI**

**CORESPONDENȚĂ CU
PARFUM DE EPOCĂ**

Obiectiv Marea Neagră

THE EU AND TRANSNISTRIA

**SEMNE DE „DEZGHET”
LA MAREA NEAGRĂ**

**AXA CRIZELOR: KOSOVO -
NAGORNO-KARABACH**

**PREMIILE
SOCIETĂȚII
SCRITORILOR
MILITARI
PE ANUL 2005**

LUMEA MILITARĂ

nr. 1 (5) / 2006

magazin trimestrial editat
de Societatea Scriitorilor Militari
și Direcția Administrativă și Servicii
din Ministerul Apărării Naționale

ISSN 1584-7764

Consiliul director

Președinte:

General de brigadă Cătălin ZISU

Lorena SECELEANU

Nicolae BOGHIAN

Ionel CROITORU

Marian GHICA

Alexandru MIHALCEA

Vasile POPA

Nicolae SCURTU

Valentin TĂNASE

Director: Adrian PANDEA

Redactor-șef: Liviu VIȘAN

Senior editor: Vladimir ZODIAN

Redactori:

Cristian CĂRLAN

George MIHALCEA

Gelaledin NEZIR

Radu VOINESCU

Coperta: AP 2005

Layout, DTP: Marius IORGULESCU

Adresa redacției:

Bdul Elisabeta nr. 24, sector 5,
București

Tel./Fax: (021) 314 78 01

Tel.: 0721 767 813

0723 383 091

Tiparul: Semne '94

Responsabilitatea pentru informațiile și
opiniile exprimate în revistă revine în
exclusivitate autorilor.

azimut 21

Obiectiv Marea Neagră

The EU and Transnistria / 2

Semne de „dezgheț” la Marea Neagră / 5

„Axa crizelor”. Kosovo – Nagorno-Karabach / 7

Osetinii / 9

Fierbe Marele Orient Mijlociu / 10

mondo militare

Un Orient nu prea îndepărtat - prezent și perspective / 13

Gestionarea crizelor în Războiul rece / 28

Elemente definitorii ale strategiei de marketing / 31

Asimetrie în sprijinul logistic al viitoarelor acțiuni militare / 36

Polemos

Colocviile Polemos: Competiția pentru resurse / 40

Aurul negru – o șansă pentru Africa? / 41

mașina timpului

Din fuga mașinii timpului / 44

Armata ca trofeu de imagine / 46

Operația El Dorado Canion / 48

Comandanții decid: rolul filmului este covârșitor / 53

Mareșalul Alexandru Averescu și scriitorii / 57

lumea militară literară

Nicolae Boghian / 60

Correspondență cu parfum de epocă / 62

societatea scriitorilor militari

Premiile Societății Scriitorilor Militari pe anul 2005 / 64

Foto copertă: US Department of Defense

„Lumea militară” se poate procura de la sediul redacției, prin agențiile RODIPET sau oficiile poștale.

Numărul publicației în catalogul RODIPET: 7397

Abonamentele pentru cititorii din țară sau din străinătate se fac prin intermediul RODIPET (Piața Presei Libere nr. 1, sector 1,
București - România, PO Box 33-57, Tel.: (+4021) - 318.70.00, (+4021) - 318.70.01;

mail: subscriptions@rodipet.ro, abonamente@rodipet.ro.

The EU and Transnistria

Nicu Popescu*

EU thinking, assessments and policies towards the conflict in Transnistria have evolved quickly. The turning point towards a more active role occurred in late 2002. Since then, the EU has stepped up its attention and actions. The EU now raises constantly the Transnistria issue in relations with Russia and Ukraine. The Union has also used an array of CFSP instruments to support the conflict resolution process – these have included appointing a EU Special Representative, introducing a travel ban against the Transnistrian leadership, as well as envisaging common actions under its ENP Action Plans with Moldova and Ukraine on conflict resolution in Transnistria.

Why More EU Engagement?

First, because of enlargement. A 2002 Commission paper on EU approaches to Moldova stated: 'Moldova's stability clearly matters to the EU. Within a few years, Moldova will be on the borders of an enlarged EU. It has been destabilised by weak government, armed conflict and secession, near economic collapse, organised crime and emigration [...] The EU needs to help Moldova address these problems'¹. Enlargement stimulated the EU to develop a neighbourhood policy.

Second, developments in CFSP and ESDP mean that the EU not only can look East, but that it can also potentially act in the East. What is more, by 2002, the Balkan region had been set more or less on the path towards stabil-

isation. Serbia's authoritarian leader Slobodan Milosevic was ousted, FYR of Macedonia had stabilised after the 2001 clashes between the Slavic and Albanian communities and the EU was beginning to pay more attention to its Eastern neighbourhood.

Third, by 2003, after more than a decade of negotiations, the conflict settlement mechanisms have become discredited in the eyes of Moldova and the international community. The five-sided mechanism and the peacekeeping format have not worked and are no longer acceptable as negotiations were stalled, and Moldova did not trust Russia and Ukraine, and the peacekeeping operation was perceived as sustaining the status quo rather than solving the conflict. With every passing year of negotiation, the Transnistrian separatist state consolidated. Steps undertaken under pressure from the mediators as part of the conflict settlement efforts, such as granting Moldovan custom stamps to Transnistria were only contributing to a more economically independent Transnistria. Instead of altering the incentive structures sustaining the conflict, the negotiation format was, in fact, legitimising them. The UK Government memorandum on the appointment of a EU Special Representative to Moldova is clear: 'After another year without progress on the five-sided settlement talks [...] there is recognition within the EU of the need for greater engagement in Moldova. This has become more

pressing following the recent enlargement of the EU, which has put the EU's external border closer to Moldova, and with the prospect of Romania's accession in 2007, which will put Moldova directly on the EU's border'².

Fourth, the Transnistrian authorities have driven the EU towards greater involvement in the conflict resolution process. Transnistria opposes any Western involvement in the process, and is profoundly distrustful of Europe. Transnistria obstructionism in negotiations, which were employed by the separatist leaders to prolong the *status quo*, in fact, discredited the mechanism in the eyes of most observers and gave the Moldovan government credible arguments to insist on greater EU and US involvement in negotiations.

This was reinforced by a series of tensions between Moldova and Transnistria in 2003-2004 that revealed the flaws not only of the negotiation format but also of the peacekeeping mechanism. A brutal attempt to close down the only six Romanian-language schools (one of them an orphanage) using the Latin alphabet in Transnistria in the summer of 2004 prompted a series of EU statements, an extension of the travel ban on more Transnistrian officials, and a visit in early August 2004 by Robert Cooper, Director General for External and Politico-Military Affairs of the EU Council to Transnistria³. The crisis led to a direct and dangerous standoff between Moldovan police and Transnistrian militia, in which the peacekeeping forces did not interfere. Nor could the Joint Control Commission, composed of Russia, Transnistria and Moldova and the body supervising the security situation, intervene because of a Trans-

* Nicu Popescu are o bursă *Open Society Institute* la Centrul pentru Studii de Politică Europeană din Bruxelles, este editor al magazinului on-line *Eurojournal.org* și doctorand al Universității Central Europene din Budapesta. Articolul de față are ca punct de pornire lucrarea *The EU in Moldova – Settling conflicts in the Neighbourhood*. În primăvara anului 2005, autorul a făcut un stagiu de cercetare la Institutul pentru Studii de Securitate al Uniunii Europene.

nistrin and Russian veto. This revealed the biases of the structures, which, designed to maintain peace, now entrenched the conflict. Transnistrian actions, therefore, served to undermine the credibility of the Russia-led negotiating and peacekeeping formats and to encourage thinking in the EU, the US and Moldova on how the situation could be changed.

Fifth, Russian policies towards Moldova encouraged and even accelerated greater EU attention to the issue. Russia's unilateral diplomacy, witnessed with the 'Kozak memorandum' and Russian pressure to weaken the OSCE has undermined the five-sided format in this conflict. In November 2003, Dmitri Kozak, Putin's special envoy, developed a unilateral settlement plan that would have opened the way to a Russian military presence until 2020 and Transnistria's de facto domination of the whole of Moldova. This became known as the 'Kozak memorandum'⁴. In addition, Russia failed to withdraw its troops and armaments before the end of 2002 in accordance to its OSCE Istanbul commitments. Russia has not cease supporting Transnistrian separatism even after an initially pro-Russian communist government took power in Moldova. So assertive was Russian policy towards Moldova that even Moldova's communists turned away from Russia as the main 'strategic' partner. In 2004-2005, Russia also tried to sideline EU institutions by intensifying discussions on Transnistria with some EU member states to show that it consults with European partners while trying to undermine a common EU policy on Transnistria⁵.

Sixth, the EU-Russia dialogue on security issues, especially the launch of a road map for a space of common external security in May 2005, start to create a proper basis for cooperation on the conflicts in the former Soviet Union. A key objective of the common space is to 'strengthen EU-Russia dialogue on matters of practical co-operation on crisis management in order to prepare the ground for joint initiatives [...] in the settlement of regional conflicts, inter alia in regions adjacent to EU and Russian borders'⁶. This document clears ground in which the EU could increase its contribution to conflict resolution in Transnistria, which, after all, is an adjacent region only to the EU and not Russia.

Seventh, the Orange Revolution and changes in Ukrainian policy have made greater EU contribution to conflict resolution more welcome; these changes also increased the EU's potential to act in stronger cooperation with Ukraine.

Taken together, these factors led member states and the EU to recognise that the status quo had to and could be changed. A new push was required. With the OSCE in crisis, NATO looking beyond Europe towards global responsibilities, the United States deeply involved in the Middle East, the obvious candidate to drive the conflict resolution process is the EU.

EU Thinking and Policy

Most importantly, EU thinking about Moldova has changed. The Moldovan conflict remains far from the most salient problem the EU faces, but since 2003 there has been a lot of thinking about the conflict in Transnistria. In addition, the EU has used a wide array of CFSP instruments to support the settlement of the conflict. It is worth reviewing these actions before considering new ideas for EU engagement.

Diplomatic Actions

The EU has moved relatively quickly to become a diplomatic actor in the Transnistrian conflict resolution process. During 2003-2004, the EU became an *ad hoc* diplomatic actor in Moldova, periodically sending diplomatic missions to Moldova, raising the Transnistria problem with Russia and Ukraine and expressing opinions on the conflict resolution process. The most dramatic instance of such diplomatic activism was Javier Solana's declared lack of EU support to the 'Kozak

Memorandum' in November 2003, which weighed in Moldova's decision to reject the Russian plan. In early 2005, a decision was made to increase the profile and to streamline EU diplomacy and in March the EU appointed a EU Special Representative for Moldova. A senior Dutch-diplomat, Adriaan Jacobovits de Szeged, who served as the special envoy of the OSCE Dutch Chairman-in-Office in 2003 on the Transnistria problem was appointed. His mandate is to 'strengthen the EU contribution to the resolution of the Transnistria conflict [...] ; assist in the preparation [...] of EU contributions to the implementation of an eventual conflict settlement'⁷. In this way, EU sent a message that its interest in the Transnistria problem is serious, and that the EUSR would be the main EU interlocutor with whom the problem should be discussed⁸. The EUSR appointment was designed to provide for greater EU internal coherence and external visibility. However, the fact that the EUSR is based in The Hague has reduced his visibility on the ground.

Trade-related Actions

In September 2004, the EU introduced a double-checking system for the steel exported from Moldova without imposing any quantitative limitations.⁹ In fact, this was a measure to enhance the transparency of steel exports from Transnistria to the European Union. Such exports could no longer happen without Moldovan certificates confirming the origin of the steel. This meant in effect that the Transnistrian steel factory in Rybnitsa would not be able to export steel without Moldovan custom stamps or supervision by Moldovan authorities. The impact has been felt in Transnistria, which has had to redirect exports towards the East and China, in particular.

Participation in Negotiations

The EU has been involved in the negotiations also. During the Dutch chairmanship of the OSCE in 2003, the EU was present in the Joint Constitutional Commission, composed of Moldovan and Transnistrian deputies, to draft a new constitution for a reunified Moldova. The Commission ultimately failed in its task, but it marked a symbolic change in the conflict resolution

mechanisms with the EU being involved for the first time in negotiations on the status of Transnistria.

The EU is not formally included in any of the formally institutionalised conflict management formats in Transnistria. It is not part of the five-sided negotiation format, the joint control commission, or the peacekeeping mechanism. The EU rather than seeking to join these mostly discredited and deadlocked formats, has been building new frameworks of cooperation in which it could bring an added value to the conflict resolution process. This included active diplomacy by the EUSR Moldova and the launch of the EU Border Assistance Mission. In fact the main thrust of conflict settlement efforts in Transnistria have shifted away from the five-sided format towards direct dialogue between the EU and other concerned actors and efforts to increase the transparency of the Moldova-Ukraine border.

Since September 2003, Moldova has constantly called for the EU (and the US) to become a full mediator in the conflict. The proposition is supported by Ukraine, and Transnistria has even decreased its objections to that the idea in 2005. It is increasingly likely that the EU, as well as the US, will become involved in the negotiating process at some point. As the failure of the "Kozak memorandum" showed, no solution to the conflict is likely without EU support. All of this highlights the importance of the EU role in the negotiations, even if it is not formally a mediator yet.

Political Dialogue with Ukraine and Moldova

Starting in March 2003 at the initiative of the European Commission, a series of trilateral consultations between Ukraine, Moldova and the EU were held in Brussels on the issue of joint border controls on the Moldovan-Ukrainian border, including its Transnistrian segment. The ENP Country Report on Moldova from May 2005 mentions that 'a key element in any effort to achieve a settlement relates to ensuring Moldova's control over its entire customs territory'. The Report states also that 'without effective customs control on the goods crossing Transnistria, smuggling is flourishing with serious consequences on the government budget and the rule of law'. The EU, thus, supported Moldova's proposals for the creation of a joint border control on the Ukrainian territory to ensure control over all of Moldova's external borders. The EU also pledged funds to support the development of border infrastructure between Moldova and Ukraine. On 7 June 2005, the European Commission announced that this assistance would increase to 22 million euros primarily for strengthening border controls between Moldova and Ukraine.

In February 2005, the EU and Moldova signed their ENP Action Plan for increased cooperation. The Action Plan is a set of measures to advance economic and political relations between Moldova and the EU. Besides economic and technical issues, the

Action Plan has separate section on Transnistria. The document underlines the 'continuing strong EU commitment to support the settlement of the Transnistria conflict, drawing on the instruments at the EU's disposal,' and that 'the EU is ready to consider ways to strengthen further its engagement'. One should note also that the EU will open a Commission delegation in Chisinau in September 2005.

Transnistria has been prominent in the bilateral EU-Ukraine dialogue. The EU-Ukraine Action Plan also states the necessity of enhancing cooperation in 'working towards a viable solution to the Transnistria conflict in Moldova, including addressing border issues'. In addition, the Transnistria issue is raised permanently in the EU-Ukraine dialogue, and Transnistria is often perceived as one of the tests of the post-Kuchma Ukraine.

Border monitoring

In response to the Moldovan and Ukrainian invitation to monitor the border between the two countries, in August 2005, the EU presented a memorandum on the creation of a EU Border Assistance Mission that would monitor customs and border controls on the whole frontier between Moldova and Ukraine, including its Transnistrian sector. It is expected that the mission will start its activity on 1 December 2005 and would last for 2 years with the possibility of extension for another year. It would be a European Commission led mission (not a ESDP operation), dealing with both border and customs monitoring, without any executive functions. The EU monitoring mission will be able to operate at all border crossing points but will not be permanently located at these points.

Sanctions

In February 2003, the EU and the US introduced targeted restrictions in the form of a travel ban against representatives of the Transnistrian leadership. The joint statement stated: 'The leadership of the secessionist Transnistrian region has continually demonstrated obstructionism and unwillingness to change the status quo, thereby impeding meaningful negotiations'¹⁰. The EU statement noted also: 'The EU reserves the right to consider additional targeted restrictive measures at a later date. The EU

Paradă militară la Tiraspol

will review its position in the light of further developments, in particular steps taken by the Transnistrian leadership to make substantial progress in negotiations¹¹. In August 2004, indeed, the travel ban was extended to an additional ten officials from Transnistria who were responsible for the attempt to close down the Latin-script schools, which was considered a human rights violation.¹² However, the effectiveness of sanctions is reduced by a number of factors. Firstly, Ukraine has not associated itself with the travel ban. The Ukrainian authorities invoke that as a neutral mediator in the conflict resolution process they cannot exert pressure on one of the conflict parties. This makes it possible for Transnistrian officials to travel easily in Ukraine and Russia thus reducing from the negative impact of sanctions. Second, the sanctions are too limited in scope to impose a serious burden on the leadership and make it reverse their policies. They target a limited number of officials, but not key supporters of the regime such as senior executives of the most important industries or business groups that are key in supporting the regime¹³. Third, the objective of the sanctions is somehow vague, and there is no clear request to some concrete steps towards compliance from the part of the Transnistrian authorities.

Crisis Management

In the summer of 2003, the EU discussed the possibility of contributing to a peace-support operation in Transnistria. The idea was first raised officially in an OSCE food-for-thought paper¹⁴ and discussed in EU Political and Security Committee and in the EU Military staff¹⁵. In the end, the proposal was put aside because of Russian opposition, EU-Russia disagreements over the 'Kozak memorandum' and because of a lack of clarity in the prospects for a settlement in Transnistria. However, the idea of the need for a different type of peace support operation in Moldova is not off the agenda, and the EU will resume such discussions in the future.

This discussion has highlighted instances of increased EU engagement in the Transnistria problem. In a context where the conflict resolution mechanisms are discredited and ineffective, Transnistria's *de facto* independence is strengthening, the OSCE lies in deep

Semne de „dezgheț” la Marea Neagră

Forumul din 4-5 iunie 2006

Îndeobște, în spațiul Mării Negre se ciocnesc cureții calzi din Vest cu cei foarte reci din Nord. Iernile sunt lungi și aspre, verile, uneori, violent de călduroase. De mii de ani, preponderența înghețului s-a fixat însă ca un dat al istoriei. Mai ales de pe la 1700, spațiul a fost mai tot timpul incrementat în frontierele unei succesiuni de imperii eurasiatice. Înghețul nu a soluționat însă problemele regiunii și, cu fiecare încălzire geopolitică, ele s-au reactivat precum „vulcanii vremelnici adormiți”. Așa s-a întâmplat și după 1989-1991 când, odată cu dezmembrarea URSS, am aflat că micile popoare n-au dispărut, că regimul comunist n-a anulat decalajele de dezvoltare dintre Est și Vest, că ateismul de stat nu a eliminat xenofobia sau fundamentalismul etc. Înghețul nu poate fi deci întrebuințat ca strategie de abordare a marilor teme ale regiunii.

De la această premisă ar trebui să pornim atunci când analizăm semnificațiile recentului Forum al Mării Negre. Formula avansată - este adevărat, puțin abrupt -, de președintele Traian Băsescu, de realizare a unui spațiu al dialogului regional, are calitatea de a permite evidențierea celor mai diferite puncte de vedere, permițând statelor riverane și organizațiilor internaționale să discute deschis și fără idei preconcepute sau complexe de mică sau mare putere. Este un exercițiu firesc de cooperare regională, ce poate fi cu greu respins; altfel, conform regulilor jocului politic, cine nu participă, se exclude singur!

Pe de altă parte, recentul Forum al Mării Negre corespunde și schimbărilor geopolitice în curs. În spațiul Mării Negre s-a instalat deja rețeaua de securitate NATO și NATO-PFP. „Frontiera mobilă” a Uniunii Europene se deplasează sistematic spre Est, cu întregul său sistem de „politici de vecinătate”. În aceleași direcții se mișcă și traseele energetice ale Uniunii - explorate inteligent de Germania - spre Caucaz, Marea Caspică, Orientul Apropiat și Mijlociu; dinspre Extremul Orient, China aruncă „punți energetice” în Kazahstan și Turkmenistan. SUA promovează mondializarea economică, liberalizarea piețelor, democratizarea societății, combaterea terorismului internațional, acordând o

atenție particulară Zonei Lărgite a Mării Negre. În contextul evidențiat, aproape toate problemele locale se internaționalizează. Cu atât mai mult, responsabilii politici trebuie să se angajeze în dialog. Cu atât mai mult, vocea națiunilor, indiferent de mărime, trebuie consultată. Din aceste motive, dar și din multele altele, apreciem inițiativa recentă a României la Marea Neagră drept o reușită. Mai mult, o privim și ca o modalitate de a stimula „adevăratul dezgheț”.

Din declarațiile participanților la Forum:

♦ „Sunt sigur că problema energetică nu va putea fi soluționată decât într-o organizație ce va fi creată în Zona Mării Negre. ... În loc să se creeze o dependență de Rusia, de resursele energetice, trebuie să se creeze o interdependență în zonă pe probleme energetice”. (Jonathan Eyal, director în cadrul Royal United Service Institute of Defence and Security Studies, Londra).

♦ „Noi nu încercăm să ne transformăm în dirijori ai vacarmului pontic. Există deja destule voci puternice”. (Mihai-Răzvan Ungureanu, ministrul de Externe al României).

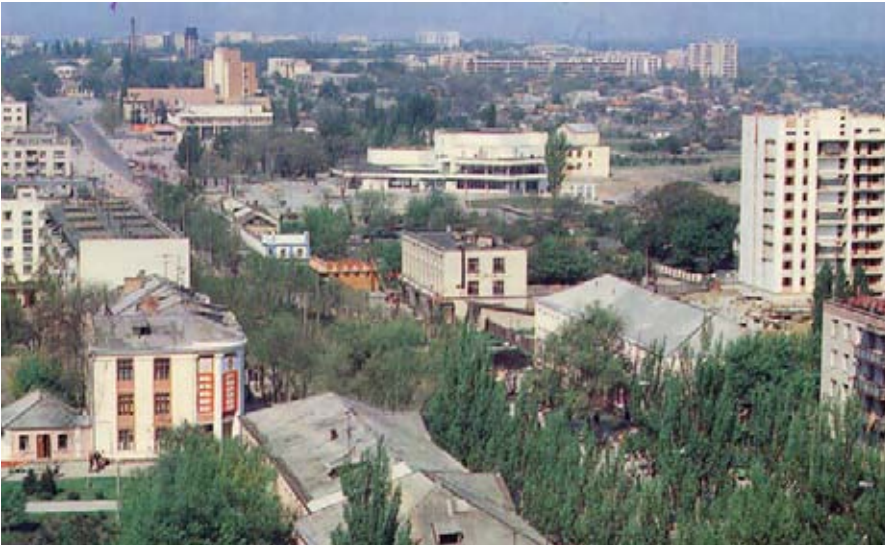
♦ Ambasadorul rus, Aleksandr Tolkaci, a descris Forumul ca fiind „bun”, adăugând că sunt însă „prea multe inițiative în regiune”.

♦ „În aceste regiuni, dreptul internațional practic nu a funcționat din 1991: armate străine pe teritoriul unor țări care nu le doresc, mutări de frontieră de facto, curățare etnică”. (Vladimir Socor, Jamestown Foundation).

♦ „Idea Europei este aceea de autodeterminare și independență a statelor, care se pot organiza așa cum cred de cuviință (...). Lumea merge înainte și fără permisiunea Moscovei”. (Bruce Jackson, președintele Proiectului pentru Democrația Transnațională, SUA).

♦ „Nu putem avea nici un fel de politică activă în Zona Mării Negre fără cel mai important jucător, Rusia”. (Wilfried Grüber, ambasadorul Germaniei la București).

♦ „Forumul este un început bun pentru cooperarea în regiune (cu sau fără Rusia)”. (Erhard Busek, șeful Pactului de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est).

Tiraspol

crisis, and where Ukraine is moving closer to the EU while Russia wants closer cooperation on security matters with the Union, the EU becomes a central point of international efforts to address the Transnistrian conflict.

The question is now: What should the EU do? How and where the EU seek greater engagement? The EU has made significant progress in thinking about the Transnistria problem. Now, it is time for actions to catch up with thought.

Conclusions and Recommendations

The conflict in Transnistria is the closest geographically to the EU; at the same time, it is the most 'solvable.' The conflict features high on the agenda of EU-Russia and EU-Ukraine relations. A settlement of the conflict in Transnistria would attenuate the soft security challenges the EU faces on its Eastern border. Settling the conflict requires an international effort. The focus of EU policy should be to alter the context in which the conflict is situated and sustained, rather than hoping for an early agreement on the status of Transnistria. The primary objective should be to increase Moldova's 'attractiveness' while decreasing the benefits of maintaining the current status quo. The Transnistrian separatist project is very much based on false economic arguments for independence. Undermining these claims will be central to efforts to reunify the country.

In order to achieve a sustainable settlement of the conflict, the EU could consider such actions as:

Secure greater alignment between Ukraine and the EU on CFSP joint statements and actions, including sanctions against Transnistrian leadership;

Support the creation of joint Moldovan-Ukrainian border posts on the whole perimeter of the border;

Involve Ukrainian NGOs in the efforts to support democracy in Transnistria.

Increase Moldova's attractiveness through trade liberalisation and facilitation of the visa regime for certain categories of citizens in line with areas of flexibility in the Schengen *acquis*;

Seek possibilities to start implementing some of the provisions of the EU-Moldova Action Plan in Transnistria as well, with a particular focus on political and democracy related issues;

Expand targeted sanctions to key supporters of the regime from the business community, as well as against individuals and companies involved in criminal activities and human rights abuses in the region;

Revise the objectives of sanctions. The EU should request democratisation in Transnistria with clearly set benchmarks, rather than link the travel ban to the continuation of negotiations on conflict settlement;

Involve Transnistrian students and academics in EU-Moldova exchange programmes.

¹ *EU approach on Moldova* (Unpublished, 2002).

² Information from the Committee on European Security of the United Kingdom Parliament, House of Common, Eleventh Report of Session 2004-2005, Point 12 'FCO (26397) EU Special Representative for Moldova'.

³ See 'Javier Solana, EU High Representative for the CFSP, writes to Russian Foreign Minister Sergey Lavrov on deteriorating situation in Transnistria,' Brussels, 30 July 2004, S0208/04; 'Javier Solana, EU High Representative for the CFSP, sends diplomatic mission to Moldova,' Brussels, 9 August 2004 S0210/04; 'Declaration by the Presidency of the European Union on the denial of access to Transnistria of the OSCE Mission in Moldova,' 19 August 2004; 'Declaration by the Presidency on behalf of the European Union on the continuing deterioration of the situation in Moldova,' 26 August 2004. All these documents can be found on: www.eurojournal.org.

⁴ The text of the *Russian Draft Memorandum on the basic principles of the state structure of a united state in Moldova* (Kozak Memorandum) can be found at: http://eurojournal.org/comments.php?id=P107_0_1_0_C_; for relevant commentaries see Michael Emerson, 'Should the Transnistrian tail wag the Bessarabian dog?' *CEPS Commentary*, 11 January 2004, available at: http://www.ceps.be/Article.php?article_id=133&; and John Lowenhardt, 'The OSCE, Moldova and Russian Diplomacy in 2003,' *Eurojournal.org*, 16 April 2004, http://eurojournal.org/more.php?id=139_0_1_6_M5.

⁵ Interview with EU official, Brussels, April 2005.

⁶ *EU-Russia Road Map for the Common Space of External Security*, p. 43.

⁷ Council Joint Action 2005/265/CFSP of 23 March 2005 appointing a Special Representative of the European Union for Moldova, Official Journal L 081, 30/03/2005 P. 0050 - 0052

⁸ Interview with EU official, Brussels, April 2005.

⁹ *Council Decision concerning the conclusion of an Agreement in the form of an Exchange of Letters between the European Community and the Republic of Moldova establishing a double-checking system without quantitative limits in respect of the export of certain steel products from the Republic of Moldova to the European Community*, Brussels, 7 September 2004, 11511/04, SID 28, COEST 126.

¹⁰ 'Moldova: Council adopts restrictive measures against the Transnistrian leadership,' Brussels, 27 February 2003, 6679/03 (Presse 56), Annex 1 'Joint Statement of the European Union and the United States on Sanctions against the Transnistrian leadership.'

¹¹ 'Moldova: Council adopts restrictive measures against the Transnistrian leadership,' Brussels, 6679/03 (Presse 56).

¹² 'Declaration by the Presidency on behalf of the European Union on the continuing deterioration of the situation in Moldova,' 26 August 2004.

¹³ On the effectiveness of "smart" sanctions see Anthonius W. de Vries, "European Union Sanctions against the Federal Republic of Yugoslavia from 1998 to 2000: A Special Exercise in Targeting", and "Introduction" in David Cortright and George A. Lopez, *Smart Sanctions: Targeting Economic Statecraft*, (Rowman and Littlefield: Lanham, MD, 2002).

¹⁴ *Food-for-Thought-Paper: Peace Consolidation Mission Moldova* (Unpublished, July 2003).

¹⁵ Interview, Ministry of Defence of the United Kingdom, London, October 2003.

„Axa crizelor”. Kosovo – Nagorno-Karabach

Ruxandra M. Vidrașcu

„Capete de afiș” ale anului 2006 sunt în continuare Balcanii de Vest și Zona Lărgită a Mării Negre. Desfășurările recente au confirmat doar parțial evaluările din noiembrie-decembrie 2005, deoarece s-au înregistrat și unele evenimente care au sfidat obișnuitele calcule politico-militare locale și regionale.

Balcanii de Vest – se adâncește „impasul sârbesc”

Înainte de 1 ianuarie 2006, problema Serbiei rămânea în mare parte confuză. O persistentă criză politică eroda atât Serbia, cât și Uniunea Serbia-Muntenegru. La Belgrad, se menținea fragilul echilibru politic dintre reformatori, socialiști și radicali, exprimat și de tensiunile instalate între premierul V. Kostunița și președintele B. Tadić. La Podgorița, partizanii unui Muntenegru independent nu reușiseră încă să convingă UE că uniunea din 2002 nu putea supraviețui. Concomitent, Belgradul se

pregătea să demareze negocierile cu albanezii pentru viitorul statut al provinciei Kosovo (mediate de ONU). În plus, relațiile deteriorate cu Tribunalul Internațional de la Haga amenințau să se soldeze cu eșuarea negocierilor pentru Tratatul de Stabilizare și Asocierie cu UE.

Pe de altă parte, factorii internaționali implicați în Balcanii de Vest – SUA, UE, OSCE, NATO, Federația Rusă etc. – nu-și exprimaseră încă deschis pozițiile finale față de ansamblul „problematicii” sârbo-muntenegreano-kosovare.” În principiu, toate părțile responsabile insistau ca sârbii și albanezii, sârbii și muntenegrenii să-și rezolve prin negocieri, respectând standardele internaționale, temele în dispută. În afara cancelariilor, însă, s-au acreditat scenarii pentru viitorul Uniunii Serbia-Muntenegru și pentru Kosovo. Un scenariu „maximal” lua în calcul independența provinciei Kosovo (cu garanții internaționale pentru locuitorii sârbi și alte minorități) și separarea Serbiei de Muntenegru. Alt scenariu, „minimal” de această dată, con-

sidera că situația actuală se va menține încă un număr de ani, probabil până în pragul integrării Balcanilor de Vest în UE și NATO. Între cele două scenarii se plasau opțiuni care luau în calcul fie menținerea Uniunii Serbia-Muntenegru și independența Kosovo, fie desfacerea Uniunii și păstrarea provinciei Kosovo, cu un statut de largă autonomie, în cadrul Serbiei. Puterile occidentale au subliniat prioritatea acordată reglementării situației din Kosovo, iar Federația Rusă a avertizat că „modelul Kosovo independent” va trebui aplicat și în cazul „conflictelor înghețate” din Zona Lărgită a Mării Negre.

Lunile ianuarie – iunie 2006 au adus câteva clarificări. Convorbirile sârbo-albaneze, sub egida ONU, au început la Viena, în 20 februarie; pozițiile delegaților au rămas ireconciliabile, dar albanezii din Kosovo sunt decizi să obțină independența. După decesul președintelui I. Rugova, conducerea provinciei a trecut cu totul sub controlul „tinerilor comandanți” din UCK, cunoscuți pentru opțiunile lor

Prizrem, Kosovo

radicale. SUA, UE, ONU înclină tot mai evident spre un statut de independență a provinciei, cu serioase garanții internaționale (probabil inclusiv cu prezența unor forțe de stabilizare NATO-UE).

În Muntenegru, grupările independentiste au convins în cele din urmă UE să supervizeze referendumul pentru separarea de Serbia, în condițiile exprimării unei majorități simple. De curând, atât președintele Uniunii Serbia-Muntenegru, cât și ministrul Apărării, s-au pronunțat, într-un fel sau altul, pentru abandonarea formulei din 2002. Referendumul din 21 mai s-a soldat cu proclamarea a două state separate.

Pe alt plan, relațiile Serbiei cu Occidentul și cu TPI rămân încordate. Chiar dacă condamnarea lui S. Miloșevici a ieșit din discuție după decesul acestuia (înmormântat la 19 martie), SUA și UE insistă ca Radovan Karadzici și Ratko Mladici să fie predați sub amenințarea izolării totale a Belgradului.

Evoluțiile în curs provoacă desigur o serie de întrebări legitime: cine poartă vina pentru deteriorarea poziției internaționale a Serbiei?; există o „conspirație antisârbă” în mediile internaționale; se poate ajunge la o soluționare trainică a dramaticei crize declanșate încă din 1989 – 1990? Un posibil răspuns ar fi că orientările exacerbate naționaliste și etatismul socialist nu sunt agreeate în spațiul comunitar. Pe de altă parte, un „mare pariu” al NATO și UE rămâne modul în care bunăstarea economică și instituțiile integrate vor putea soluționa multiplele probleme etnico-culturale ale Balcanilor! Pariul respectiv devine și mai incitant în condițiile prefigurării unui nou „patriotism economic” în Occident. Anul 2006 va aduce probabil clarificări, în cea mai mare măsură dureroase pentru sârbi. Oricum, UE tinde să-și adopte măsurile de prevedere: astfel, Germania și Franța promovează cu insistență, în lunile din urmă, necesitatea creării unei „camere de așteptare” pentru Balcanii de Vest, înainte de admiterea lor în Uniune. La mijlocul lunii martie, creștin-democrații germani și cancelarul Angela Merkel s-au pronunțat clar în favoarea stabilirii unui „parteneriat privilegiat” cu un fel de „Comunitate a Europei de Sud-Est,” prin intermediul căreia să fie pe deplin stabilizată subzona din punct de vedere economico-social. Deci tema finalizării integrării subzonei în UE va amâna.

Zona Lărgită a Mării Negre

Spațiul respectiv continuă să fie marcat atât de tendințe de cooperare, cât și de acutizarea unor rivalități și conflicte. Implicarea UE și SUA în zonă este de domeniul evidenței, ca și restrângerea libertății de acțiune a Federației Ruse, într-o „vecinătate imediată” a sa. Occidentalii au obținut dreptul de a „asista” la discuțiile privitoare la Transnistria și, alături de ruși și OSCE, se străduiesc să contribuie direct la stabilizarea Caucazului de Sud. Europeanii au o strategie proprie de vecinătate, chiar în „vecinătatea apropiată” a Rusiei. NATO a aprobat o orientare de cooperare în Caucazul de Sud și bazele americane se translatează din Vest spre aliniamentul Baltica – Constantinopol. Interesele directe ale unei Rusii sfidate și nemulțumite se concentrează asupra Transnistriei, Abhaziei și Osetiei de Sud, spații considerate un fel de „avanposturi” ale „imperului.” Nagorno-Karabach funcționează ca o „pârghie geopolitică” de reglare a raporturilor Caucazului de Sud cu Federația Rusă. O altă pârghie rezidă în dependența Armeniei, Georgiei, Republicii Moldova, Ucrainei și Belarusului de livrările de energie din Federația Rusă. Adevărul este însă că examinarea scenariilor de rezolvare a conflictelor de mai sus tre-

buie tot mai evident raportată la noile relații dintre Federația Rusă, SUA și UE în Zona Lărgită a Mării Negre.

Pe lângă „sfidarea occidentală,” Moscova se confruntă și cu „regimurile portocalii” de la Kiev și Tbilisi; ambele

regimuri beneficiază de o „simpatie” diplomatico-militară americană explicită. Ucraina, în schimb, cu o minoritate rusă de 15 milioane – agitată din „exterior” –, se află într-o poziție expusă între UE, SUA și Federația Rusă. Președintele Viktor Iușcenko declară în mod sistematic că va adera la UE și la NATO. În acest sens, evoluțiile viitoare din Ucraina vor influența în mod deosebit regiunea. Ele vor echivala și cu un test serios al relațiilor dintre actorii internaționali majori din bazinul Mării Negre. La fel, atitudinea SUA și UE în problema democratizării Belarusului provoacă iritare la Kremlin.

În momentul de față, administrația președintelui V. Putin „manevrează pe linii interioare,” încercând să-și asocieze UE în inițiativele regionale, în detrimentul SUA, curtând Turcia – între altele, pentru a bloca extinderea activităților Flotei NATO în Marea Neagră -, presând energetic, politic și militar statele rebele, refuzând să liberalizeze piețele interne de capital și energetică, opunându-se ferm „exportului de democrație” și revoluțiilor „colorate” etc. În mod ostentativ se cultivă o relație de parteneriat strategic cu China și India și Orientul Mijlociu. Kremlinul ezită încă între o orientare de parteneriat democratic cu Occidentul, „imperiu liberal” și reînvierea naționalismului eurasiatic. Aplicarea scenariului independenței în Kosovo s-a transformat într-un puternic argument al Moscovei pentru soluționarea similară a „conflictelor înghețate” din Zona Lărgită a Mării Negre; totuși, fără acordul SUA și UE argumentul amintit nu va fi suficient. Pe acest fundal, internaționalizarea Mării Negre – promovată și de România – poate oferi noi soluții de stabilizare.

De fapt, conflictele în discuție sunt în primul rând rezultatul unor acte de violență și aranjamente administrative otrăvite din epocile Imperiului Rus și URSS, toate impuse și reimpuse prin forță, fără consultarea popoarelor, în disprețul celor mai elementare drepturi și libertăți naționale. Până la destrămarea URSS, comunitatea internațională, la rândul său, s-a dezinteresat aproape total de nevoile și dramele acestor popoare și populații „înghețate în istorie.” Astăzi, o revenire la aranjamente tradiționale imperiale ar fi contra-productivă.

Osetinii

Anatol Leșcu (Chișinău)

Unul dintre conflictele care agravează situația geopolitică din regiunea Mării Negre este și conflictul georgiano-osetin. Osetinii (aprox. 600 mii) sunt un popor de origine persană, descendenți direcți din sciți, sarmați și alani. Actualmente sunt divizați în două structuri statale: Republica Alania - Osetia de Nord, cu capitala orașul Vladikavkaz, în componența Federației Ruse și Republica Alania - Osetia de Sud, cu capitala în orașul Tskhinval, din componența Georgiei. Osetinii, ca și predecesorii săi, alanii, sarmații și sciții, au populat întinsele teritorii nordpontice, ale Caucazului de Nord și Transcaucaziei din sec. IX-VIII î.Hr., întrând în contact direct și cu geto-dacii. Fiind creștinați de către Sfântul Andrei, au dat lumii 12 sfinți venerați de biserica armeană. Au conviețuit pașnic cu georgienii, contribuind la dezvoltarea culturală și mai ales militară a principatelor georgiene, între reprezentanții celor două etnii întemeiându-se și cele mai multe cupluri mixte.

Militari înnăscuți, unicul popor creștin băștinaș din nordul Caucazului, osetinii au devenit forța de sprijin a țarismului în cucerirea acestei regiuni. Profitând de unele concesii și favoruri din partea guvernărilor din Sankt Petersburg, au dobândit un statut privilegiat în regiune, situație pe care o păstrează și astăzi, detașându-se între popoarele fostelor imperii țarist și cel sovietic prin numărul de generali și eroi ai Uniunii Sovietice pe cap de locuitor. Printre figurile marcante putem aminti

pe David Soslan - conducătorul Georgiei după moartea țariței Tamara, Iosif Djugașvili (Stalin), generalul Isa Pliev – comandant-șef trupelor sovietice din Cuba în timpul crizei rachetelor, Gh. Gherghiev - dirijor de o renume mondial.

Tensiunea în relațiile interetnice a început se crească odată cu instalarea la putere în Georgia, pe atunci încă republica socialistă din componența URSS, a cunoscutului disident Zviad Gamsahurdia. El a luat un curs hotărât spre independență totală față de Moscova, lansând totodată lozincă "Georgia pentru georgieni", abolind pe 9 decembrie 1990 autonomiile negeorgiene existente până atunci (Abhazia și Osetia de Sud). Acest curs radical a stârnit reacții violente din partea populației locale autohtone din aceste ținuturi, care se bucurau până atunci de largă autonomie administrativă, economică și culturală. Toate aceste evenimente au dus la izbucnirea în anul 1991 a unui conflict armat cu toate atrocitățile specifice. Trupele georgiene au ocupat inițial orașul Tskhinval, dar, în urma declanșării unui război de gherilă, ele au fost nevoite să se retragă către vechile hotare administrative ale Osetiei de Sud. În timpul acestui conflict s-a cristalizat coaliția politică între auto-proclamatele Republici Abhazia, Osetia de Sud și Transnistria. Voluntarii, miliții locale din Caucazul de Nord, cazaci și transnistreni au participat în cel mai activ mod la acest conflict, ca mai târziu să apară în Transnistria, luând parte la desfășurarea acțiunilor militare din stânga Nistrului de partea regimului smirnovist.

În urma intervenției masive a Kremlinului, conflictul a fost aplanat, trecând de la faza sa militară la cea politică. Federația Rusă este interesată în menținerea influenței sale din regiune, miza principală fiind trecă-

toarea Roch, calea cea mai scurtă care leagă Rusia cu Transcaucazia și care se află pe teritoriul Osetiei de Sud. Este de menționat și faptul că distanța dintre orașul Tskhinval și capitala Georgiei, Tbilisi, este numai în jur de 120 km, distanță ușor accesibilă pentru o armată de talia armatei ruse. După introducerea în regiune a trupelor de menținere a păcii din partea Federației Ruse, Georgiei și Osetiei de Sud, fiecare din părți fiind reprezentată de câte un batalion, situația s-a mai calmat, fiind departe totuși de o rezolvare finală.

Analiza politico-militară ai situației create ne arată că rezolvarea conflictului prin folosirea forței este imposibilă. Armata Georgiei, în număr de aproximativ 25 000 oameni, incluzând și în jur de 80 de tancuri și 200 mașini blindate, este actualmente într-o stare de reorganizare, având o experiență slabă de luptă, fapt cosemnat și de evenimentele din defileul Pankisi, când trupele regulate georgiene nu au putut instaura ordinea constituțională în acest defileu. În același timp, formațiuni militare osetine, dotate cu toate tipurile de arme, inclusiv tancuri, având o bogată experiență de luptă, pot se reziste unor atacuri din partea opusă. Cu atât mai mult că, la începutul anului 2006, Abhazia și Osetia de Sud au semnat un tratat de prietenie și ajutor reciproc în cazul unui atac armat din partea Georgiei, care prevede coordonarea acțiunilor sale militare, Georgia neputând să-și permită luxul desfășurării acțiunilor militare simultane pe două direcții diferite.

Unica soluție pentru Tbilisi este internaționalizarea problemei și rezolvarea ei pe cale pașnică la masa tratativelor. Rolul Moscovei va fi, în acest caz, deosebit de important, datorită și puternicului lobby exercitat de diaspora osetină, în frunte cu T. Baloev, cumătrul președintelui V. Putin.

Fierbe

Marele Orient Mijlociu

Vladimir Zodian

Remodelarea Marelui Orient Mijlociu, pe coordonatele democrației, modernizării și globalizării a ajuns într-un „punct fierbinte”. După o ofensivă bruscă și energică a „forțelor modernizării” –, sprijinite cu precădere de SUA, Marea Britanie și, într-o manieră particulară, de UE – a urmat reacția tot mai fermă și mai diversificată a „frontului tradiționalist,” coagulat în jurul „axei” Damasc-Teheran.

Două spații polarizează în mod special, în momentul de față, atenția părților aflate în confruntare directă și indirectă: Teritoriile Palestiniene și Irakul.

Ele reprezintă un fel de scenă a măsurării de forțe. În afara acestora, Siria baasistă și mai ales Iranul fundamentalist se plasează în spatele

„cortinei,” ca baze politice și economice vitale pentru adversarii „exportului de democrație.” De aceea, în momentul de față, modificarea atitudinii Damascului și Teheranului față de problematica regiunii pare mai importantă decât impunerea unor soluții de pacificare, pe termen scurt, în Teritoriile Palestiniene și Irak.

Tensiuni în Teritoriile Palestiniene

Spre surpriza multor analiști, **Hamas** a câștigat la scor alegerile generale din ianuarie 2006. Victoria electorală a organizației fundamentaliste (74 de locuri din cele 132 ale parlamentului) a avut efectul unei bombe politice. În interior, s-au acutizat rapor-

turile cu **Fatah**. În exterior, SUA și Israelul au declarat că refuză orice cooperare cu **Hamas**, până când nu renunță la lupta armată, nu recunoaște Israelul și nu se angajează în procesul de pace; imediat, s-au blocat și fondurile de ajutorarea a palestinienilor. Pozițiile UE au fost mai nuanțate, menținându-se asistența financiară, dar cerându-se abandonarea orientărilor radicale. Liderii din statele arabe aliate SUA au declarat că nu acceptă izolarea **Hamas**, cu prilejul unor convorbiri cu Condoleeza Rice (a doua jumătate a lunii februarie). Federația Rusă a angajat neașteptate convorbiri exploratorii cu **Hamas**, oficial pe coordonatele reglementării politice a problemei palestinienilor. Primirea liderului Khalid Meshaal de către președintele Vladimir Putin, la 3 martie, a provocat nervozitate în SUA și Israel. În martie, însă, atitudinea Washingtonului a devenit ceva mai conciliantă.

Succesul **Hamas** a produs o satisfacție deosebită în Siria și Iran, ca și în majoritatea mediilor politice și islamice din regiune. Israelul, marcat de incertitudini electorale, și-a luat anumite măsuri militare de protecție și a optat pentru o direcție dură în problema menținerii coloniilor de importanță deosebită din Cisiordania. Sunt comentarii care apreciază că prin **Hamas**, **Teritoriile Palestiniene** s-ar putea încadra în „axa siriano-șiiită”, ce are în componere sudul Libanului, Iranul și probabil centrul și sudul Irakului, zone din sudul Arabiei Saudite și Bahrainul. De altfel, ayatollahul suprem Ali Khamenei i-a primit pe liderii palestinienilor la 20 februarie, asigurându-i că le va pune la dispoziție fonduri de rezis-

Patrulă americană la frontiera Irakului cu Siria
(US Department of Defense)

tență. Întărirea militară a Iranului – prin realizarea programului său nuclear – ar conferi o forță militară remarcabilă amintitei „axe”, punând în pericol atât Israelul, cât și regimurile în curs de modernizare din statele Golfului, Iordania, Egipt și Irak. Rămâne de văzut dacă organizația sunnită **Hamas** și palestinienii, în ansamblul lor, vor accepta să joace la nesfârșit rolul de pioni de sacrificiu (cu dezavantajele enorme ce decurg din aceasta) pe tabla de șah a regiunii. Oricum, evoluțiile din Fâșia Gaza și Cisiordania, deși s-au încadrat formal pe coordonatele democratizării Marelui Orient Mijlociu au indus deja o criză majoră în procesul de pace israelo-palestinian.

„Pacea încinsă” din Irak

Adoptarea **Constituției** și inaugurarea lucrărilor parlamentului sunt semnale încurajatoare, în derularea unei prelungite și sângeroase crize interne. Totuși, șiiții majoritari, kurzii, sunniții și laicii nu se pot pune încă de acord asupra unei formule de guvernare. Fostul premier, Al Jaafari, este contestat de sunniți, laici și, cu intermitențe, de kurzi. Partidele šiite din **Alianța** învingătoare în alegeri au luat sub control sudul și centrul țării, cu sprijinul milițiilor din **Badr Corps** și **Al Sadr (Mahdi)**. Simțindu-se marginalizați, sunniții se plasează într-o opoziție politică și armată. Situația se complică prin actele rețelei teroriste ale Al-Qaeda și prin acțiunile gherilelor locale, sprijinite de Iran și Siria. Noul premier, Al Maliki, propune securizarea țării.

Treptat, Iranul s-a profilat drept principalul factor din vecinătate care are capacitatea să influențeze într-o direcție pozitivă sau negativă, evenimentele politico militare din Irak; se poate afirma, cu exagerarea de rigoare, că prin influența sa asupra șiiților, Iranul a obținut „un gaj remarcabil” în confruntarea sa cu SUA („Marele Satan”). **Dincolo de manipulările religioase și sloganurile propagandistice se ascund, totuși, tradiționalele revendicări ale Teheranului asupra zonelor petroliere strategice de la Golf.** O eventuală retragere a forțelor americane și internaționale din Irak ar lăsa spațiu liber de expansiune nu atât pentru „teroriștii internaționali”, cât pentru forțele militare și paramilitare iraniene. Într-o asemenea perspectivă, monarhiile Golfului ar fi grav periclitate,

Ceremonie de predare a responsabilității, Makhmur, Irak.
(US Department of Defense)

precum și procesele de stabilizare din **Teritoriile Palestiniene**. În plus, atitudinea actuală a Teheranului, de „șantaj nuclear” și de militantism anti-american ridică serioase semne de îngrijorare asupra șanselor democrației și păcii în regiune. Altfel, Iranul și SUA au multe interese comune!

Planificatorii de la Washington argumentează că șiiții arabi (irakieni) s-ar opune în ultimă instanță unei hegemonii a șiiților iranieni în „țara dintre fluviu”; până acum, însă, o ruptură între cele două comunități šiite nu s-a produs. De asemenea, aceiași planificatori iau în calcul faptul că Iranul are serioase probleme interne cu minoritățile kurdă, arabă, azeră (ultima de 18 milioane de oameni) sau că facțiunile aflate la conducere la Teheran și-ar disputa în secret puterea. Evenimentele recente nu indică, totuși, mari tensiuni etnico-politice în Iran. Explicația ar fi: natura regimului „democrației islamice”, care este relativ flexibil; ideologia unitară fundamentalist šiită; existența unui „dușman comun” („Marele Satan”), care stimulează unitatea politică în interior în fața unui „invadator străin, cruciat, antimusulman” etc.

În ultimele luni, SUA au avut reacții relativ corect adaptate la rapidele evoluții din Irak. Americanii au insistat să se formeze un guvern de coaliție. Ei încurajează direct întărirea forțelor locale militare și de securitate, poartă negocieri cu șefii de triburi și cu liderii sunniți și chiar cu șefii gherilei etc. Nu

se exclud nici convorbirile cu reprezentanții Iranului (așa cum au propus liderii ai șiiților irakieni). Simultan, SUA și UE au insistat ca problematica programului nuclear iranian să ajungă în fața Consiliului de Securitate ONU. Dar Marele Orient Mijlociu parcă a început să se agite, prins într-o rețea de crize și conflicte interdependente: programul nuclear iranian, „războiul civil” nedeclarat din Irak, problema kurdă, progresele radicalilor islamici în Teritoriile Palestiniene, tensiunile din Liban, Siria etc. Realității apreciază că regiunea reclamă o abordare de ansamblu cu participarea efectivă a comunității internaționale și a părților implicate.

Un nou context regional

În anii 2003-2006, s-a înregistrat o anumită schimbare a contextului internațional în Orientul Apropiat și Mijlociu, în sensul revenirii la anumite modele de structurare a raporturilor de influență, specifice Războiului Rece. Astfel, pe fundalul prelungirii instabilității în Irak după iunie 2003 și sporirii tensiunilor americano-iraniene, F. Rusă a redevenit parțial un factor de influență în regiune. Moscova patronează programul nuclear iranian, sprijină diplomatic și militar regimul de la Damasc, dezvoltă contacte oficiale cu gruparea **Hamas**, catalogată drept teroristă de americani și israelieni. Alături de ea, Beijingul – în căutare de resurse de petrol și gaze – oferă asistență diplomatică și militară

Patrulă în Barwana, Irak
(US Department of Defense)

Teheranului. UE, India și Japonia sunt foarte interesate de valorificarea resurselor energetice iraniene! Aliat al Occidentului în confruntarea cu sistemul comunist, fundamentalismul islamic respinge acum democrația vestică, dar găsește un limbaj comun cu regimuri ale „democrației controlate”. Diverse orientări și activități ale conducătorilor Federației Ruse și Chinei (ambele state cooperând tot mai strâns împotriva „hegemonismului” în întreg spațiul asiatic, uneori în Africa și America Latină) au stimulat conturarea unei balanțe regionale de forțe diferită de perioada 2000 – 2003 și restrângerea libertății de acțiune a SUA și aliaților lor. Chiar și UE, partenerul esențial al SUA în plan global, promovează o strategie de soluționare a crizelor și conflictelor regionale din multe puncte de vedere deosebită de cea americană; Bruxelles-ul pune accent pe mijloacele diplomatice și economice, în detrimentul celor politico-militare.

Tabloul geopolitic al Marelui Orient Mijlociu s-a complicat și prin reacțiile popoarelor la democratizare și globalizare. Pe ansamblu, democrația occidentală și asigurarea drepturilor omului nu au trezit aici un ecou cu adevărat entuziast și popular, prin comparație cu precedentele din statele socialiste din Europa Est-Centrală. Cele mai radicale forțe locale și internaționale islamice i s-au opus cu armele, angajându-se în-

tr-un autentic război terorist (îndeosebi rețeaua **Al Qaeda**). Alte organizații (**Hamas, Hezbollahul**, grupări sunniti și šiite din Irak) combină acțiunea politică deschisă cu terorismul. Acolo unde s-au acordat noi drepturi și libertăți civile ori s-au organizat alegeri, organizațiile radicale și moderat islamice au câștigat voturile electoratului (Arabia Saudită, Iordania, Teritoriile Palestiniene, Irak, Liban și într-o oarecare măsură în Egipt).

Islamiștii s-au modernizat rapid, au asimilat tehnologiile de vârf – inclusiv pe cele militare – fără a renunța la spi-

(US Department of Defense)

ritualitatea lor. Deși nu formează un „front unit” anti-occidental, cu toate că sunt marcate de rivalitățile dintre secte și clanuri, societățile musulmane din Orientul Mijlociu răspund prin rezistență față de impunerea unor valori occidentale, cu precădere față de ateism, egalitatea între sexe, libertatea de expresie etc. Ei atrag atenția că democrația (islamică) susținută de Occident în Afganistan este mai fundamentalistă decât regimul de la Teheran. De asemenea, nici guvernarea din Arabia Saudită nu s-ar putea compara, în sensul „participării populare” la exercitarea puterii, cu „democrația islamică” din Iran. Regimul cel mai „moderat islamic”, cel instalat la Ankara, menține cu greu echilibrul între armată, fundamentalisti, laici, kurzi etc. Pe de altă parte, în Irak, în pofida orientărilor marelui ayatollah al Sistani de neimplicare a clerului în politică, **Constituția** are o puternică amprentă fundamentalistă. Un anume echilibru între modernizare și Islam este pe cale de instalare în micile state ale Golfului, dintr-o multitudine de cauze (importantele resurse petroliere, populația redusă și uneori etnic amalgamată, prezența impresionantă a oamenilor de afaceri și a forțelor militare americane și aliate, poziția lor geografică de margine în lumea musulmană etc.). Limitele până la care pot ceda musulmanii în relația complexă cu civilizația occidentală în materie de raporturi stat-regim politic-religie reprezintă și frontiera ultimă până la care pot acționa eficient „forțele de remodelare democratică” a regiunii. Un Orient trecut la materialism și ateism sau tolerându-le pe ambele este greu de presupus. Opțiunea respectivă s-a compromis în epoca regimurilor naționalist laice și socialist-naționaliste din regiune. Ignorarea acestei experiențe post coloniale – prin exacerbarea rolului nivelator al factorului economic și voluntarismului în construcția societății - ar reprezenta eroarea fundamentală în modernizarea Marelui Orient Mijlociu și în materializarea unor soluții pe termen lung de stabilizare, convergență și dezvoltare regională. De fapt, la nivel global, noua modernizare (regionalizare, globalizare) nu poate progresa ocultând sau etichetând drept „forțe adverse”, dimensiunile etnice, naționale și religioase ale umanității. Faptul că Marele Orient Mijlociu fierbe nu este neapărat o veste îngrijorătoare. El nu trebuie, totuși, să „dea în clocot” sau să „explodeze”!

Un Orient nu prea îndepărtat - prezent și perspective

Alexandra Sarcinschi, Cristian Băhnăreanu

Orientul Îndepărtat reunește sub această denumire trei dintre marile puteri ale lumii – F. Rusă, China și Japonia – și țări precum: Coreea de Nord, Coreea de Sud și Taiwan. Țările din această zonă sunt preocupate de stabilitatea pe termen lung a regiunii, deși evenimentele din 11 septembrie 2001 nu le-au alterat relațiile interne și internaționale. În același timp, se poate vorbi și despre existența unui proces de tranziție ce se desfășoară la nivel de sistem intern și de relații de putere la nivel regional, care tinde într-o oarecare măsură spre democrație și economia de piață în aproape toate societățile.

Caracterizare succintă

Este interesant de analizat ideea conform căreia Orientul Îndepărtat este o regiune atât „în tranziție”, cât și „de tranziție”. Primul concept se referă în principal la tranziția sistemică și poate fi aplicat unei regiuni în dezvoltare. Tranziția sistemică cuprinde suma proceselor de tranziție existente la nivel național. Tranziția odată ce este finalizată va avea drept rezultat o regiune ale cărei caracteristici sunt complet diferite de cele de acum 50 de ani. După ce această stare va fi atinsă, schimbarea va continua și va putea include un nou proces de tranziție, către un alt model de organizare regională sau statală. Acesta este și cazul Asiei de Est, regiune ce a îmbrățișat democrația, preponderent în dimensiunea sa economică, tranziția către o societate deschisă, pluralistă, modernă întârziind. Nu este surprinzător, întrucât piața este mult mai sensibilă la influențele externe decât dimensiunea culturală a unei societăți. Dacă stabilitatea este scopul principal, atunci regiunea l-a atins în mare parte, deși nu există indicatori ai finalizării transformării. Pentru regiune, provocarea constă în asigurarea con-

stanței schimbării. O modalitate de adresare la această provocare este gestionarea schimbării pe două niveluri: internațional și național. Un exemplu pentru primul nivel este procesul de transformare inițiat de SUA către China, deși nu este încă evident cum și de când a început și nici dacă va fi finalizat. Al doilea nivel vizează schimbările intervenite în interiorul unui stat, aici situația fiind mult mai clară: schimbarea se petrece rapid în unele țări sau mai încet în altele, dar nu constituie un pericol semnificativ pentru regiune și în plus gestionarea proceselor reprezintă o responsabilitate a statelor individuale, nu a întregii regiuni.

În ansamblu Asia de Est este profund afectată de globalizare și liberalizare, dar și de criza asiatică din anii 1997-1998, ce pare să fi schimbat societățile din regiune la fel de mult ca și celelalte două procese. Din aceste motive, tranziția est-asiatică a fost profundă și dramatică deși multe dintre schimbări au fost încununuate cu succes.

Specialiștii afirmă că **neoliberalismul și liberalizarea**, ce au fost declanșate în „anii Reagan și Thatcher”, au triumfat odată cu colapsul Uniunii

Sovietice (1980-1990). Au avut loc schimbări subtile la nivelul mentalităților referitoare la ordinea de după al II-lea război mondial, iar odată cu liberalizarea Europei de Est și căderea Zidului Berlinului, neoliberalismul și-a început drumul spre succes. Triumful său a fost complet când URSS a colapsat sub greutatea ineficienței comunismului, iar China a început să introducă progresiv un nou tip de experiment – „socialismul chinez”.

În ceea ce privește **globalizarea**, se poate vorbi despre schimbul global rapid și masiv a unor elemente-cheie: bunuri și servicii, capital, resurse umane, idei și informații. Revoluția IT a constituit instrumentul realizării acestui proces. SUA, Europa (incluzând Europa Centrală și de Est și Rusia), Japonia, părți ale Asiei de Est (inclusiv China), Australia și Noua Zeelandă au fost absorbite de globalizare, în timp ce zonele rurale ale Asiei, Americii Latine și Africa au fost marginalizate.

Un alt factor al tranziției este reprezentat de **criza asiatică (1997-1998)**, ce a avut importante consecințe politice, economice, financiare și sociale asupra țărilor ASEAN și a Coreei de Sud, dar indirect și asupra Chinei, Japoniei și Taiwanului. Această criză a fost, într-adevăr, o criză totală: a început ca una financiară, a devenit economică, apoi socială și politică.

Toți acești factori de transformare au inițiat procesul de tranziție al statului-națiune asiatic. Datorită globalizării, s-a resimțit nevoia de a se redefini statul-națiune în termeni de prerogative și puteri. Mulți dintre liderii asiatici au înțeles că trebuie redus controlul total asupra unei multitudini de politici și decizii, de la controlul monetar, la politicile comerciale și problemele de securitate și de mediu. Tranziția statului-nați-

une în Asia înseamnă redefinirea națiunii și nevoia de a stabili un nou „contract social” între membrii societății și autorități, fără de care o națiune este condamnată la instabilitate.

În Asia, statul-națiune trebuie să se lupte atât cu așa-numita putere „soft” (cultură, economie, putere și influență intelectuală), cât și cu cea „hard” (putere politică și militară). În general, statele s-au bazat pe puterea politică și militară pentru a-și proiecta voința și influența, dar în actualul context de globalizare, puterea culturală, economică și intelectuală a sporit ca importantă. Este necesar ca statul-națiune să-și îmbunătățească rolul și statutul în lume, centrându-se nu numai pe puterea „hard”, ci și pe cea „soft”. China este un exemplu de dezvoltare a puterii „soft”, ea realizând faptul că în prezent nu poate concura astfel cu puterea politică și militară a Statelor Unite ale Americii.

De asemenea, tranziția presupune și redefinirea relațiilor între statele regiunii. Regionalismul asiatic este în curs de cristalizare în condițiile în care țările se orientează către comerț, investiții, ideile și expertizele occidentale. Regionalismul ar putea reprezenta o nouă formă de tranziție pentru țările asiatice, pe măsură ce acestea încearcă să depășească problemele legate de suveranitatea națională.

Finalizarea tranziției Asiei de Est ar putea avea implicații uriașe atât în plan regional, cât și internațional. Pentru a putea verifica această ipoteză, este necesară analiza succintă a celor mai importante țări din regiune: China, Japonia, Coreea de Nord și de Sud.

China

China a reprezentat secole întregi o civilizație de frunte, depășind restul lumii în domeniul artei și științei. În cursul istoriei, societatea a pendulat între centralizare și anarhie – punctată de repetate invazii străine, statul fiind instrumentul principal de coeziune internă și prestigiu extern. La sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX, China a fost amenințată de neliniști civile, foamete, înfrângeri militare și ocupație străină. După cel de-al II-lea război mondial, comuniștii, sub conducerea lui Mao Zedong au stabilit o dictatură care, în timp ce asigura suveranitatea Chinei, a impus un control strict asupra vieții cotidiene și a costat viața a

milioane de oameni. După 1978, succesorul său, Deng Xiaoping a introdus gradual reformele orientate spre piață și procesul decizional descentralizat. Până în anul 2000 producția s-a dublat, deși controlul politic rămâne intens, în timp ce controlul economic a fost relaxat.

În cifre, China numără o populație de aproximativ 1 280 700 000 pe o suprafață de 9 596 960 km². PIB-ul său atinge aproximativ 1 200 miliarde de dolari în 2003. Resursele naturale ale acestei arii constau în: cărbune, minereu de fier, petrol, gaze naturale, mercur, cositor, mangan, molibden, vanadiu, magnetită, aluminiu, plumb, zinc, uraniu și are probabil cel mai mare potențial hidroelectric din lume. Un aspect negativ al folosirii acestei uriașe suprafețe de teren este că numai 13,31% este arabil, din care doar 1,2% are recolte permanente.

În ceea ce privește sistemul politic, China este un stat comunist, împărțit în 22 de provincii (oficialii chinezi consideră că Taiwanul este cea de-a 23-a provincie), 5 regiuni autonome și 4 municipii. Executivul cuprinde: președintele (Hu Jintao, ales de către Congresul Național Popular la 15 martie 2003), vicepreședintele (Zeng Qinghong, ales la aceeași dată de către același orga-

nism), prim-ministrul, patru viceprim-miniștri și Consiliul de Stat, numit de către Congresul Național Popular. Legislativul este reprezentat din Congresul Național Popular unicameral, format din 2985 de membri. Puterea judecătorească se află în mâinile Curții Supreme Populare (judecătorii sunt numiți de către același Congres Național Popular), curților locale populare și curților speciale populare (în următoarele domenii: militar, maritim și transporturi feroviare).

Viața politică chineză nu aduce în prim-plan decât Partidul Comunist Chinez, celelalte mici grupări politice fiind sub controlul strict al acestuia, și Partidul Democrat Chinez, ce „trece” drept potențialul rival al partidului de guvernământ.

Noua conducere de la Beijing

Hu Jintao a preluat puterea în perioada 2002 - 2004. Inițial, în 2002 a fost ales secretar general al Partidului Comunist; ulterior, în 2003 și 2004 a fost promovat președinte al republicii și al Comisiei Militare Centrale a PCC. Hu Jintao – de profesie inginer hidrotehnic – a condus Tineretul Comunist (1982), provincia Tibet (1988) și Școala Supe-

rioară de partid (1992). Analistii îl consideră un pragmatic care se bazează pe o structură de cadre disciplinate, ghidată de foști camarazi ai lui Hu, de la Școala Superioară de partid. Programul său politic intern ar consta în: „dezvoltarea armonioasă a tuturor regiunilor” (cu ani în urmă au fost favorizate provinciile din est și sud); sprijin pentru populația rurală; combaterea corupției; întărirea „moralei de partid”; combaterea tendințelor centrifuge din provincii; reducerea decalajelor grave dintre bogați și săraci (peste 160 de demonstrații pe zi provocate de cauze social-economice). Unii observatori avertizează că partidul s-ar lăsa influențat tot mai evident de conducerea militară și de „sloganuri naționaliste”, folosite pentru a coagula o societate periclitată de deosebiri flagrante de avere și de un șomaj în creștere vertiginoasă. În ultimii ani, naționalismul renăscut s-a materializat prin „cultul marilor împărați chinezi”, în special, prin glorificarea lui Wu Di, întemeietorul Dinastiei Han (secolul II î. Hr.).

China face parte dintr-o multitudinea de organizații internaționale, dintre care cele mai importante sunt: ASEAN (partener de dialog), G7, ONU (este membru permanent al Consiliului de Securitate), Organizația Mondială a Comerțului etc.

Din punct de vedere economic, în ultimii ani, China a înregistrat o creștere spectaculoasă (în anul 2002, creșterea reală a produsului intern brut a fost de 8%, iar flata inflației a fost de -0,8%). Cifrele arată că populația care trăiește sub limita de subzistență reprezintă 10% din populația totală (estimare 2001), forța de muncă numără 744 milioane de oameni, iar șomajul are o rată de 3,1%. În ultimii ani, ritmul de creștere al economiei mondiale, care a ajuns până la circa 5%, a fost susținut de economia americană și cea chineză. Cele două economii au contribuit împreună cu aproape 50% la creșterea economică globală. Consumatorii americani și producătorii chinezi sunt cei care au împins înaintea economia mondială.

Expansiunea economică a Chinei din ultimul timp a contribuit în mare parte la creșterea cererii mondiale de energie, ceea ce a condus la majorarea prețului petrolului. Economia chineză a devenit locomotiva Asiei de Est, exporturile sale jucând un rol important și în refacerea economiei japoneze. De

Shanghai, astăzi

asemenea, China este cel mai important beneficiar de investiții străine directe (49 308 milioane de dolari), având în vedere că multinaționalele și-au localizat aici operațiunile pentru a profita de mâna de lucru ieftină și de imensa piață internă. În 2003, importurile Chinei au crescut cu până la 40%, iar în ultimii ani, acestea au reprezentat o treime din creșterea totală a importurilor mondiale.

În prezent, economia Chinei se supraîncălzește. Se apreciază totuși că fenomenul nu a atins nivelul celui de la începutul anilor '90, când inflația, investițiile și creditul au înregistrat ritmuri de creștere mult mai mari decât în prezent. În plus, autoritățile au impus măsuri de încetinire a avansului economic. Investițiile și creditarea bancară și-au redus ritmul de dezvoltare. Politica monetară americană foarte relaxată este în parte răspunzătoare de boom-ul economiei chineze. Yuanul fiind legat de dolarul american, China a fost aproape forțată să importe condițiile monetare relaxate din SUA. Ratele ridicate ale dobânzii din China au atras fluxuri importante de capital care au inflamat lichiditățile interne, încurajând creditarea bancară în exces.

Specialiștii apreciază că economia chineză trebuie să-și diminueze expansiunea puternică în mod treptat, fără ca aceasta să provoace o prăbușire economică, așa cum s-a întâmplat în cadrul economiei mondiale, deoarece o prăbușire a economiei sale ar afecta creșterea avansului economic până în jur de

7%. Se speculează chiar că dacă autoritățile vor continua reformele, în următorii zece ani, Beijingul ar putea conduce cea mai puternică economie din lume.

În mod cert, dezvoltarea Chinei va afecta restul economiei mondiale, de la locurile de muncă, până la prețul petrolului. Analistii apreciază că integrarea Chinei în economia mondială va conduce la reducerea salariilor pentru muncitorii slab calificați și la diminuarea prețurilor pentru cea mai mare parte a bunurilor de consum, însă randamentul capitalului va spori.

Ascensiunea rapidă a economiei chineze provoacă intensificarea cererii de materii prime și energie pe plan mondial. Se pune întrebarea dacă economia globală va fi capabilă să furnizeze suficiente resurse în viitor pentru a susține această ascensiune vertiginoasă. Deja China a ajuns cel mai însemnat consumator de oțel, cărbune și ciment și cel de-al doilea mare consumator de petrol după SUA. Cererea de petrol a Chinei s-a dublat în ultimii zece ani. Producția proprie de petrol a crescut lent, astfel încât China a trebuit să-și asigure necesarul de petrol prin importuri. Consumul său de petrol a sporit cu 15% în 2004, ceea ce a contribuit semnificativ și la modificarea recentă a prețurilor petrolului. În opinia analiștilor, ceea ce se va întâmpla cu prețul petrolului va depinde în mare parte de modul în care China va reuși să-și încetinească ritmul alert de creștere economică.

În prezent, consumul de energie pe cap de locuitor în China nu este la nivelul celui din Coreea de Sud sau Japonia, dar în următorii ani se va modifica. De exemplu în China există în prezent o mașină la fiecare 70 de locuitori, spre deosebire de o mașină la fiecare doi americani. Dacă deținătorii de mașini din China ar ajunge la nivelul din SUA, aceasta ar însemna să existe 650 milioane de automobile în China, adică mult mai mult decât există la ora actuală în toată lumea.

China și alte state asiatice au intervenit pe piață pentru a bloca aprecierea monedelor lor naționale în raport cu dolarul. Aceste state mențin un curs de schimb artificial al monedei lor pentru a-și încuraja exporturile competitive și a crea locuri de muncă. Mulți economiști socotesc că menținerea unei rate fixe de schimb a yuanului distorsionează comerțul și fluxurile de investiții și împiedică ajustarea ratelor de schimb la nivel global.

Deschiderea economică a Chinei a fost inițiată în anii '80 și a determinat reînnoirea dimensiunii ei maritime. Leșirea din criza perioadei maoiste a fost posibilă datorită reinstalării sectorului capitalist în cadrul domeniului maritim al țării, de la frontiera cu Rusia, la cea cu Vietnamul. Conform unor experți, această dezvoltare economică impulsivă de stat și de întreprinderile străine (japoneze, americane, australiene, coreene, europene și taiwaneze) a contribuit la modificarea echilibrului intern al Chinei, atrăgând spre regiunile litorale zeci de milioane de chinezi. Totuși, există și aspecte negative ale dezvoltării: a fost adâncită prăpastia dintre o Chină a creșterii și una internă, subdezvoltată, ridicând totodată și problema opoziției dintre controlul exercitat de către un stat rămas comunist și provincii unde renaște un puternic regionalism. Dezvoltarea fără precedent a ținuturilor litorale chineze a readus în atenție problema echilibrului forțelor centrifuge și centripete din istoria Chinei. Până în prezent, statul a reușit să controleze curentele regionaliste prea puternice și tendințele centrifuge ale periferiei sale, prin mai mulți factori – printre care se numără și resuscitarea foarte puternică a naționalismului chinez, atât în interiorul țării, cât și în exteriorul ei.

În ciuda problemelor cauzate de SARS (afectarea foarte gravă a tuturor ramurilor industriei), se prevede o

creștere anuală a economiei cu peste 7%. Cu toate acestea, creșterea continuă a PIB-ului maschează faptul că șomajul crește în continuare. Există patru sectoare care absorb forța de muncă – turismul, aviația civilă, divertismentul și comerțul cu amănuntul –, dar și aici, numărul angajărilor va scădea în următorii doi ani. Toate acestea prevestesc o amplificare a șomajului în mediul urban, cu importante consecințe negative asupra stabilității sociale. Concluzia este ca ratele surprinzătoare de creștere nu se traduc automat în creșterea numărului de locuri de muncă.

În ansamblu, sporirea șomajului, lipsa unei rețele eficiente de securitate socială, dezvoltarea neuniformă, discrepanțele veniturilor, migrația internă și alte probleme se combină, rezultatul fiind o situație periculoasă pe piața muncii. Mai mult, dezvoltarea neregulată a contribuit la degradarea mediului, lipsa apei potabile, despăduriri, practici abuzive în domeniul ocupării forței de muncă și corupția la cele mai înalte niveluri. Guvernul a recunoscut că aceste probleme constituie provocări grave la adresa stabilității socio-economice, însă măsurile luate s-au dovedit a fi încă inconsistente.

Tot în plan intern, modernizarea forțelor armate constituie parțial și rezultatul creșterii din ultimii ani a productivității industriei de apărare. Reforma industriei de apărare începută în anii '90, spre deosebire de cea anterioară, este substanțială și a influențat pozitiv calitatea output-ului acestei ramuri. Îmbunătățirile au fost graduale și incrementale și se așteaptă continuarea și în viitor a acestei tendințe, presupunând că va fi menținută creșterea economică. Firmele de armament chineze produc o largă gamă de armament modern, care în scurt timp, prognozează specialiștii în domeniul securității, va putea fi folosit într-un posibil conflict cu Taiwanul și vor consolida la prezența militară a Chinei în Asia. Industria de apărare chineză cuprinde în prezent 11 întreprinderi de stat precum: Corporația Grupului Național Nuclear Chinez, Corporația Grupului pentru Știință și Tehnologie Aerospațială, Corporația Grupului Industriei de Construcții Navale, Corporația Grupului pentru Tehnologie Electronică etc. Aceste firme nu sunt controlate de Armata chineză, ci sunt entități civile ce activează sub autoritatea Consiliului de

Stat și a Comisiei de Stat pentru Știință, Tehnologie și Industrie pentru Apărarea Națională.

În martie 2003, bugetul Armatei Populare de Eliberare (APE) a fost mărit cu 9,9%, ajungând la aproape 22,4 miliarde de dolari. Acesta reprezintă cea mai mică creștere din ultimii zece ani, reflectând decizia guvernului de a redirecționa fondurile bugetare pentru a îmbunătăți nivelul de trai al celor mai săraci cetățeni. Totuși, bugetul de apărare al Chinei include și costurile cercetării în domeniul armamentelor și cheltuielile pentru achiziții. În realitate, bugetul apărării este de aproximativ 60 miliarde de dolari, iar APE are fondurile necesare continuării programului pe termen lung de modernizare a forțelor. China desfășoară în prezent un program de achiziții de sisteme avansate din F. Rusă, în timp ce lucrează în sensul îmbunătățirii calității produselor și programelor proprii. Dezbateri vii suscită problematica embargoului SUA și UE asupra importurilor militare chineze. În ansamblu, programele de achiziții sunt destinate sporirii performanțelor rachetelor și capacităților aeriene și navale, ce permit Chinei proiecția puterii la distanțe mari. De asemenea, China acordă mare atenție și războiului informațional și are în vedere o viitoare restructurare a APE, în sensul transformării sale într-o forță mai mică și mai flexibilă. Probabil că aceste transformări vizează continuarea desfășurării de capacități militare avansate în Taiwan. Pentagonul a estimat recent că APE a desfășurat până acum 450 de rachete balistice cu rază scurtă de acțiune în proximitatea Taiwanului, numărul lor crescând cu 75/an. În aceste condiții, SUA se tem că superioritatea calitativă a Taiwanului, în condițiile unei modernizări încete a forțelor, va fi anulată de continua expansiune a capacităților militare ale Chinei. De aceea, SUA intenționează să îmbunătățească atât sistemul taiwanez de comandă, control, supraveghere și recunoaștere, cât și apărarea antiaeriană. Dacă balanța calității se va înclina spre China în următorii ani, va crește și presiunea cercurilor politice și militare chineze asupra Taiwanului.

În ceea ce privește relațiile internaționale, raporturile cu Taiwanul, constituie un element important. În ultimul deceniu, Taiwanul, prin reafirmarea unității sale teritoriale, a creat noi tensiuni în relațiile cu China. Schimbarea a

intervenit după 1990 și a avut primele rădăcini în politicile interne taiwaneze. Performanța economică impresionantă a Taiwanului și integrarea sa în sistemul de comerț internațional au devenit sursa mândriei naționale și au influențat pozitiv perceperea statutului în lume al acestei țări. Schimbarea a fost văzută ca fiind împotriva constrângerilor impuse de China și de comunitatea internațională, ca răspuns la poziția acesteia în lume. Drept consecință, mulți taiwanezi au acuzat China că a impus această „cămașă de forță” internațională. De asemenea, amenințările militare ale Chinei (1995) au întărit identitatea taiwaneză și au slăbit sprijinul pentru revenirea teritoriilor la China. În prezent, ideea că Taiwanul este deja o țară independentă și suverană nu mai constituie un curent radical, ci viziunea majorității populației. Din aceste motive, liderii chinezi sunt profund preocupați de tendințele din evoluția politicilor interne taiwaneze și de relațiile militare dintre Taiwan și SUA sau dintre Taiwan și Japonia.

China mai este implicată și în alte dispute complexe asupra Insulelor Spratly cu Malaiezia, Filipine, Vietnam și posibil Brunei pentru rezolvarea cărora, în noiembrie 2002, a semnat „Declarația referitoare la comportamentul părților în sudul Marii Chinei”, un mecanism pentru eliminarea tensiunilor lipsit de un cadru legal în ceea ce privește „codul de comportament”. Alte dispute și tensiuni se înregistrează în următoarele zone:

- granița militarizată cu India (au fost organizate peste 13 runde de mese de lucru pentru rezolvarea acestei dispute);
- dispute cu Japonia asupra insulelor Senkaku (cu zăcăminte de hidrocarburi);
- dispute asupra graniței cu Tadjikistanul;
- dispute aflate în curs de rezolvare asupra graniței cu Kazahstanul;
- imigrația ilegală din Coreea de Nord;
- demarcarea granițelor maritime și a zonelor comune de pescuit cu Vietnamul;
- ocuparea de către China a Insulelor Paracel, ce sunt revendicate de Vietnam și Taiwan etc.;
- amenințarea fundamentalistă din zona locuită de uighuri, în nord-vestul țării;
- dispute există și asupra situației din Tibet.

Deosebit de importante sunt relațiile Chinei cu India. Din punct de vedere al domeniului securității, cele două țări s-au confruntat în 1962 cu un război de graniță ce a deteriorat relațiile sino-indiene din următorii ani. Mai mult, testele nucleare indiene din 1998 au fost interpretate de către China drept o manevră ostilă, disensiunile luând amploare când ministrul indian al Apărării a declarat că China este principala amenințare la adresa securității Indiei. Relațiile s-au îmbunătățit odată cu decizia Indiei de a accepta formal că Tibetul este o parte a Chinei. Alianța *de facto* sino-pakistaneză și implicarea indirectă a Beijingului în problema Kashmirului trezesc pe mai departe ostilitatea Indiei. La fel, influența crescândă a Chinei în Birmania și Bangladesh este percepută negativ de oficialitățile indiene. Abordarea pozitivă a relațiilor s-a manifestat totuși în

domeniul exercițiilor militare bilaterale (noiembrie 2003). Ambele țări s-au implicat într-un exercițiu naval de căutare și salvare de-a lungul coastei Shanghaiului, ceea ce a avut ca rezultat principal creșterea nivelului de încredere între cele două armate. În aprilie 2005, cele mai populate state ale lumii au încheiat un tratat de prietenie și frontieră. În 2006, însă, New Delhi și Washingtonul au semnat o „alianță nucleară pașnică.”

Pentru americani, China reprezintă o preocupare majoră. Pe de o parte, se consideră cooperarea cu ea indispensabilă în Asia-Pacific, pe de altă parte, îngrijorează apariția unor „tendințe imperiale” ale Beijingului în Coreea, Indochina, Asia de Est și Centrală. Pragmatică, echipa de la Beijing favorizează atât cooperarea politico-militară cu F. Rusă (Grupul de la Shanghai) și doctrina „antihege-

Mașină de luptă (sus) și tanc din dotarea Armatei Populare Chineze

Submarinele și rachetele balistice, principalele arme strategice ale armatei chineze

monistă,” cât și colaborarea cu SUA, UE, India și ASEAN. Pe plan mai larg, China oferă asistență statelor și grupărilor „antihegemoniste” din lumea arabă, America Latină, Africa etc. În dialogul cu SUA, China intră într-o nouă perioadă a relațiilor nucleare strategice, complet diferite de cele din trecut. Pe măsura ce China își modernizează arsenalul nuclear, ea va realiza o capacitate de descurajare mult mai solidă și mai credibilă, însă SUA își vor accentua apărarea strategică, descurajarea convențională strategică și preempția, monitorizând în permanență evoluția Chinei. Această perioadă nesigură de tranziție este deja marcată de suspiciuni cauzate de lipsa de transparență, ceea ce ar putea duce la răcirea relațiilor sino-americane. Pentru a evita consecințele negative și a introduce o mai mare stabilitate în dinamica relațiilor nucleare dintre aceste două puteri, este nevoie de eliminarea tensiunilor, sta-

bilirea clară a scopurilor și aplicarea unor măsuri ferme de siguranță. În absența unor astfel de discuții oficiale între cele două părți, Centrul pentru Studii Strategice și Internaționale – Washington pe de o parte, Fundația pentru Studii Internaționale Strategice de la Beijing și Departamentul pentru Controlul Armamentelor al Ministerului Chinez de Externe pe de altă parte, au inițiat un proiect ce urmărește îmbunătățirea relațiilor din domeniul nuclear dintre SUA și China. Proiectul include: vizite reciproce la nivel înalt, briefing-uri și consultații cu specialiști din ambele țări, activități comune de cercetare și publicații. Principalul scop este ca în viitor, SUA și China să reia discuțiile strategice și să înceapă un dialog mult mai serios și realist pentru a putea menține o relație stabilă în eventualitatea construirii sistemelor de apărare anti-rachetă. Dincolo însă de aceste tensiuni punctuale, China bene-

ficiază de aport de capital și de tehnologie din SUA și de asistență pentru rapida integrare în economia mondială. În domeniul comercial au apărut însă conflicte legate de prețurile de dumping ale unor produse chinezești și de încetinirea dovedită în liberalizarea economiei.

În ultimii ani, China a promovat un **nou concept de securitate (NCS)** ce afirmă angajamentul Chinei de a promova mai eficient pacea și prosperitatea în noua ordine mondială. NCS constituie un instrument pentru contracararea de către China a așa-perceputului control american și pentru afirmarea rolului de conducător regional responsabil și pacifist al Chinei. NCS are în vedere: securitatea prin cooperare; o înțelegere mai largă a conceptului de securitate, ce include și amenințările din afara conflictului militar tradițional stat versus stat; cooperarea pentru securitate al cărei scop constă în promovarea încrederii între state, nu categorisirea acestora în potențiali adversari sau prieteni; dialogul multilateral; măsurile de construire a încrederii; controlul armamentului și neproliferarea; interacțiunea economică extinsă ca politică ce reduce tensiunile sociale interne; denunțarea folosirii forței și a amenințării cu folosirea forței pentru a stopa disputele politice; relațiile, bazate pe egalitate și respect, dintre țările puternice și cele slabe.

NCS reafirmă neinterferarea în problemele altor țări, ceea ce sugerează o continuare a disputelor între SUA și China asupra unor aspecte precum: asistența acordată de către SUA Taiwanului sau plângerile depuse de Departamentul de Stat American și de alte organizații și indivizi din SUA asupra nerespectării drepturilor omului în China. Pe de altă parte, în numeroase dezbateri (cu Irak, Iran, Sudan), China a făcut „front comun” cu F. Rusă în Consiliul de Securitate al ONU. China ar putea folosi principiul „beneficiului mutual” în relațiile economice ca bază pentru contracararea reclamațiilor referitoare la violarea obligațiilor chineze ce reies din rolul de membru al Organizației Mondiale de Comerțului (admitere în 2001).

Obiecțiile Chinei vizavi de extinderea spre est a NATO și asupra prezenței americane în Asia de Est (inclusiv parteneriatele de securitate cu Japonia, Australia și Coreea) reprezintă o problemă căreia oficialii chinezi îi acordă din ce în ce mai multă importanță. Australia de exemplu consideră China

Quadrennial Defense Review Report

Quadrennial Defense Review Report 2006, documentul care stabilește strategia de apărare a SUA pentru următorii patru ani, a fost făcut public la începutul lunii februarie.

Raportul identifică Republica Populară Chineză drept puterea cu cel mai mare potențial de a intra în competiție militară cu SUA și de a folosi tehnologii avansate care, la un moment dat, ar putea surmonta superioritatea americană. Ulterior, Raportul anual înaintat Congresului de Departamentul Apărării cu privire la puterea militară a Chinei a detaliat această percepție a Washingtonului, subliniind că tendințele pe termen lung ale modernizării forțelor nucleare strategice, ale capacităților de apărare împotriva invaziilor terestre și pe mare și ale dezvoltării loviturilor de mare precizie se constituie în posibile amenințări la adresa oricărei forțe militare din zonă. Așa cum observa George Friedman, SUA și China par a se fi angajat tacit într-o competiție pentru lumea de mâine, miza fiind controlul asupra oceanului: Beijingul, lipsit de posibilitatea de a dezvolta o flotă de suprafață la nivelul SUA, încearcă să contracareze supremația maritimă americană construindu-și o capacitate de a lovi Flota a 7-a din Pacific (rachete și aviație). Cu alte cuvinte, strategia chineză ar viza nu depozarea SUA de controlul asupra mării, ci interzicerea accesului forțelor americane în Pacificul de vest. În aceste condiții, sublinia analistul american, cheia noii competiții va fi în spațiul cosmic.

La această dată nimic nu pare să tulbure în mod real echilibrul din zonă, dar percepțiile americane și pregătirile chineze par să îndrepte atenția către o competiție care ar face uitată rapid amenințarea Jihadului islamic.

ca fiind un foarte important partener de comerț. Refacerea parțială a puterii militare a Japoniei nu poate fi privită cu liniște la Beijing, chiar dacă americanii și niponii subliniază caracterul ei preponderent defensiv.

Mai nou, liderii din Beijing sugerează că americanii s-au lansat într-o politică de „încercuire” a țării lor, prin: întărirea alianței cu Japonia și ASEAN; dezvoltarea cooperării politico-militare cu India; garantarea securității Taiwanului; stabilirea de baze militare și de relații speciale în Pakistan și Asia Centrală. În acest context, în aprilie 2005 SUA au perfectat tratate de prietenie și parteneriate strategice cu Pakistanul sau India. Concomitent, s-au intensificat relațiile cu Asia de Sud-Est.

Prioritare pentru China sunt și problemele Extremului Orient, Asiei Centrale și de Sud-Est. Raporturile cu F. Rusă și statele din Asia Centrală se centreză pe cooperarea bilaterală și în cadrul Grupului de la Shanghai. Dacă în anii 2000-2001, se lua în calcul o posibilă „axă anti-hegemonistă” F. Rusă-China, astăzi evoluțiile sunt departe de o astfel de alianță, cu toate că Moscova alimentează vertiginos arsenalul militar chinez. Interesele ruse și chineze se confruntă, totuși, în Asia Centrală, Siberia de Est și Coreea. Beijingul este astfel foarte activ pe piața petrolieră a Asiei Centrale și a finanțat o importantă conductă ce face legătură cu Kazahstanul. După 2001, Moscova resimte o insistentă „presiune” a imigrației ilegale în Siberia și pare a favoriza prezența militară occidentală în Asia

Centrală și relațiile economice strânse în Japonia. La rândul său, criza prelungită din Coreea de Nord nu poate fi gestionată exclusiv de China.

Teme importante ale politicii externe chineze se referă la „criza nucleară” provocată de Coreea de Nord sau la tensiunile sporite din raporturile cu Japonia (ambele puteri se concurează economic și politic în Asia de Est și de Sud-Est, deși schimburile reciproce pot atinge 195 miliarde de dolari în 2005). De asemenea, China aspiră la crearea unei „piețe comune” în Asia de Est și de Sud-Est (2004) și participă activ la dialogul Asia-Pacific. O direcție prioritară a Chinei se referă la „parteneriatul” cu UE, îndeosebi cu Germania și Franța. Beijingul își asumă din ce în ce mai evident un „rol mondial”, în cadrul Consiliului de Securitate sau în abordarea problematicii Africii, Americii Latine și Orientului Apropiat.

Taiwan are o populație de 22,6 milioane locuitori, la o suprafață de 36 000 km². PIB – 441 miliarde de dolari. Forțe armate permanente: 300 000 oameni, 900 tancuri, 440 avioane de luptă, 21 fregate, 2 submarine, 11 distrugătoare. Economie în expansiune, exporturi masive în China (exporturi generale de 128 miliarde de euro în 2003). Investiții directe în China (70% din totalul investițiilor directe taiwaneze). La conducere se află grupările „independiste” (președintele Chen-Shui-bian) din jurul Partidului Democratic Progresist. Se preconizează modernizarea rapidă a forțelor armate cu ajutor american (14,5 miliarde de dolari) și amplificarea relațiilor de alianță cu Washingtonul și chiar cu Tokio (peste 800 de rachete chineze sunt amplasate în apropierea Taiwanului; o nouă „lege chineză” autorizează folosirea forței în cazul în care regimul de la Taipei ar proclama

Obuzier autopurtat aflat în dotarea armatei chineze

independența insulei). Fostii naționaliști (Gomindangul) pledează, însă, pentru reconcilierea sino-taiwaneză.

Mongolia are 2,4 milioane locuitori la o suprafață de 1,5 milioane km². PIB – 1,1 miliarde de dolari. Predomină agricultura (36% din PIB), deși 56% din populație trăiește în orașe. Parteneri comerciali sunt China, UE și F. Rusă. Regim politic democratic din 1990-1992. În anii din urmă, sub influența creșterii economiei chineze s-au intensificat activitățile la minele de aur și cupru. Exporturile de textile (10% din PIB) sunt direcționate spre SUA. Tensiuni în negocierea datoriei față de URSS (redușă la 240 milioane de euro) și cu China (din cauza minorităților din Mongolia Interioară). Puterea aparține foștilor comuniști (președinția republicii) și liberalilor (guvernul). SUA sunt interesate de poziția geostrategică a țării (vizita președintelui G. Bush, 2005).

Japonia

Considerată a fi una dintre primele trei puteri economice ale lumii, Japonia și-a început refacerea după înfrângerea sa în cel de-al doilea război mondial, devenind un actor important pe scena internațională. Începuturile Războiului Rece cu Uniunea Sovietică (1947), victoria comunistă în China (1949) și mai ales Războiul din Coreea (1950-1953) au contribuit la transformarea Japoniei, din țară învinsă, în țară asociată efortului american de luptă împotriva comunismului. Istoricii afirmă că Războiul Rece a grăbit reabilitarea internațională a Japoniei, care a semnat în 1952 un tratat cu Washingtonul (Tratatul de la San Francisco), în sensul unui pact militar complementar. Sfârșitul Războiului Rece nu a alterat problema geopolitică fundamentală a arhipelagului japonez (disputa asupra Insulelor Kurile cu F. Rusă, alte dezacorduri cu Coreea de Sud și China) aceasta rămânând concentrată în triunghiul Rusia-SUA-China. Confruntată cu noul mediu de securitate, Japonia și-a întărit potențialul militar pe toate planurile (conform unor experți, inclusiv pe plan nuclear) și și-a consolidat alianța cu SUA, reînnoindu-și tratatele și garanțiile de securitate. Japonia ar fi revenit la poziția geopolitică a anilor '50: axa Tokio-Washington, ce se opune axei Moscova-Beijing, însă noul statut este acela de superputere aliată, nu de perdant. Această „axă”

este mai mult o noțiune de laborator geopolitic, realitatea scoțând în evidență atât puncte de vedere comune ruso-chineze, cât și contradicții fundamentale, determinate de creșterea sistematică a presiunii economico-migraționiste chineze în Asia Centrală și Siberia de Est.

Japonia se întinde din partea de nord a Oceanului Pacific, în Marea Japoniei și spre Peninsula Coreea. Suprafața sa totală este de 377 835 km², dintre care 3091 km² ape și 374 744 km² pământ (Insulele Bonin, Daitoshoto, Minami-jima, Okinotori-shima, Insulele Ryukyu și Insulele Volcano). În ceea ce privește resursele naturale, pământul japonez nu este bogat în minerale, terenul arabil reprezintă doar 12,13% din suprafața totală, însă pescuitul în apele teritoriale este una dintre resursele naționale. Populația acestei țări numără 127 400 000 de locuitori, iar rata de creștere este de 0,11% pe an; 99% din această populație este forma din japonezi, restul de 1% fiind reprezentat de coreeni (511 262 locuitori), chinezi (244 241 locuitori), brazilieni (182 232 locuitori), filipinezi (89 851 locuitori) și alții. Apartenența religioasă este de 40% shinto și 38% budiști, restul incluzând și religia creștină (0,7%).

Sistemul politic japonez este de tipul monarhiei constituționale, cu guvern parlamentar. Actuala putere se afla în mâinile politicienilor, birocraților și directorilor de companii, în timp ce împăratul își menține tronul ca simbol al unității naționale. Așadar, ramura executivă este reprezentată de împărat (Akihito, din 7 ianuarie 1989), șeful guvernului (Junichiro Koizumi, din 26

aprilie 2001) și Cabinet (numit de către prim-ministru). Ramura legislativă constă într-o dietă bicamerală (Casa Consilierilor și Casa Reprezentanților), iar puterea judecătorească este reprezentată de Curtea Supremă (șeful justiției este numit de către monarh, după ce este desemnat de către Cabinet). La viața politică japoneză ia parte un număr redus de partide: Partidul Democrat Japonez, Partidul Comunist Japonez, Komeito, Partidul Liberal Democrat și Partidul Social Democrat, dintre care, la putere se află liberal-democrații.

Economia japoneză suferă încă consecințele unui „boom economic artificial” din anii '80. După zece ani, acesta a intrat într-o lungă perioadă de stagnare, ce a fost întreruptă doar de măsurile luate de guvern pentru stimularea economiei în anii 1995-1996. La început, guvernul a ezitat și a luat măsuri modeste pentru rezolvarea crizei financiare și economice pentru ca apoi să lanseze reformele ce încă mai reprezintă baza politicii economice a lui Koizumi. Cursul reformei este direcționat spre atacarea rădăcinilor problemelor prin liberalizare, descentralizare și privatizare. În timp ce mulți observatori consideră că reformele din sectorul guvernamental se derulează prea greu, procesul de restructurare este pe drumul cel bun în sectorul de afaceri. Problemele persistă în domeniile protejate de către stat (agricultură, construcții, industria electrică și comerțul cu amănuntul), ceea ce înseamnă că există o discrepanță semnificativă între sectoarele supuse competiției și cele protejate. Cu toate acestea, reforma structurală este ireversibilă, iar deschiderea și liberalizarea au îmbunătățit în mod evident mediul de afaceri, ceea ce se reflectă nu numai în nivelul investițiilor străine, ci și în câștigarea anumitor sectoare de piață de către exportatorii europeni, sau de companiile australiene.

În prezent, cooperarea dintre guvern și industrie, etica strictă a muncii, înalta tehnologie și procentul mic alocat apărării (1% din PIB) au determinat poziția Japoniei în lume, aceea de a doua economie puternică din punct de vedere tehnologic, după SUA. Conform studiilor realizate de CIA, una dintre cele mai importante caracteristici ale economiei japoneze este reprezentată de activitatea comună a manufacturierilor, furnizorilor și distribuitorilor în grupări numite

keiretsu. O a doua caracteristică constă în garantarea angajării pe viață pentru o parte substanțială a forței de muncă din mediul urban. Ambele aspecte se erodează în prezent. Industria, cel mai important sector al economiei este puternic dependentă de materiile prime și de combustibili, chiar dacă sectorul roboticii sporește puterea economică pe termen lung (Japonia posedă 410 000 din cei 720 000 de roboți industriali din lume). Sectorul agricol este protejat, producția agricolă fiind una dintre cele mai mari de pe glob.

Creșterea economică a stagnat în anii '90, media ajungând la doar 1,7%, în principal din cauza efectelor politicii de supra-investiții de la sfârșitul anilor '80. Eforturile guvernamentale de a revigora creșterea economică nu au avut succesul scontat, fiind împiedicate și de scăderea ritmului economiei americane, europene și asiatice din perioada 2000 - 2003. Uriașa datorie a guvernului japonez (circa 150% din PIB) și îmbătrânirea populației sunt două dintre cele mai importante probleme. În aceste condiții, produsul intern brut, în anul 2002, a fost de 3651 miliarde de dolari, rata de creștere a PIB-ului de 0,2%, iar venitul intern brut pe cap de locuitor de 28 700 dolari. În decembrie 2001, forța de muncă număra 67,7 milioane de angajați, dintre care în servicii – 70%, în industrie – 25%, iar în agricultură – 5%. Rata șomajului, în statisticile din anul 2002, era de 5,4%.

În concluzie, problemele economice ale Japoniei sunt mai de grabă structurale și nu ciclice. Aceasta înseamnă că schimbarea va continua să fie dificilă și înceată, economia fiind caracterizată de câteva aspecte structurale ce trebuie revizuite:

- un sistem industrial bazat în principal pe cedarea piețelor și exporturi. Profitabilitatea este văzută ca fiind mai puțin importantă în alocarea resurselor și în dezvoltarea industriilor și a firmelor;

- un sistem bancar perceput încă ca neperformant;

- un sistem regulator marcat de influența puternică a guvernului, ce limitează intrările libere și accesul pe piață, atât pentru firmele japoneze, cât și pentru potențialii competitori din afara granițelor;

- tendințe demografice negative, ce au drept rezultate: îmbătrânirea rapidă a populației; un raport între forța de muncă ocupată și pensionari favorabil acestora din urmă; o politica de imi-

Tokio – panoramă

grație restrictivă, ce reduce șansele de modificare a acestor tendințe demografice negative; constrângeri sociale asupra alegerii locului de muncă de către femei.

Pentru a contracara aceste dificultăți structurale, Japonia a inițiat trei politici de reformă principale:

- relaxarea politicilor monetare, ceea ce include asistența financiară din partea guvernului pentru marile bănci;

- creșterea nivelului cheltuielilor publice;

- stabilirea unui nivel modest de descentralizare (de exemplu în serviciile financiare) și acordarea permisiunii investitorilor străini de a achiziționa bunuri japoneze din anumite domenii.

Forțele armate japoneze trebuie să se confrunte cu un mediu de securitate mult mai complex, dat fiind preocupările vizavi de percepția amenințării reprezentate de Coreea de Nord și îngrijorările legate de intențiile strategice ale Chinei. O nouă Cartă a Apărării din decembrie 2004 și consolidarea alianței cu SUA în februarie 2005 sunt menite să echilibreze balanța de forțe în Asia de Est. Guvernul din Tokio susține securitatea Taiwanului, amplifică cooperarea cu India, F. Rusă, Asia Centrală. Totodată, Japonia se opune ridicării embargoului militar european în comerțul cu China. Prim-ministrul Koizumi a adoptat o politică de securitate puter-

nic pro-americană, iar abordarea sa dură în ceea ce privește problemele legate de Coreea de Nord i-au adus un semnificativ suport public. Dorința de a fi mult mai activi în plan internațional s-a născut din sporirea tensiunilor cu Coreea de Nord, dar și din noile realități ale lumii post 11 septembrie 2001. Guvernul japonez a declarat public sprijinul pentru intervenția americană în Irak și a luat în considerare contribuția cu logistică la operațiile de reconstrucție. Mai mult, după momentul 9/11, Japonia a adoptat o serie de legi ce relaxează restricțiile constituționale asupra activităților militare și extind participarea japoneză la problemele de securitate internațională. Chiar dacă vecinii săi sunt încă suspicioși, Japonia pare a fi mult mai doritoare să iasă de sub protecția americană și să se implice activ în mediul internațional de securitate. Există pericolul ca această evoluție incrementală să submineze sau să pună în pericol securitatea internă. Japonia va rămâne una dintre marile puteri economice ale lumii, chiar dacă în alte domenii este într-un declin relativ. Acest declin temporar, alături de emergența Chinei ca putere economică, politică și militară majoră, nu se constituie într-un factor ce favorizează stabilitatea regională.

În afară de competiția politică, între China și Japonia se desfășoară și o

competiție pentru resurse, în special petrol. Ambele țări sunt dependente de petrolul din Orientul Mijlociu și amândouă doresc securizarea rezervelor din estul Siberiei. Rezultatul acestei dispute va pune în balanță creșterea economică a Rusiei și relațiile politice cu China, în special în privința dezvoltării Orientului Îndepărtat Rus. O altă problemă deosebit de importantă pentru agenda de securitate japoneză este opțiunea nucleară a țării. Planificatorii din domeniul apărării și al securității au considerat mult timp că armamentul nuclear ar îndepărta Japonia de interesele sale naționale și nu i-ar îmbunătăți securitatea, ci ar amenința-o. Logica revoluției nucleare nu a fost niciodată parte a discursului public referitor la opțiunile de securitate japoneze. Spre deosebire de țările europene și de SUA, în care avantajele și dezavantajele teoriei apărării nucleare au fost prezentate pe larg în mass-media, cetățenii japonezi au avut un minim de informații despre consecințele erei nucleare. Astăzi, ideea că Japonia este amenințată de Coreea de Nord și ca aceasta din urmă își dezvoltă propriul arsenal nuclear au resuscitat interesul publicului pentru revizuirea unora dintre premisele politicii de securitate japoneze. Există și voci care susțin opțiunea nucleară. Din aceste motive, varianta alianțelor post-război este puternic sprijinită în Japonia (în special a celei cu SUA). Liderii politici ai Japoniei nu au exclus niciodată posibilitatea ca în viitor opțiunea nucleară să devină necesară din cauza circumstanțelor internaționale, deși Constituția post-război nu permite o asemenea dezvoltare. Totuși, cea mai consistentă declarație de politică antinucleară rămâne cea a celor Trei Principii Non-nucleare (rezultat al evaluării politicii de securitate din perioada 1968-1970). De atunci, poli-

tica de securitate japoneză a fost revizuită de câteva ori, introducând și reevaluarea opțiunii nucleare a țării. Pe măsură ce Japonia se pregătea pentru a deveni un membru al Tratatului de Neproliferare Nucleară, impactul abandonării publice a politicii nucleare a dat naștere la noi dezbateri internaționale pe această temă.

Menținerea Japoniei sub protecția umbreii nucleare a SUA a eliminat, în ultima jumătate a secolului trecut, nevoia de a dezvolta armament nuclear, însă faptul că aceasta reprezintă o virtuală putere nucleară (dacă există voința politică de a construi armament nuclear, potențialul tehnologic japonez permite acest lucru) menține crescut interesul comunității internaționale vizavi de acest aspect. Unii analiști consideră că îmbunătățirea activității militare a Japoniei reprezintă un semn al ambițiilor sale militariste și nucleare, în timp ce alții sunt preocupați de implicațiile regionale ale participării mai active și aproape nerestricționate la securitatea internațională.

Prim-ministrul Koizumi a decis să accelereze negocierile privind participarea țării sale la programul american de apărare împotriva rachetelor balistice (BMD), determinat fiind de vulnerabilitatea resimțită de publicul japonez odată cu criza nucleară din Coreea de Nord. Aceasta criză nu numai că a ridicat problema cooperării vizavi de BMD, ci mai mult, a mărit importanța alianței americano-japoneze. Îmbunătățirea performanțelor sistemelor de interceptie americane Patriot 3 în cursul operației „Iraqi Freedom” a sporit încrederea japonezilor în BMD, ceea ce a dus la stoparea disensiunilor interne referitoare la rachetele balistice. Deși Japonia pare a fi pregătită pentru a implementa sistemul de apărare anti-rachetă, SUA se confruntă cu riscul de a pierde suportul grupurilor-cheie japoneze dacă nu vor acorda atenția cuvenită proiectului comun de cercetare și dezvoltare.

În ceea ce privește participarea în organizațiile internaționale, principala problemă de pe agenda externă și de securitate a Japoniei se referă la ocuparea unui loc permanent în Consiliul de Securitate al ONU. Încă din 1991, aceasta depune eforturi consistente de angajare politică la nivel global, reflectate în participarea activă la conferințele internaționale de pace din Orientul Mijlociu (declarația premierului Koizumi referitoare la desfășurarea Forței Japoneze de Auto-apărare în Irak, a provocat numeroase dezbateri pe plan internațional, fiind auzite și voci care susțineau ca aceasta este o modalitate pentru Japonia de a deveni o putere

Militari niponi în Irak

militară și de a-și securiza interesele petroliere în zonă), Cambogia, CSI, Africa, fosta Iugoslavie, Timorul de Est și Afganistan, dar și la operațiile ONU de menținere a păcii (Înălțimile Golan, Timorul de Est etc.). Reforma ONU este cu atât mai importantă pentru Japonia, cu cât țara este considerată a fi al doilea mare contributor la Organizație. Mai mult, după Uniunea Europeană, Japonia este încă al doilea mare donator de asistență în dezvoltare și joacă un rol din ce în ce mai activ în domeniul securității umane, de mediu și sanitară. Japonia candidează la un loc permanent în Consiliul de Securitate, China având o poziție relativ ostilă față de această aspirație.

Participarea la mecanismele de cooperare regională din Asia constituie un aspect la fel de important al politicii externe, ce este dovedit de legăturile strânse cu ASEAN (Summit-ul ASEAN+1, procesul ASEAN+3) și de rolul de partener de dialog în Forumul Regional ASEAN și de gazdă a Summit-ului APEC din 1995, Osaka. Recent, în calitate de partener de cooperare al OSCE, Japonia a lansat și o serie de inițiative individuale referitoare la Asia Centrală.

Începutul anului 2005 a înregistrat tensionarea raporturilor dintre Japonia, China și cele două Corei. Ciocnirile sino-nipone s-au manifestat cu violență în martie-aprilie, pe fundalul delimitării zonelor economice în Marea Chinei de Est; ca pretext s-au folosit luări de poziție din Japonia, pe care liderii chinezi le-au apreciat drept „naționalist-extremiste”. Ca urmare, zeci de mii de oameni au participat la demonstrații în China. Magazine și mărfuri japoneze au fost distruse. Unele sloganuri „populare” dădeau expresie unor acțiuni de „boicot economic”, justificate parțial prin concurența din ce în ce mai evidentă dintre cele două economii (mai nou, se dispută aprovizionarea cu petrol și gaze naturale din F. Rusă). În plus, Japonia s-a manifestat ca susținătoare a regimului din Taiwan, a extinderii comerțului în Asia de Sud-Est și s-a opus ridicării embargoului militar al UE asupra Chinei. Cum schimburile reciproce depășesc 200 miliarde de dolari, autoritățile din Beijing și Tokio par decise să evite „scăparea evenimentelor de sub control”. De asemenea, posibilitatea transformării regiunii în factor de destabilizare internațională impune o recalibrare reciprocă a „discursurilor naționaliste”.

În privința celor două Corei, fiecare în parte este atașată, în forme și din rațiuni diferite, „redescoperirii naționalismului”: Coreea de Sud din rațiuni economice, Coreea de Nord din motive de politică internă. SUA și China au responsabilități speciale în menținerea sub control a evoluțiilor din aceste state.

Coreea

Coreea este moștenitoarea a trei culturi – siberiană, japoneză și chineză –, iar poziția sa geostrategică a atras acțiuni ale expansionismelor chinez, rus și japonez. Țară a regatelor rivale, unele vasale Chinei, colonie a Japoniei din 1895 până în 1945, Coreea și-a afirmat permanent sentimentul național și a dezvoltat puternice sentimente negative împotriva vecinilor săi. Înfrângerea militară a Japoniei din 1945 a presupus ocuparea sudului Coreii de către americani, iar a nordului de către sovietici, ceea ce a dat naștere la două state distincte. Conform opiniilor istoricilor, războiul declanșat în 1950 între Coreea de Nord și Coreea de Sud, care a făcut mai bine de trei milioane de victime, a constituit un fel de repetiție la un „al treilea război mondial”.

Coreea de Nord

Ulterior rupturii de Sud, armata chineză rămâne în Coreea de Nord până în 1958. După decenii de conducere politică deficitară, Coreea de Nord

se bazează pe ajutoarele internaționale pentru a asigura hrana populației (23 200 000 locuitori), în timp ce continuă să aloce majoritatea resurselor pentru menținerea unei armate de aproximativ un milion de militari.

Întinsă pe o suprafață de 120 538 km², între China și Coreea de Sud, Coreea de Nord deține resurse naturale de cărbune, zinc, grafit, minereu de fier, cupru, aur, pirită, sare etc. De asemenea, 14,12% din pământ este arabil, iar 2,49% poate suporta recolte permanente.

Din punct de vedere politic, Coreea de Nord este caracterizată de dictatura comunistă reprezentată de secretarul general al Partidului Muncitoresc, Kim Chong-il (din 1994). Executivul este reprezentat și de către Cabinet, premier (Pak Pong-chu, din 2003) și trei vice-premierii (Kwak Pom-ki, din 1998; Chon Sung-hun și No Tu-chol, din 2003). Legislativul formal este alcătuit de Adunarea Supremă a Poporului, organ unicameral compus din 687 locuri, iar puterea judecătorească este deținută de Curtea Centrală. Există trei așa-zise partide politice, dintre care cel mai important este cel condus de Kim Chong-il, Partidul Muncitorilor Coreeni.

Economia coreeană este una dintre cele mai centralizate din lume. Creșterea PIB în 2002 a fost de 1%, iar PIB/cap de locuitor de 1000 dolari. De asemenea, economia Coreii de Nord este caracterizată și de un mare grad de izolare și de manifestare a unor tendințe negative grave.

Conform cifrelor din 2000, PIB-ul are o distribuție aproximativ egală pe cele trei sectoare: 30,4% – agricultură, 32,3% – industrie și 37,3% – servicii. În ultimii ani, regimul nord-coreean a accentuat dezvoltarea tehnologiilor informaționale, reducerea crizelor energetice și atragerea sprijinului extern, însă fără a relaxa controlul guvernamental asupra mijloacelor-cheie naționale și fără a permite deschiderea piețelor. În continuare, pe primul loc în topul industriilor rămâne industria militară, urmată de construcții de mașini, industria energetică și cea chimică.

În concluzie, Coreea de Nord reprezintă un dezastru economic. În ultimii doi ani, au fost înregistrate anumite eforturi ale guvernului de a iniția o serie de reforme economice, însă lipsa de resurse și de tehnocrați a condus la eșecul acestora. Dilema Coreii de Nord

Phenian

constă în faptul că deși regimul pare a conștientiza faptul că schimbarea este necesară, se teme că asemenea reforme și deschiderea internațională i-ar putea cauza revolte sociale și în final demiterea sa.

Coreea de Nord are numeroase dispute internaționale cu: statul chinez pentru insulele din râurile Yalu și Tumen și pentru migrația ilegală din Coreea în nordul Chinei, Coreea de Sud pentru Linia Militară de Demarcație din interiorul Zonei Demilitarizate care le separă din 1953.

Coreea de Nord constituie așadar, în mod evident, o sursă de pericole și amenințări la adresa nu numai a securității regionale, ci și a celei internaționale. Cea mai importantă problemă o constituie cea a armamentului nuclear. În Acordurile de la Geneva din 1994, dintre SUA și Coreea de Nord, americanii s-au angajat să furnizeze părții coreene două reactoare până în 2003. În schimb, Coreea de Nord a promis că va închide două dintre reactoarele sale vechi pe bază de plutoniu și că va permite inspectorilor Agenției Internaționale pentru Energie Atomică să monitorizeze întregul proces. Ca o compensație pentru pierderea de energie ce a rezultat, Coreea de Nord a primit anual 500 000 tone de combustibil petrolier. Cu scopul implementării acestui acord, a fost creată Organizația pentru Dezvoltare Energetică a Peninsulei Coreea (ODEPC) formată din SUA, Japonia, Coreea de Sud și Uniunea Europeană (din 1997).

În octombrie 2002, s-au desfășurat consultări între Washington și Phenian, ODEPC concluzionând că Coreea de Nord desfășoară în secret un program de dezvoltare a armamentului nuclear, ceea ce reprezintă violarea a patru tratate.

Problema programului militar nuclear al Coreei de Nord nu este doar bilaterală (RDPC-SUA sau Coreea de Nord - Coreea de Sud) sau doar regională, ci afectează întreaga comunitate internațională. Desfășurând un asemenea program, Coreea de Nord nu numai că violează un mare număr de tratate, ci dă un impuls puternic cursei înarmărilor din Asia de Est, ceea ce ar putea transforma regiunea într-o permanentă sursă de tensiuni.

În ultimul timp, SUA au acționat în sensul activării unui plan care să împiedice așa-numitele „rogue states” să desfășoare trafic de arme de distrugere în masă (ADM) și rachete. Coreea de Nord este, chiar dacă nu la nivel formal, o primă țintă. Obiectivul constă în izolarea regimului și determinarea acestuia să renunțe la ambițiile sale nucleare, la comerțul licit și ilicit cu ADM. Dacă Nordul nu va răspunde pozitiv, există posibilitatea ca presiunea internațională să contribuie la colapsul său economic și la schimbarea regimului politic. Inițiativa de Securitate a Proliferării – ce implică SUA, Japonia și opt țări europene – accentuează controlul asupra transporturilor navale și aeriene cu scopul identificării armelor nord-coreene de distrugere în masă.

Chiar dacă această Inițiativă nu se va materializa ca o opțiune practică, ea reprezintă totuși un mesaj puternic transmis către Coreea de Nord, descris de regimul de la Phenian drept „o declarație și o acțiune de război”.

Negocierile în „6” (cele două Corei, SUA, Japonia, F. Rusă și China) de la Beijing nu s-au soluționat cu dezarmarea nucleară a Coreei de Nord. Se speculează că regimul comunist nord-coreean beneficiază de sprijinul tacit al Chinei, în contextul noilor tensiuni dintre China, Japonia și SUA. Și Coreea de Sud – care are probleme de frontieră maritimă cu Japonia – pare să favorizeze Coreea de Nord, sperând și într-o unificare a țării.

Coreea de Sud

Aflată sub influență occidentală după războiul coreean, Coreea de Sud a realizat o creștere economică rapidă, aproximativ de 20 de ori mai mare decât cea a Coreei de Nord, menținând în totalitate angajamentul de democratizare a procesului politic.

Populația de 48 400 000 de locuitori a Coreei de Sud este desfășurată pe o suprafață de 98 480 km², dintre care 98 190 km² reprezintă pământ, iar 290 km² ape. Pe lângă potențialul hidrografic deosebit, pământul este bogat în resurse precum: cărbune, tungsten, grafit și molibden. Terenul arabil constituie 17,44% din suprafața totală de pământ, în timp ce doar 2,05% poate menține permanent recolte.

Considerată a fi unul dintre cei patru „tigri asiatici”, Coreea de Sud a realizat un record incredibil în ceea ce privește creșterea economică și integrarea în economia modernă mondială. Cu trei decenii în urmă, produsul intern brut era comparabil cu cel al celor mai sărace țări din Africa și Asia, însă, în prezent, PIB-ul său de 941,5 miliarde de dolari este de 18 ori mai mare decât cel al Coreei de Nord și aproximativ egal cu cel al multor economii din Uniunea Europeană (PIB-ul Franței de pildă este de 1500 miliarde de dolari, iar al Chinei de 1200 miliarde). Succesul acesta a fost posibil datorită sistemului de relații dintre guvern și mediul de afaceri, inclusiv prin creditele direcționate, restricțiile de import, sponsorizarea anumitor sectoare industriale și un efort susținut al forței de muncă. Cu toate acestea, criza financiară asiatică a relevat deficiențele

modelului de dezvoltare sud-coreean: mari datorii externe și un sector financiar fluctuant.

Din punct de vedere militar, cheltuielile anuale ale Coreii de Sud sunt cu mult peste nivelul vecinei sale nordice, deși armata nu este la fel de puternică – în jur de 13094,3 milioane de dolari, ceea ce reprezintă 2,8% din PIB, pentru o forță ce numără 686 000 oameni fără rezerve (Coreea de Nord: 5217,4 milioane de dolari, 33,9% din PIB, pentru 1 milion oameni, fără rezerve).

În plan internațional, decizia Coreii de Sud de a trimite trupe în Irak, nu a surprins, dat fiind bunele relații dintre aceasta și SUA. La sfârșitul anului 2003, Coreea de Sud a hotărât desfășurarea a 3000 de militari în primăvara lui 2004, trupe combatante și de geniu, ce suplimentau cei 700 de militari prezenți deja în teatru din 2002.

Coreea de Sud beneficiază de o puternică protecție militară a SUA. În același timp, sud-coreenii și japonezii au relații economice de intensă colaborare-integrare. O atenție remarcabilă se acordă cooperării economice cu F. Rusă, îndeosebi în energetică și cu statele din Asia de Sud-Est și Taiwanul. Deși naționalismul sud-coreean rămâne fundamental anti-chinez și anti-japonez, colaborarea economică cu China atinge niveluri semnificative.

Relațiile dintre Coreea de Nord și Coreea de Sud

Între Coreea de Nord și Coreea de Sud există totuși și proiecte comune, cum ar fi planurile de legare a Nordului de Sud printr-o șosea și o cale ferată care să treacă prin două coridoare de-a lungul Zonei Demilitarizate.

În domeniul economic, nivelul schimburilor dintre cele două țări a atins 700 milioane de dolari în anul 2003, făcând ca Coreea de Sud să fie cel de-al doilea mare partener al Coreii de Nord, după China. Deși fluxurile dinspre Sud spre Nord sunt constituite mai mult din ajutoare decât din comerț, proporția reală a schimburilor comerciale este în creștere. Un studiu realizat de către Institutul Coreean pentru Dezvoltare a prevăzut o creștere mult mai mare a afacerilor pentru anul 2004, chiar cu 40%.

În ceea ce privește reunificarea celor două Corei, s-a ajuns doar la un acord referitor la construirea unei facilități dedicate reunirii familiilor, la Mt.

Seul

Kumgang. Seulul va participa cu fonduri financiare, în timp ce Phenianul va furniza materiale și forța de muncă. Problema reunificării s-a accentuat după sfârșitul Războiului Rece. Naționalismul simplist vede legăturile inter-coreene ca pe mult dorita reconciliere dintre două jumătăți ale unei singure națiuni, asuprită de puterile străine timp de peste 50 de ani. Realitatea este însă alta: sursa eșecului inițiativelor de reunificare se află în diferențele uriașe de natură politică, economică, socială și militară dintre Coreea de Nord și Coreea de Sud. Totuși, pentru Coreea de Sud aceste obstacole nu sunt de nedepășit, strângerea relațiilor cu Nordul fiind considerată un scop în sine al politicii republicii, chiar dacă există riscuri considerabile, atât la adresa securității, cât și la adresa stabilității regimului democratic. Occidentul și Japonia încurajează o unificare sub egidă democratică.

Federația Rusă – China

În momentul de față, China și F. Rusă sunt într-un echilibru dinamic. China a devenit un „atelier al lumii” (PIB de peste 1.200 miliarde de dolari în 2003) și o putere „cosmică”; este cea mai dinamică economie a lumii și cea mai populată țară. F. Rusă (PIB de 346 miliarde de dolari) deține cele mai importante resurse mondiale, cel mai întins și slab populat teritoriu (în Siberia) și locul doi mondial ca forță militară.

F. Rusă și China sunt parteneri în Organizația pentru Cooperare de la

Shanghai destinată dezvoltării relațiilor economice, politice și a combaterii terorismului internațional (fundamentalismului islamic). Sunt analiști care apreciază organizarea respectivă ca un instrument de armonizare a intereselor ruse și chineze în Asia Centrală și Extremul Orient, în circumstanțele creșterii spectaculoase a economiei Chinei și Siberiei de Est. Beijingul este interesat să-și procure tehnologie de vârf și armament performant, petrol și gaze din F. Rusă și să-și lărgescă piața de desfacere pentru produsele sale manufacturate. F. Rusă vizează accesul pe piața chineză, precum și reglementarea definitivă a problemelor de frontieră, a traficului de bunuri și persoane de frontieră și stăvilirea emigrației ilegale.

Parteneriatul China - F. Rusă s-a cristalizat la începutul anilor '90, pe fondul temerilor ambelor părți față de ascensiunea vertiginoasă a Occidentului, pe care o apreciau într-un fel ostilă: extinderea NATO și apoi UE, programele de dezvoltare a armamentului antirachetă de către SUA, criticile Bruxellesului și Washingtonului la adresa respectării drepturilor omului în ambele state etc. Elita rusă post-comunistă, îndeosebi, s-a simțit inspirată de „modelul chinez” de armonizare a puterilor statului cu imperatiile modernizării economice de înaltă performanță. Resursele energetice ale F. Ruse și industria sa avansată de armament au devenit ținte predilecte ale Chinei. În domeniile energetic, economia chineză în extindere constantă are nevoie de

cantități impresionante de petrol și gaze (aproape 40% din consumul său de petrol provine din import). Încă din 1999, compania Lukos s-a angajat să livreze petrol către China, începând cu 1,5 milioane tone pe an (pe calea ferată), până la 10 milioane în 2005. S-a proiectat și un oleoduct pe traseul Tomsk, în Siberia de Est-China de Nord. De asemenea, se află într-un stadiu avansat de negocieri proiectul oleoductului Angarsk-Daqing (de 2500 km) în nord-estul Chinei, la concurență cu proiectul oleoductului Angarsk-portul Nahodka (Japonia), pregătit de Transneft. Compania Națională de Petrol a Chinei ar finanța 50% din proiectul Angarsk-Daqing, capabil să transporte 147 milioane barili/an. În același timp, Gazprom și Shell ar urmări construirea oleoductului (de 4.200 km) Xinjiang-Shanghai. Negocieri se desfășoară și în cadrul proiectului Kovutka, Siberia de Est-China de Nord. Totuși, criza Lukos a impus regândirea proiectelor energetice ruso-chineze. Alături de anglo-saxoni și firme din zona Golfului, Compania Națională de Petrol a Chinei a fost interesată de cumpărarea unor importante acțiuni Lukos. Concomitent, prioritatea acordată de Moscova cooperării petroliere și de gaze naturale cu Tokyo a impulsat conclucrarea energetică dintre China și Kazahstan.

Deși China reîntărea la finele lunii mai 2003 (vizita lui Hu Jintao la St. Petersburg) hotărârea de a se apropia de F. Rusă pentru constituirea unui front împotriva unilateralismului, o evidentă concurență ruso-chineză se înregistrează în Asia Centrală, Mongolia și Coreea; în egală măsură, cei doi „stâlpi” ai Grupului de la Shanghai se concurează în Asia de Sud (Pakistan și India) și Asia de Sud-Est.

Relațiile ruso-chineze se mențin într-o situație de parteneri/concurenți cu toate că sunt caracterizate printr-un **parteneriat strategic**. Moscova livrează permanent bunuri de milioane de dolari anual Beijingului, dar nu acceptă vinderea unor componente ale gigantului petrolier **Lukos**, în țara vecină. China așteaptă construcția unor mari conducte siberiene. Până la intrarea lor în funcțiune însă, construiește conducte spre Kazahstan și Turkmenistan. Ca și în relațiile cu UE, F. Rusă promovează și în raporturile cu China doctrina respingerii „unilateralismului”.

Coreea în jocul marilor puteri

Moscova apreciază Coreea în ansamblul ei, ca un spațiu de echilibru între F. Rusă, China, Japonia și SUA. Din acest motiv, V. Putin a agreeat cristalizarea unui grup de negociere a problemei înarmării nucleare a Coreii de Nord. În același timp, F. Rusă favorizează extinderea cooperării energetice și financiare în Peninsula Coreeană și aflarea de forță de muncă nord-coreeană, pe care încearcă să-l contrapună imigrației ilegale chineze în Siberia. Coreea de Nord depinde economic de importurile cerealiere, energie și lemn din F. Rusă (70% din comerțul său se îndreaptă spre Extremul Orient rus). Și în domeniul petrolier, o conducție este luată în calcul pe traseul Siberia de Est-Coreea de Sud. Aceasta din urmă balansează între politica de alianță cu SUA (Japonia) și direcția de unificare a țării și de egalizare a presiunilor externe. Demisia ministrului de Externe (ianuarie 2002) scotea în evidență tot mai mult tensiunile de la Seul. Apropierea președintelui Kim Daejung de Coreea de Nord a fost apreciată de unii analiști ca fiind similară cu o manevră de aliniere a politicile Chinei și F. Ruse în problema „crizei nucleare” din Coreea de Nord.

Relațiile economice cu Seulul avantajează mai mult F. Rusă. Un Centru de Comerț sud-coreean din Vladivostok gestionează afacerile bilaterale axate pe electronică, produse

Soldat rus în Cecenia (2000)

alimentare și construcții de tot felul. Sud-coreenii participă la funcționarea „parcului tehnic” din Nahodka, sunt implicați în industria textilă din provincia Primorskii (exportă mărfurile în SUA). Hyundai ia parte de asemenea la dezvoltarea zonei de la frontiera ruso – nord-coreeană și sprijină activ proiectele de reconciliere dintre Phenian și Seul. În egală măsură se promovează lansarea unor linii de transport naval containerizat între China, Coreea de Sud, Coreea de Nord și Extremul Orient rus. Seulul impulsionează constituirea unui spațiu de cooperare economică în Asia de Nord-Est, dar Moscova ezită să accelereze o astfel de integrare pe considerentul că ar putea alimenta tendințe centrifuge în F. Rusă. Un alt proiect important vizează recuplarea sistemelor de căi ferate din Coreea de Sud și de Nord și stabilirea de legături cu Transsiberianul, conectat la rândul lui de o nouă rețea feroviară din China de Nord-Est (până în 2010). F. Rusă a alocat fondurile pentru modernizarea liniei ferate Ussurusk-Khasan și a încurajat proiectul „liniei ferate din Peninsula Coreea estică” (Donghae); Moscova încearcă prin aceste proiecte să eficientizeze Transsiberianul utilizat doar în proporție de 50%. Sud-coreenii se implică la rândul lor în proiectele de petrol și gaze din Sahalin (vizate în principal de japonezi) și în proiectul oleoductului Primorskii-Coreea de Sud. Recent, Coreea de Sud și-a asigurat – cu participarea companiei **Shell** – un contract de livrării de gaze naturale din Sahalin, de peste 5 milioane m³ anual. Întâlnirea de la Moscova, dintre președinții V. Putin și Roh Moo-hyung, din 21 septembrie 2004 a deschis perspective și pentru o investiție de 3 miliarde de euro în Tatarstan.

Federația Rusă și Japonia

Relațiile sunt contradictorii. Pe de o parte, ambele părți au interese și economii complementare și unele proiecte regionale, pe de altă parte subzistă probleme teritoriale nerezolvate (Sahalinul). Japonia (PIB de 3.651 miliarde de dolari la 127 milioane locuitori) acționează pe direcția *Eurasia Policy*, lansată în 1997, de accelerare a cooperării economice, cu accent pe Extremul Orient Rus, la concurență cu China și Coreea de Sud și cu transnaționalele occidentale; o con-

curență în care Japonia deține avantajul net al tehnologiei de vârf, al fondurilor financiare (a treia putere economică a lumii, după SUA și UE) și pe cel al alianței solide cu SUA. Consulate și centre culturale japoneze funcționează la Vladivostok, Habarovsk și în Sahalin. O filială a Băncii Micinoku s-a deschis din 2002 la Habarovsk. În parlamentul nipon activează un „Grup Rus” – adept al compromisului asupra Insulelor Kurile – și un grup al guvernatorilor japonezi și din Extremul Orient rus. Prefecturile dinspre Marea Japoniei au legături bune cu Primorskii Krai. Totuși, prețul ridicat al mărfurilor japoneze prin comparație cu cele americane și sud-coreene, limitează volumul schimburilor bilaterale.

În domeniul energetic, Japonia și-a manifestat interesul deosebit pentru gazul lichefiat (LNG) din Sahalin. Compania Tohoku Electric Power urmărește realizarea unui contract pe termen lung în complexul Sahalin 2. Transnaționalele Exxon și Shell sunt dispuse să suporte costurile oleoductului Sahalin-Japonia dacă se conectează cu sistemul rus de conducte. Corporația Japan-Sahalin Pipeline are propriul proiect de oleoduct pe direcția Sahalin-Hokkaido.

Toți marii investitori occidentali solicită Moscovei garanții politico-economice pentru contracte pe termen lung, într-o zonă de dispută teritorială ruso-niponă. Investițiile japoneze în această zonă sunt importante. Compania Sodeco deține peste 30% din complexul Sahalin 1, iar Mitsui și Mitsubishi, 45% din Sahalin 2. Se proiectează exploatarea gazului lichefiat în Sahalin și transportarea lui pentru prelucrare în Japonia. Se studiază construirea unui tunel subacvatic între Sahalin și Hokkaido. Numeroase proiecte japoneze sunt rezervate protecției mediului (pregătite de companiile Sumitomo, Mitsui și Mitsubishi).

F. Rusă urmărește să devină lider mondial GNL (cu zăcămintele din Sahalin, Chtoman, Yamal etc.). F. Rusă și Tokyugaz au un acord pentru 1 milioane tone GNL – Sahalin, 2 milioane tone din 2007. În Sahalin – Prigorodnoe se va construi cea mai mare uzină de lichefiere gaz (9,6 milioane tone/an); în Qatar de exemplu se construiește o uzină de 8 milioane tone. Din Sahalin, tancurile petroliere vor transporta gaze în Asia de Sud-Est și în statele Golfului (proiect de 8 miliarde de dolari). Prețul

rusesc al GNL este mai mic decât în statele din Golf. În F. Rusă, Gazprom coordonează livrările externe de gaze.

Companiile nipone au contribuit la reabilitarea și dezvoltarea infrastructurii: aeroporturile din Vladivostok, Habarovsk, Iuzno-Sahalinsk, portul Zarubino. Riscurile ridicate pe care le presupun însă investițiile în Extremul Orient Rus îi determină pe japonezi să se asocieze cu firme din SUA, UE și Coreea de Sud (în Sahalin).

Concluzii

Orientul Îndepărtat pune probleme de stabilitate regională pe termen mediu și lung. Problemele specifice sunt constituite de tendințele de întărire a puterii militare a tuturor actorilor din regiune, dar și de dezvoltările din unele state din vecinătatea imediată a regiunii (instabilitatea internă a Indoneziei, situațiile din Asia Centrală și Siberia de Est, Islamul politic, impactul momentului 11 septembrie asupra relațiilor stat-societate din Orientul Mijlociu). Alte state mari, precum China și Japonia, sunt importante pentru regiune mai ales din punct de vedere al activității economice și al asigurării prosperității.

Se poate vorbi doar despre patru state care au posibilitatea de a juca un rol strategic în Asia de Est: SUA, F. Rusă, China și Japonia. Pentru SUA și F. Rusă, regiunea este considerată a fi mai mult o oportunitate decât o amenințare. Oportunitățile implică modalitățile în care regiunea se poate dezvolta și maturiza ca grup de state democratice și piețe deschise, în timp ce amenințarea se referă la faptul ca instabilitatea națională și regională va furniza anumitor indivizi și grupuri baza pentru a distruge propriile societăți în numele unor ideologii extremiste.

În acest cadru, China este o constantă în ecuația strategică regională. Dezvoltarea sa economică și militară este acceptată ca fiind inevitabilă și este văzută ca o oportunitate, deși țări precum Japonia, Vietnam și Filipine și-au manifestat îngrijorarea vizavi de ambițiile chineze în sudul Mării Chinei sau în Marea Chinei de Est. Aceste îngrijorări pot fi ameliorate datorită existenței unor factori inhibitori ai comportamentului agresiv al Chinei, cum ar fi relațiile bune cu vecinii din regiunea Asia-Pacific și cu SUA. Statele din Orientul Îndepărtat sunt însă conștiente de faptul că atractivitatea

Chinei ca potențial investițional o transformă atât într-o sursă de profit, cât și într-o „conductă” de investiții pentru continent.

Japonia reprezintă una dintre cele mai mari economii și va continua să joace un rol important în Asia de Sud. Tot în viitor este posibil ca această țară să-și extindă rolul militar astfel încât să sprijine stabilitatea și securitatea regiunii, de exemplu prin exerciții navale cu statele vecine și participarea la patrulele anti-piratare.

În schimb, Coreea de Nord și Taiwanul constituie surse de risc la adresa securității regionale. Specialiștii în domeniul studiilor de securitate afirmă că după 50 de ani de existență, Coreea de Nord rămâne un factor de destabilizare de neocolit. Exceptând problema nucleară de care Japonia este deosebit de preocupată, cel mai important pericol se referă la posibilitatea ca armata nord-coreeană să se lanseze într-un război împotriva Sudului. În același timp, analiștii consideră că Beijingul, care susține Phenianul, va și să-l descurajeze prin folosirea tacticii de amenințare cu represalii, cel puțin atâta vreme cât China va accepta umbra puterii sud-coreene.

În același timp, Taiwanul continuă să fie o zonă de tensiune geostrategică majoră, în care se confruntă Beijingul și Washingtonul (sprijinul SUA pentru crearea și modernizarea forțelor armate taiwaneze este declarat). Chiar dacă posibilitatea Chinei să recupereze Taiwanul prin forța armelor nu pare reală pe termen scurt, cu certitudine că ea va continua și va înăspri hărțuirea politică și diplomatică a fostei provincii chineze. Mai mult, Taiwanul reprezintă o sursă de risc la adresa securității regionale și prin situația sa internă și anume problema minorităților autohtone care nu sunt de origine chineză.

Așadar, în ansamblu, formele de tranziție ce se manifestă în Orientul Îndepărtat sunt diverse cuprinzând domenii precum cel financiar, economic, social și politic. Tendințele internaționale de liberalizare și globalizare au dat naștere acestor procese în Asia, însă criza asiatică le-a imprimat viteză și forță. Deși aceste schimbări par a fi ireversibile, tranziția fundamentală ar putea fi realizată numai atunci când conceptul asiatic de stat-națiune va lua în considerare o formulă mai cuprinzătoare de felul Europei integrate.

Gestionarea crizelor în Războiul rece

Teodor Frunzeti

Mediul internațional de securitate actual ca și sistemul internațional în întregul său pot fi înțelese pe deplin doar în strânsă corelație cu sistemul internațional configurat în timpul războiului rece, ale cărui rezultate directe și nemijlocite sunt.

Impactul războiului rece asupra prezentului și chiar viitorului comun al omenirii este mai important decât s-ar putea crede la prima vedere: în timpul războiului rece s-a format generația de lideri care conduc astăzi majoritatea statelor lumii și în special principalii actori din arena internațională; în timpul războiului rece au fost cristalizate principalele concepții privind ordinea internațională care au modelat atitudinea clasei politice și a populației; pentru prima dată în istoria umanității, războiul rece a consacrat un sistem internațional caracterizat de existența a două superputeri globale, diferit față de perioada precedentă, definită de existența unor puteri regionale, chiar dacă unele din ele cu aspirații globale; stereotipurile mentale formate în perioada războiului rece încă persistă și afectează lumea de azi (de exemplu, Rusia încă percepe NATO ca o amenințare, deși are un parteneriat strategic cu această organizație); organele militare ale statelor au fost proiectate și construite în timpul războiului rece, în baza unor principii de ducere a acțiunilor militare care se dovedesc astăzi caduce, dar structurile militare construite atunci sunt menținute în linii mari și astăzi, sau în cel mai bun caz se află în proces de restructurare și transformare.

Războiul rece nu a fost un eveniment planificat sau anticipat de către principalii actori ce au participat la el, cu toate acestea confruntarea politică,

ideologică și militară a durat mai mult decât oricare dintre războaiele “calde” ce au avut loc în lume în ultima jumătate de mileniu.

Chiar dacă este deja o pagină de istorie, războiul rece are consecințe ce își pun amprenta pe evenimentele ce i-au succedat.

Iată de ce el reprezintă un fenomen ce trebuie să fie studiat în continuare, lecțiile învățate din studierea sa fiind importante pentru desfășurarea evenimentelor pe care le parcurgem în prezent și cu care ne vom confrunța în viitor.

Mediul internațional de securitate conține, în același timp, atât elemente de continuitate, cât și de discontinuitate, față de cel din timpul războiului rece. Cu toate acestea, evenimentele ce au avut loc în arena internațională în ultimii cincisprezece ani cât și forțele și tendințele ce acționează în prezent par să pună în evidență o accentuare a schimbărilor și o reducere graduală a elementelor de continuitate. În același timp, două elemente majore – sfârșitul războiului rece și atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001 – au marcat în mod semnificativ cele două perioade distincte din evoluția sistemului internațional din ultimii cincisprezece ani.

Noul secol în care am pășit de câțiva ani, a început într-o atmosferă de optimism, bazat pe ideea că odată încheiat războiul rece, lumea se va îndrepta spre o eră de pace și stabilitate. Acest optimism avea ca punct principal de sprijin concepția că o creștere a interdependenței economice și în mod simetric, a prosperității a tot mai multe națiuni și în consecință a unei tot mai mari părți a populației, va determina ca utilizarea puterii militare și a războiului ca instrumente de pro-

movare a intereselor (naționale sau de grup) să fie percepută ca un comportament neacceptabil în relațiile internaționale.

Renunțarea la descurajarea nucleară în relațiile dintre două superputeri din perioada războiului rece și pe cale de consecință dintre NATO și Tratatul de la Varșovia (iar după autodesființarea acestuia, în 1991, dintre NATO și fostele țări comuniste) au determinat trecerea arsenalelor nucleare în fundalul arenei internaționale.

Aceasta a permis revenirea războiului în ipoteza de instrument principal al politicii sau, așa cum arăta Carl von Clausewitz în lucrarea sa „Despre război”, o prelungire a politicii cu alte mijloace. Aceasta a determinat ca în prezent să fie în curs de desfășurare o serie de conflicte deschise, dintre care cele mai virulente au loc în Irak și Afganistan, în timp ce altele se găsesc în stare latentă sau sunt „înghețate”, având însă o mare potențialitate de reîncălzire, precum cele din Sierra Leone, Congo, Transnistria, Georgia, Kosovo etc.

În plus, în reconfigurarea raportului mondial de putere, puterea militară se manifestă inevitabil ca un ingredient indispensabil, la care fac apel toți protagoniștii – principali sau secundari.

Analizii în problemele securității internaționale încearcă să determine care sunt elementele din mediul internațional care pot produce îngrijorare la adresa securității și bunăstării cetățenilor lumii și ce poate fi făcut pentru a atenua sau chiar înlătura sursele de turbulență. Aceleași întrebări au fost puse și acum două sute, o sută sau cincizeci de ani, răspunsurile fiind însă de fiecare dată diferite.

În mod evident, procesul reevaluării securității naționale și internaționale ce fusese modificat prin sfârșitul războiului rece, a fost din nou modificat prin introducerea în această ecuație globală a elementului terorism internațional, o forță de o amploare cu care lumea nu s-a mai confruntat niciodată până acum deși terorismul și colaborarea internațională între teroriști existau, lipsind însă amploarea globală. Dacă prima jumătate a secolului trecut a fost cea mai sângeroasă perioadă din istoria umanității, cea de-a doua jumătate a fost printre cele mai puțin semnificative din acest punct de vedere. Fără îndoială, consecințele unui război nuclear între cele două superputeri din timpul războiului rece – URSS și SUA – ar fi fost devastatoare pentru întreaga omenire, dar realitatea este că războiul a fost utilizat doar la periferia sistemului internațional din timpul războiului rece și nu între actorii principali. Aceștia și-au ales cu bună știință zonele de intervenție militară, de exemplu Vietnam pentru SUA și Afganistan pentru URSS, astfel încât să nu provoace o reacție majoră în plan militar din partea părții adverse. Putem chiar aprecia că aceste conflicte au îndeplinit rolul unor adevărate supape ce au permis eliberarea tensiunii acumulate în sistemul internațional.

După 1991, încălcările păcii au fost reprezentate în general prin conflicte interstatale în mai multe zone ale lumii, în afara zonelor majore de interes ale puterilor militare existente. După 11 septembrie 2001, atacurile teroriste ce au produs SUA pierderea vieților a mai mult de trei mii de persoane au întunecat auspiciile încă optimiste sub care începuse noul secol și au ridicat

noi imperative în prioritățile de securitate națională și internațională.

Securitatea este un concept ce are dimensiuni variabile. Ceea ce ne face să fim sau să ne simțim în siguranță (adică dimensiunile fizice și psihologice ale securității) depinde de două fenomene elementare, fiecare dintre acestea putând avea valoare diferită.

Cea mai evidentă provocare la adresa securității sunt factorii care amenință tocmai valorile pe care punem preț. Cele mai obiective dintre acestea sunt amenințările fizice, ca de exemplu capacitatea unui stat de a-și distruge adversarii prin utilizarea puterii militare.

Amenințările psihologice – ceea ce ne face să ne simțim în siguranță sau nu – sunt de cele mai multe ori mult mai puțin palpabile și concrete și sunt mult mai subiective, fiind o problemă de interpretare personală, în cele mai multe cazuri.

Diferite persoane de exemplu, percep în mod diferit propria lor stare de securitate în condițiile unei aceleiași amenințări. Modul în care diferite persoane, la fel de bine ca și diferite state se simt amenințate de terorismul internațional reflectă această dimensiune.

Aceasta ne conduce spre o a doua variabilă a securității, care este interpretarea proprie, diferită a mediului internațional de securitate.

În mod evident, cele două aspecte variabile sunt dependente unul de altul. Un mediu mai ostil va diminua mai mult și mai rapid dimensiunea psihologică a securității decât un mediu benign, în care se manifestă mai puțini adversari și competitori care să pună în pericol propriile interese de securitate.

Impactul asupra mediului înconjurător al pericolelor și amenințărilor la adresa securității internaționale s-a schimbat în mod considerabil de la sfârșitul războiului rece. În prezent, de exemplu, nici unul dintre statele deținătoare de arme nucleare nu au nici un motiv rațional și plauzibil de a folosi aceste arsenale și deci să producă distrugerii masive planetei noastre. Încă din anul 1997 SUA apreciau că nu mai aveau nici un competitor din aceeași clasă valorică, după dezmembrarea URSS (a se vedea *Quadrennial Defence Review*, 1997, 2001 și 2006). Această situație s-a menținut și după atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001 și se menține și în prezent.

Din aceste cauze ne aflăm acum într-o perioadă de reevaluare a amenințărilor din mediul internațional de securitate și de reconsiderare și ajustare a capacității de răspuns și contracarare a acestor amenințări prin utilizarea tuturor instrumentelor de putere la dispoziția statelor și comunității internaționale. În cadrul acestei reevaluări un loc important trebuie acordat surselor și aspectelor nemilitare ale securității.

Pentru o lungă perioadă de timp securitatea militară și securitatea națională au fost sinonime și aproape că se puteau confunda. În timpul războiului rece amenințarea militară a fost forma principală a competiției între cele două superputeri, URSS și SUA, și apoi între cele două alianțe pe care ele le conduceau.

Totuși, chiar în timpul războiului rece, în strategiile naționale de securitate ale unora dintre țările occidentale au început a fi analizate și aspectele nemilitare ale securității naționale, în special cele din domeniul economic.

Lărgirea domeniilor pe care le considerăm că afectează securitatea națională cât și cele internaționale a avut loc în mod continuu și gradual.

Printre aspectele nemilitare “securitatea economică” de exemplu, a fost lărgită astfel încât să cuprindă securitatea mediului înconjurător. La domeniile clasice ale securității au fost adăugate recent aspecte care sunt în parte militare și în parte nemilitare. Un exemplu concludent al acestor aspecte nemilitare de securitate îl constituie problema terorismului internațional.

În perioada de după sfârșitul războiului rece, elementele militare, cele semi-militare și cele nemilitare ale securității

(US Department of Defense)

se întrepătrund și se intercondiționează, în primul rând datorită faptului că elementele tradiționale ale securității militare au un caracter mult mai puțin intens dar au amploare mai mare decât în perioada precedentă a războiului rece.

Caracteristica majoră a mediului actual de securitate rămâne, chiar după 11 septembrie 2001, absența pericolului unui conflict major (de mare intensitate), desfășurat între puterile principale ale lumii de azi, de tipul unui război mondial sau de tipul celui ce ar fi putut avea loc acum cinsprezece ani, prin transformarea războiului rece într-unul fierbinte. Datorită faptului că amenințarea existentă în timpul războiului rece, de declanșare a unui conflict nuclear între cele două superputeri SUA și URSS ca urmare a unei erori de interpretare sau a escaladării necontrolate a unui conflict, nu a fost înlocuită cu o amenințare echivalentă ca nivel de pericolozitate, pentru securitatea globală și pentru ordinea internațională, aspectele semi-militare și cele nemilitare ale securității au căpătat o importanță mai mare în zilele noastre. În cea mai mare parte, aceste amenințări au existat și în perioada anterioară, dar au fost privite de toți protagoniștii cu mai puțină atenție. O altă parte a amenințărilor sunt însă de dată mai recentă.

Toate aceste amenințări, cu excepția terorismului internațional, nu reprezintă un pericol marcant la adresa securității internaționale și pot fi încadrate în gama dimensiunii psihologice a securității.

Pe de altă parte, datorită globalizării, dimensiunile semimilitare și nemilitare ale securității privesc, din ce în ce mai mult, întreaga comunitate internațională, efectele acestor amenințări extinzându-se în zone tot mai îndepărtate și nelimitându-se strict la un stat sau altul dintre cele direct vizate.

Din toate aceste motive rolul instrumentului militar în modelarea mediului internațional de securitate actual este mult mai nuanțat și mai polyvalent, are un caracter interdisciplinar și mai puțin agresiv.

Sfârșitul ordinii mondiale bazate pe bipolaritate a marcat în mod egal finalul unei ere de stabilitate și de echilibru relativ al forțelor adverse. Vidul de putere care a urmat, a deschis o adevărată cutie a Pandorei a conflictelor, care până atunci fuseseră îngădite și ținute sub control de către cele două superpu-

teri, în cadrul ordinii mondiale create de războiul rece și de echilibrul ideologic și militar ce se impuseseră drept consecință a aces tuia. Cea mai mare parte a acestor conflicte au fost și continuă să fie conflicte intra-statale, care au izbucnit în regiuni unde slăbiciunea guvernelor statelor a devenit mai accentuată într-un cadru de securitate nou și amorf. Lumea a devenit mai nesigură, iar popoarele, grupurile etnice și guvernele urmăresc scopuri și obiective mai complexe decât înainte. Liniile de despărțire și granițele dintre acțiunile guvernelor, popoarelor, forțelor militare și populației civile, sectorului public și celui privat au devenit mult mai estompate și neclare.

Am asistat la apariția unei noi generații de combatanți, entitățile sub-statale, grupurile non-naționale și trans-naționale, a căror identitate este fundamentată pe o bază comună, ca de exemplu ideologia, apartenența tribală, cultura, etnicitatea, religia, geografia, activitățile economice ilegale sau pe o combinație a unora sau a tuturor acestor factori. Aceste entități au devenit mai violente și vizează să modifice echilibrul intern al forțelor pentru a-și promova propriile interese. Exacerbat până la extrem, un asemenea conflict are ca rezultat o fragmentare totală a structurilor statale și societale și împinge într-o stare de anarhie multe zone și regiuni în care se manifestă și inducând o creștere a violenței globale în cadrul sistemului internațional.

Un număr de factori alimentează caracterul schimbător al conflictelor și posibilitatea materializării acestora. Globalizarea a intensificat interacțiunea economică dintre state și a redus relevanța frontierelor statelor. În timp ce un asemenea fenomen este în mod general pozitiv pentru statele dezvoltate din punct de vedere economic, efectele negative ale globalizării au făcut să apară un segment important de populație defavorizată, în special în Orientul Mijlociu, în Africa și în Asia. Globalizarea va continua să amplifice diferențele dintre cei bogați și cei săraci, să mărească competiția pentru resursele strategice și în special pentru cele energetice, creând tensiuni care vor putea genera conflicte, mai ales în regiunile cu o creștere demografică rapidă. Cei perdantți în acest proces de dezvoltare constituie astăzi o bază de recrutare, iar teritoriile țărilor lor au devenit baze de antrenament și sanctuare pentru rețelele teroriste și criminale, care

exploatează în interes propriu instrumentele, disfuncționalitățile și serviciile globalizării. Instrumentele principale ale acestor rețele sunt internetul și tehnologia modernă a informației care le permite să comunice, să acționeze și să se deplaseze aproape oriunde în lume fără a fi detectați. Transparența și permeabilitatea frontierelor nu va face decât să complice și mai mult procesul de gestionare a securității naționale și internaționale, permițând tensiunilor și conflictelor să se propage cu ușurință dintr-o țară în alta.

Trebuie să ne așteptăm ca momentul declanșării unor conflicte viitoare ca și cel al finalizării lor să nu fie foarte clare și, de asemenea, este de așteptat ca nu toate conflictele să fie urmate de o stare de pace. Dimpotrivă, contextul de securitate va evolua spre o zonă crepusculară, între pace și război. Câmpul de luptă al conflictelor actuale și viitoare nu mai este monopolizat de armatele convenționale ale statelor, ci este partajat de o gamă largă și crescândă a actorilor capabili să utilizeze forța și violența în moduri diverse și diferite. Având în vedere lărgirea spectrelor posibile, se simte nevoia unei strategii corespunzătoare, care să ia în considerare o gamă largă de răspunsuri, în care mijloacele militare și cele ne-militare să fie utilizate în mod proporțional și complementar.

Soluțiile ne-militare în gestionarea crizelor și soluționarea conflictelor constituie instrumente politico-diplomatice de importanță capitală pentru preservarea păcii și stabilității regionale și globale, soluțiile cele mai eficiente din punctul de vedere al raportului dintre resursele investite și rezultatele obținute și care salvează nu numai vieți omenești, ci și resurse materiale, financiare și de inteligență importante, care pot fi utilizate nu pentru distrugerea adversarului, ci pentru progres și dezvoltare durabilă.

Complementaritatea utilizării puterii militare și a mijloacelor nemilitare în soluționarea crizelor și a conflictelor este astăzi evidentă și mai eficace decât oricând în istoria universală. Doar soluțiile politice sprijinite de măsuri de descurajare prin mijloace militare, sau după caz de utilizarea efectivă a acestui instrument de putere, pot conduce la rezultate durabile în timp, care să asigure stabilitatea, ordinea și securitatea internațională, într-o lume mai democratică și mai sigură.

Elemente definitorii ale strategiei de marketing

Cătălin ZISU

Dezvoltarea societății contemporane este caracterizată printr-o evoluție extrem de dinamică, ritmurile fără precedent ale producției industriale, revoluția în domeniul tehnologiei, progresul mijloacelor de comunicare și al mijloacelor de recoltare și prelucrare a informațiilor constituind principalele sale atribute.

În decursul timpului, noțiunea de marketing a exprimat la început sensuri mai limitate, pentru ca pe măsura trecerii anilor, conținutul și funcțiile sale să se extindă considerabil.

În prima jumătate a secolului trecut, atunci când piața se afla sub influența vânzătorului, care producea mărfuri pentru care se căuta după aceea debușee, marketingul consta în acțiunea de cercetare a cererii și ofertei de pe piață, în vederea desfacerii de produse.

Creșterea considerabilă a producției de bunuri, a atras după sine schimbări esențiale în condițiile pieței, în sensul că centrul de greutate a revenit consumatorului, care impune tot mai mult producătorului bunurile pe care trebuie să le producă, pentru a satisface întocmai cerințele și exigențele sale.

Termenul marketing reprezintă ansamblul de activități care presupun comercializarea produselor, pornind de la studierea cererii și până la organizarea producției și a desfacerii și semnifică „...organizarea procesului de concepție a produselor, producția, desfaceră și activitatea de post vânzare, pornind de la ideea de cunoaștere a cerințelor consumatorului, în scopul satisfacerii celor mai exigente cerințe ale acestuia.”¹

Încercând o sinteză a caracteristicilor esențiale ale marketingului, putem conchide că „...marketingul urmărește

cunoașterea pieței potențiale actuale și viitoare, pentru producerea acelor bunuri care să răspundă cel mai bine dorințelor consumatorilor, promovarea desfacerilor prin stimularea cererii, sau prin crearea de cereri noi, conceperea, schimbul și distribuția rațională și eficientă a bunurilor și serviciilor către cumpărători, care toate în final să determine eficiența cea mai ridicată a întreprinderii respective.”²

Cei mai mulți dintre specialiștii care activează în domeniul marketingului definesc strategia de abordare a managementului în marketing în mod unitar având în vedere conținutul și semnificația conceptului ca atare.

Conceptul de strategie este relativ nou în domeniul marketingului, el fiind definit ca o a treia componentă a conducerii, termenul netrebuind a fi confundat sau pus la același nivel nici cu planul și nici cu politica de marketing.

Încercând o abordare logică a acestui termen putem spune că strategia în marketing reprezintă „...obiectul unor procese decizionale care pornesc de la obiectivele ce și le propune întreprinderea în planul său de dezvoltare, cât și de la acțiunea concurenței”.³

Din cele prezentate rezultă elementele definitorii ale conducerii strategice a unei firme care își propune să aibă succes pe piață și anume: definirea domeniului de activitate al firmei, stabilirea obiectivelor de realizat și elaborarea strategiilor de marketing care să creeze condițiile necesare realizării scopurilor propuse.

În mod obișnuit o firmă își propune o serie de obiective pe termen lung dar și unele pe termen scurt, acestea din urmă putând fi categorisite ca fiind decizii cu caracter general ce pot intra în sfera deciziilor fundamentale.⁴

Unul din segmentele fundamentale ale strategiei de marketing o reprezintă strategia ei de piață, aceasta realizând o serie de legături cu mediul în care funcționează firma și prin care firma poate alege cu certitudine segmentul de piață în care să-și concentreze eforturile pentru obținerea celor mai mari profite.

Ca parte a strategiei de marketing, strategia de piață concentrează întregul ansamblu de acțiuni privind conducerea activității unei firme. Ea are dublu rol, asigurând pe de o parte orientarea generală a activității întreprinderii, iar pe de altă parte stabilește sarcinile de bază în vederea atingerii obiectivelor propuse pentru fiecare etapă și posibilitățile de adaptare a activității întreprinderii la dinamica pieței.

Termenii prin care se exprimă strategia de marketing sunt sintetici, concisi, având adeseori sorginte militară, care se pretează cel mai bine la cerințele dinamice ale mediului de afaceri.

Modalitatea de punere în aplicare a strategiei de piață constituie domeniul tacticii de marketing și de aceea între strategie și tacticile aferente trebuie să existe o corespondență, chiar și numai dacă avem în vedere faptul că tacticile se află într-o relație de subordonare cu strategia.

Astfel spus, tacticile de marketing trebuie să reflecte strategia adoptată de firmă, direcțiile de perspectivă și acțiunile practice pentru atingerea scopurilor propuse.

Strategia de piață încorporează într-o ambianță perfectă cele trei elemente ale unei „strategii complete” și anume: strategia de acțiune; strategia rezultatelor; strategia angajării.

Toate aceste trei tipuri de acțiuni reprezintă modalitățile prin care o firmă

își îndeplinește scopurile propuse plecând de la felul produselor, prețul stabilit pentru acestea, modul de ocupare a forței de muncă, ajungând până la cine, cum și unde se vor executa acțiunile stabilite.

Toți specialiștii în marketing sunt de acord că strategia unei firme are în vedere printre multe altele, resursele umane, materiale și financiare pe care le angajează la un anumit moment în dorința de cucerire a unei piețe de desfacere a produselor realizate.

Elementele cele mai semnificative pentru opțiunile strategice ale firmelor pot fi grupate astfel: dinamica potențialului pieței; gradul de segmentare al pieței; ritmul schimbărilor; exigențele pieței; nivelul competiției.

Orice piață se va înscrie obligatoriu într-unul din cele cinci elemente enumerate mai sus, iar din combinațiile lor vor rezulta un număr relativ mare de strategii distincte, în funcție de segmentul de piață către care este orientată firma.

Dacă până acum am prezentat una din componentele strategiei de marketing, cealaltă componentă este reprezentată de mix-ul de marketing care reprezintă „...antrenarea resurselor, în combinații diferite, astfel încât să permită întreprinderii realizarea unui contact eficient cu piața”⁵.

Termenul de „mix” provine din limba engleză și definește combinarea, amestecul sau îmbinarea. Multiplele instrumente cu care operează acesta a făcut ca unii specialiști din marketing să

dorească a le grupa pentru o mai ușoară identificare. Astfel, Borden le grupează în 12 poziții, după cum urmează: dezvoltarea produsului, determinarea prețului, adaptarea mărcilor, canalele de distribuție, vânzarea directă, publicitatea, promovarea, condiționarea, expunerea în raft, serviciile, logistica, cercetarea și analiza informațiilor.

După o analiză atentă s-a ajuns în momentul de față la gruparea tuturor acestor argumente în patru grupe: produs, preț, distribuție, promovare.

În cadrul celor patru componente ale mix-ului accentul cade pe prima componentă, politica de produs care reprezintă principalul mijloc de comunicare a firmei cu piața. Pentru a concluziona putem spune că mix-ul de marketing cuprinde un ansamblu de strategii și tactici referitoare la produs, preț, distribuție și promovare. Acest concept este utilizat atât de firmă, de consumatori dar și de intermediarii prin care produsul firmei ajunge la cei din urmă.

Strategia de aprovizionare. Aprovizionarea materială avantajoasă de pe piața furnizorilor necesită elaborarea unor politici strategice, prin care se concretizează obiectivele de urmărit și căile de acțiune.

Totalitatea acestor politici vor constitui strategia în aprovizionarea materială, al cărei conținut va fi în funcție de raporturile de forță concurențială în care se găsește consumatorul față de furnizor, raporturi identificate în fazele de analiză și evaluare a furnizorilor.

Asemenea raporturi vor impune tipul de strategie: de apărare, față de furnizorii apreciați ca puternici; de echilibru, față de furnizorii apreciați ca egali; de penetrare, față de furnizorii apreciați ca slabi.

Tipul de strategie va fi condiționat și de natura resursei, de importanța pieței de pe care se asigură. Prima analiză se realizează prin segmentarea nomenclatorului de resurse materiale de aprovizionat. Cu acest prilej se asigură gruparea acestora în raport cu rolul pentru activitatea de bază a agentului economic (importanța economică) și poziția pe care o ocupă pe piață (riscul în asigurare, potențialul pieței). A doua analiză are în vedere evidențierea concluziilor desprinse din analiza pieței furnizorilor, în special a priorităților, avantajelor, restricțiilor care se manifestă și de care trebuie să se țină cont la elaborarea strategiilor.

Pornind de la concluziile analizei cerințelor produselor, se trece la evidențierea politicilor, a oportunităților pe principalele domenii ale strategiei în aprovizionarea materială, cum ar fi: politica de preț; politica de credit; politica de cordare - obținere de servicii; politica relațiilor care se stabilesc cu furnizorii; politica de parteneriat.

Desfășurarea unei activități eficiente de aprovizionare materială, în concordanță cu necesitățile și interesele agentului economic, depinde hotărâtor de strategia elaborată în acest sens.

Printr-o asemenea strategie trebuie fructificate avantajele concurenței pe piața de furnizare a resurselor materiale. Modalitățile de interpretare a problemelor legate de un asemenea subiect sunt diferite, abordările având caracter general, iar în unele cazuri se recurge la evidențierea unor situații specifice, pentru piața de desfacere a unor produse.

Pentru înțelegerea conceptului de aprovizionare sunt necesare a fi reamintite și alte aspecte sau noțiuni complementare care sunt utilizate în practică, după cum urmează: achiziționarea; cumpărarea; alimentarea.

Fiecare din aceste noțiuni delimitează în timp acțiunile care se execută în cadrul subsistemului de aprovizionare, de la prospectarea pieței, până la distribuția interioară a produsului achiziționat.

Pornind de la aceste considerente este necesar ca firma care își propune să „joace” pe piața de aprovizionare să-și elaboreze o strategie de aprovizionare

proprie care să aibă în vedere produsul ce trebuie realizat și promovat ulterior.

Strategia de marketing în achiziționare-aprovizionare reprezintă astfel, „...o componentă a strategiei generale a întreprinderii, prin care se conturează comportamentul acesteia în raport cu piața”.⁶ Aceasta cuprinde două părți importante și anume: delimitarea pieței pe care firma urmează să acționeze și alcătuirea mix-ului de marketing în raport cu aceasta.⁷

Strategia de marketing în aprovizionare este aplicată în practică cu ajutorul tacticilor de marketing, care cuprind o serie de activități concretizate ulterior în adevărate planuri strategice de aprovizionare.

Toate elementele componente ale strategiei de marketing în aprovizionare sunt subordonate scopului general al firmei, alternativelor strategice ale acesteia. Astfel avem la nivelul unei firme alternative de poziție, alternative de comportament, alternative de dezvoltare.

În general toate acțiunile dezvoltate de o firmă pe piața de desfacere vizează promovarea produsului oferit spre cumpărare potențialilor cumpărători. Produsul reprezintă materiile prime, materialele și echipamentele tehnice ce urmează a fi achiziționate în cantități stabilite, pe baza unor calcule fundamentate și corelate cu capacitățile de producție angajate pentru realizarea produsului planificat.

Componentele produsului de cumpărat pot fi: elementele corporale (masa, gabarit, ambalajul, design, tehnicitate, funcționalitate, fiabilitate); elemente necorporale (numele firmei, marca, instrucțiunile de folosire, protecție legală prin brevete, exclusivitate, preț, termen de garanție, service etc.); elemente informaționale-comunicaționale (ansamblul de informații trimis de ofertant în scopul promovării produsului către cumpărători).

Un model de analiză a stadiului în care se găsește un produs la un moment dat ținând cont de ciclul de viață al acestuia se bazează pe analiza matricială după două criterii. Conform acestei metode, un produs se poate găsi în una din cele patru poziții, care în ordinea avantajelor oferite sunt:

A) *Poziția „vacă de lapte”* – furnizorul deține experiență de producție foarte bună, produsul aflându-se în faza de maturitate, fiindu-i, de regulă, specifică o marjă de profit apreciabilă.

Situația poate determina posibilitatea practicării unor prețuri acceptabile, mai ales în condițiile dorinței ridicării unor bariere de preț, față de concurență. Rezultatul conduce la riscuri limitate, negocieri lesnicioase.

B) *Poziția „vedetă”* – în care produsul se află încă în faza de dezvoltare - maturitate a curbei sale de viață; piața fiind în creștere, poate să conducă la diminuarea avantajelor concurențiale ale furnizorului. Totodată, se manifestă nevoi mari de resurse financiare, pentru extinderea fabricației, fapt pentru care furnizorul va încerca să impună prețuri ridicate la vânzare.

C) *Poziția „dilemă”* – situație în care produsul este nou pe o piață în dezvoltare, aflându-se în faza de lansare-dezvoltare; experiența de producție este limitată, ca urmare, posibilitate fabricației la un cost redus și a vânzării la un preț favorabil, este foarte mică. În aceste condiții, furnizorul ca producător este foarte receptiv la sugestiile consumatorului, care poate obține anumite avantaje comerciale.

D) *Poziția „piatră de moară”* (non profit) – caz în care produsul se află în faza de declin, devenind o problemă pentru furnizori; în vederea vânzării produsului, furnizorul poate acorda avantaje comerciale, dar care pot fi însoțite de non - calitate.

Un rol important în politicile de promovare a produsului revine, facilităților pe care producătorul le acordă în com-

ercializare, serviciilor care însoțesc produsul. În context furnizorul poate acorda: facilități în politica de distribuție; facilități în politica de service după vânzare; facilități în politica de preț; facilități la decontare (ex. creditarea cumpărătorului)

Analiza și caracterizare furnizorului pe linia politicilor de preț creează condiții pentru elaborarea unor acțiuni specifice de contracarare pe piața a anumitor efecte nefavorabile pentru cumpărător. În general, se practică trei sisteme de preț: sistemul cu preț fix; sistemul cu preț renegociabil la fiecare comandă; sistemul cu preț indexat.

Se poate prezenta și sub o altă formă, respectiv rabatul de preț pe cantitate și a discountului. Rabatul de preț pe cantitate se acordă de către furnizor pentru cumpărarea la fiecare comandă a unei cantități mai mari, peste o limită minimă stabilită de acesta. Se poate acorda în două variante:

- rabatul de preț pentru întreaga cantitate - va fi evaluată integral cu un preț de vânzare mai mic;

- rabatul progresiv - numai pentru cantitatea suplimentară cumpărată peste nivelul minim stabilit.

Discountul (bonificația) constă în reducerile de plată făcute de către furnizor pentru plăți rapide sau anticipate.

Caracterizarea politicii de creditare a consumatorului de către furnizor este cunoscută și sub denumirea de credit-furnizor. Creditul furnizor poate fi apreciat în funcție de două elemente: suma acordată drept credit; durata creditului acordat. În acest moment putem lua în considerare celălalt element al mixului de marketing specific aprovizionărilor și anume prețul. Acesta exprimă în bani valoarea de piață a produsului rezultat în urma jocului cererii și ofertei.

În economia de piață atât producătorii dar și consumatorii iau contact cu următoarele categorii de prețuri:

- prețuri înalte – cum ar fi prețurile de noutate (smântânite), prețurile de prestigiu, prețurile de lux, prețurile umbrelă;

- prețuri joase – prețuri promoționale, prețuri de penetrare, prețuri de descurajare (de dumping);

- prețuri psihologice – prețuri cu terminație magică, prețuri momeală, prețuri diferențiate.

Modul de stabilire a prețurilor de către furnizor, depinde de factori interni care privesc costurile, marja de profit,

politica promoțională a firmei și factori externi care au în vedere cererea pentru produsul respectiv, psihologia cumpărătorilor, concurența.

Pentru elaborarea strategiilor în aprovizionarea materială nu există un model unic. Aceasta, datorită situațiilor particulare de la o economie la alta, de la un agent economic la altul, de la resursă la resursă. Cu toate acestea, în elaborarea strategiilor, trebuie avute în vedere următoarele principii:

- lupta dintre producător și consumator, devine o luptă între furnizor și consumator;

- elaborarea strategiilor pe principiul „pas cu pas”, care presupune ca în fundamentarea strategiei să se stabilească obiective și căi de acțiune adaptabile din mers la noile condiții reale, care apar pe piața de furnizare;

- segmentarea pieței furnizorilor pe „grupe strategice”;

- identificarea „lanțurilor creatoare de preț”, a canalelor de distribuție;

- folosirea activităților de contramarketing;

- evaluarea influenței totale a echipelor manageriale asupra strategiei furnizorilor.

Respectarea unor asemenea principii de acțiune și analiză conduce la elaborare unor strategii eficiente în aprovizionarea materială. În același scop, se impune cunoașterea anticipată a situațiilor concrete, care influențează strategiile, în activitatea de cumpărare de resurse materiale.

Analiza pieței de furnizare reprezintă o etapă importantă în elaborarea strategiei în aprovizionarea materială. Aceasta este precedată de identificarea și evaluarea necesităților materiale ale agentului economic, urmată de identificarea ofertelor de produse, a surselor potențiale de furnizare, a furnizorilor potențiali.

Așadar, într-o primă fază raportată la piață se recurge la o grupare a resurselor necesare, care urmează a fi aprovizionate. Aceasta se poate face după mai multe criterii, între care prezintă interes mai mare următoarele:

- importanța pentru activitatea economică a consumatorului;
- importanța cantitativă;
- importanța pieței de pe care se asigură;
- importanța strategică pentru activitatea consumatorului.

Gruparea după *importanța economică sau cantitativă* se poate face după

principiul pus în evidență de Pareto, conform căruia 20% din numărul de resurse deține o pondere de 80% în cheltuielile cu materiile prime din costul de producție al întreprinderii consumatoare.

După *importanța pieței de pe care se asigură*, resursele materiale se pot grupa în critice (așa cum sunt cele specifice, care se asigură de pe o piață de monopol sau monopson) și necritice (cum sunt cele standardizate, de uz general sau care se asigură de pe o piață concurențială cu mare potențial).

Dacă se are în vedere *importanța strategică*, resursele materiale se pot grupa în vitale, de importanță foarte mare, medie, mică și neimportante.

A doua fază se referă la analiza pieței furnizorilor, în acest sens se fac precizări cu privire la caracteristicile pieței de furnizare, respectiv a furnizorilor pentru care se prezintă unele elemente specifice. În cadrul acestei faze o primă acțiune are în vedere investigarea, prospectarea pieței de furnizare pentru a constata în ce măsură resursele materiale necesare agentului economic sunt oferite pentru vânzare și care sunt potențialii furnizori.

În acest scop se consultă cataloage comerciale, prospecte, pliante, oferte de vânzare primite pe diferite canale de la ofertanți, sau existente la Bursa de Mărfuri. Pe această bază se face selecția resurselor în raport cu necesitățile consumatorului, având în vedere zonarea pe grupe de importanță a acestora. Prin alegerea resurselor oferite de piață se face și o primă selecție a potențialilor furnizori care vor intra în analiză și apreciere.

Analiza se realizează diferențiat, pe categorii de furnizori, în funcție de elementele care îi departajează. Ca urmare, anticipat, se face o grupare a acestora după anumite criterii:

- importanța furnizorilor pe piață;
- ponderea acestora în furnizarea resurselor materiale necesare consumatorului;

- concordanța dintre interesele furnizorului cu cele ale consumatorului, pe o anumită perioadă.

Indiferent de modalitatea de grupare, *furnizorii potențiali* se pot caracteriza și aprecia prin: calitatea de producător de resurse; resursele oferite pe piață; condițiile de livrare și facilitățile oferite la furnizarea de produse (de preț, de calitate, de decontări financiare); calitatea managementului.

Aprecierea din aceste puncte de vedere ale furnizorilor urmează a se face după un studiu anterior al pieței de resurse materiale, în raport cu natura și structura celor identificate ca necesare pentru consumator.

Prin această acțiune necesară se asigură o primă selecție a potențialilor furnizori, limitându-se segmentul celor care vor intra în atenție pentru analiza primară. Prin eliminarea furnizorilor neviabili (produse de calitate slabă, preț exagerat, condiții de livrare impuse în contrast cu realitățile de pe piață) se simplifică acțiunile următoare care conduc la finalizarea strategiei în aprovizionarea materială, implicit la concretizarea viitoarelor relații de colaborare pe linie de vânzare-cumpărare.

Strategie și tactică. Există mai multe politici la nivel mondial de a dezvolta o strategie de marketing:

a) „*Turnul de Fildes*” - introducerea câtorva specialiști într-un colectiv ce are sarcina de a elabora o strategie.

b) „*Scoate telefonul din priză și uită orice altceva*” - izolarea întregii conducerii (chiar pe o insulă) într-un centru de conferințe, pentru a planifica viitoarele mișcări.

Ambele abordări încearcă să dezvolte o strategie de viitor, fără a avea în vedere problemele zilnice. Lucru cât se poate de greșit. După unii autori, nu există strategii proaste sau strategii bune. Strategiile nu au nici un merit în și pentru sine. Spre deosebire de alte tipuri de strategii, cele de marketing sunt judecate pentru eficiența lor numai în momentul în care ajung în contact cu clientul și cu concurența. O strategie poate fi strălucită, inspirată, curajoasă și totuși să fie un eșec dacă trupele nu ajung acolo și când trebuie pentru realizarea tactică a operațiunii.

În istorie, marii comandanți militari sunt renumiți prin ceea ce au săvârșit, datorită pregătirii de bază primită în școala militară sau din experiența dobândită pe câmpurile de luptă. Astfel, Napoleon a reușit să devină general la 26 de ani datorită modului cum a știut să utilizeze artileria care la acea vreme avea cel mai mare efect la nivel tactic.

Alt mare comandant militar, George Patton, a devenit unul din cei mai buni strategii militari ai celui de-al doilea război mondial datorită modului în care a știut să conducă tancurile în ofensiva spre Paris. Armata a III-a americană a bătut toate recordurile de viteză în cucerirea terenului.

Astăzi în marketing artileria și tancurile sunt publicitatea. Dacă nu înveți să stăpânești reclama la nivel tactic ai un mare dezavantaj ca strateg de marketing. La această oră se pot cota multe companii care au dezvoltat o companie de publicitate neorientată spre consumator sau pur și simplu prost înțeleasă de către aceștia. În timp ce companiile mici au avut numai de pierdut, pentru unii giganți precum IBM de exemplu, acest lucru nu a contat foarte mult.

Datorită impactului pe care îl are publicitatea în zilele noastre, companii din toată lumea angajează pe bani grei, diferiți specialiști în advertising pentru a da realmente „lovituri de maeștrii” în a

îndrepta sau chiar salva situația unei firme. Dar acest lucru se întâmplă rareori. Motivele sunt evidente.

Dacă strategia este bună, tactica este indiferentă. Dacă este nevoie de tactici strălucite pentru a câștiga o bătălie atunci strategia nu este bună.

Cu alte cuvinte o companie care se bazează pe tactici brilante pentru a câștiga este clar că se bazează și pe o strategie greșită. Astfel că acea companie pleacă la război având două moduri de a pierde lupta: 1) o strategie proastă și 2) dependență de o mișcare tactică strălucită, care, după cum ne arată istoria, apare foarte rar. Orice acțiune face sau intenționează să facă o companie, ea nu poate fi despărțită de strategia pe care o implică acea acțiune. Acțiunea este strategia.

Toate companiile dau de necazuri, crezând în mod fals că totul este posibil dacă au voința de a reuși. Dar bunii strategii de marketing trăiesc în lumea reală. Niciodată nu-și lasă orgoliile să le întunece judecata. Nu încearcă niciodată imposibilul, nici nu împing o companie dincolo de limita rezonabilului.

Își concentrează forțele spre ceea ce se poate îndeplini cu mijloacele pe care le au la dispoziție, nu spre planuri grandioase sau vise imposibile.

Pentru a fi eficiente, pe viitor agențiile trebuie să se implice mai mult în planificarea strategiei companiei sau companiile vor trebui să învețe mai multe despre tacticile publicității.

În momentul de față puține agenții de publicitate știu cum să-și transforme cunoștințele despre reclamă în programe strategice și puține companii au cunoștințe serioase de publicitate.

Nici un comandant nu lansează un atac fără a avea la dispoziție rezerve suficiente, comandantul care are mai multe rezerve domină întotdeauna situația.

Astfel, nici o companie nu-și cheltuiește întreg bugetul anual de publicitate pe 1 ianuarie. Un bun general va încerca să câștige lupta fără a apela la toate rezervele. Întreprinzătorul care lansează două afaceri, cade în „*capcana rezervelor strategice*” (acele rezerve de care dispune eșalonul superior și pe care nu le ai când trebuie la dispoziție).

Același principiu se aplică și companiilor care încearcă prea mult, pe mai multe fronturi într-o perioadă scurtă de timp.

Mulți dintre noi ar putea obiecta împotriva aplicării principiilor războiu-

lui în marketing. Mulți ar putea spune că războiul în sine este oribil și că nu trebuie continuat și în condițiile de pace.

Sistemul liberei inițiative nu se opune aplicării acestor principii în marketing. Cine se opune liberei inițiative se poate opune și aplicării principiilor războiului în domeniul marketingului. Dar probabil că vor face parte din observatorii de pe margine ai acestui fenomen.

Pentru că odată implicat în marketing, ești sortit falimentului fără a aplica ceea ce experiența în domeniul războaielor a dovedit că este realmente necesar și anume faptul că multe din pierderile unor companii celebre, din ultimii ani, ar fi putut fi evitate dacă ar fi fost aplicate principiile războiului.

Studiul războiului nu reprezintă doar un mod de a învăța cum să câștigi. El te învață și cum să pierzi o bătălie fără a pierde tot războiul.

Orice analogie între război și marketing este bine venită dacă are în vedere rezultatele, nu doar analogia în sine.

Orice economie și mai ales cele prospere nu trebuie să se teamă de competiția calificată a celor supranumiți „*gladiatori*” marketingului.

Mai repede ar trebui a se teme de agresiunea nelimitată și irațională a companiilor sau în cazul economiilor în tranziție de „*ajutorul*” neînțeles pe care statul din rațiuni economice, politice sau pur și simplu populiste îl acordă acelor companii ce activează în fiecare zi în pierdere.

Libera inițiativă înseamnă război de marketing. Dacă dorim să intrăm în acest joc, nu avem decât să învățăm și apoi să vrem să aplicăm principiile de ducere a războiului în acest joc.

¹ A. Zamfir, *Marketing*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1974, p. 8

² P. Ștefănescu, *Marketing internațional*, AASP, București, 1983

³ Ghe. Minculete, *Introducere în marketing*, București, 2002, p. 76

⁴ P. Ștefănescu, *Bazele Marketingului*, București, 1995, pp. 204-205

⁵ Florescu C. (coordonator) și colectiv, *Marketing*, Editura Marketer, București, 1992, p. 287.

⁶ Ghe. Bășanu, D. Fundătură, *Management - Marketing*, Editura Diaconu Coresi, SRL, p. 214.

⁷ Ibidem, p. 46.

Asimetrie în sprijinul logistic al viitoarelor acțiuni militare

Liviu SCRIECIU

Deși ne aflăm în era informatizării, comandanții marilor unități și unităților angajate în desfășurarea acțiunilor militare întâmpină, păstrând proporția, aceleași probleme în materie de sprijin logistic ca toți comandanții aflați la conducerea unor armate cu secole în urmă. Domeniu funcțional al sprijinului logistic, aprovizionarea trupelor cu tot ce au nevoie pentru luptă și viață, a fost și rămâne una din marile provocări la care toți comandanții de-a lungul timpului au trebuit să facă față. Privind viitorul, ne întrebăm cum va acționa o forță militară să-și joace cărțile pentru a câștiga?

Viziunea unor operații militare descentralizate, extrem de flexibile și manevrabile, obligă la o abordare similară și în ceea ce privește logistica. Acțiunile viitoare, în special cele în sprijinul păcii, necesită un sistem logistic adaptabil, flexibil și sensibil.

Clasica abordare bazată pe stocuri de materiale este bazată pe un câmp de luptă liniar, pe zone de responsabilitate logistice sigure, precum și pe o durată mare de constituire. Conform acestei concepții, constituirea în regim complet a stocurilor de materiale reprezintă un adevărat scut împotriva incertitudinii consumurilor de materiale pe timpul pregătirii și ducerii luptelor.

O abordare mai recentă a necesității constituirii stocurilor de materiale scoate în relief greutatea apărute în vederea constituirii stocurilor de materiale, și încearcă să limiteze aceste incertitudini prin metode moderne de previziune a consumurilor și de optimizare a aprovizionării și de constituire a stocurilor.

Denumită *“Just-in-Time Logistics”*, această abordare încearcă să creeze modele de aprovizionare într-un teatru de război de tip non-liniar, dar din nefericire dacă modelul adoptat nu dă

rezultatele scontate, întregul sistem de aprovizionare intră în imposibilitatea de a asigura trupele cu tot ceea ce au nevoie.

Atât abordarea clasică a aprovizionării, dar și metoda menționată anterior au un inconvenient de care trebuie ținut seamă și anume faptul că ambele excelează prin lipsa aproape totală de feedback în ceea ce privește consumul și nevoile de reprovizionare, ceea ce duce la repartiții greșite, livrări de materiale acolo unde nu e nevoie de ele, dar mai grav, de deficite (*critical shortages*), fapt care este de nedorit în orice fel de operație militară.

Desfășurarea de acțiuni militare, care acționează tot mai descentralizat, impune o situație cu care nu ne-am mai întâlnit anterior și anume faptul că logistica nu mai poate introduce și stoca cantități imense de materiale în teatrele de operații. Pe de altă parte, comandanții unităților care acționează la mare depărtare de bazele de aprovizionare, doresc ca toate can-

titățile necesare de materiale să le fie livrate exact acolo unde, când și în ce cantitate au nevoie de ele. La toate aceste aspecte vine să răspundă o nouă abordare a sprijinului logistic denumită *„sprijin logistic asimetric”*, concepție logistică apărută în urma desfășurării recentelor conflicte militare din Afganistan și Irak, concomitent cu impunerea pe plan mondial a conceptului de Logistică Bazată pe Rețea.

Noua abordare nu limitează incertitudinile ce pot apare în domeniul sprijinului logistic la un anumit moment, nici prin cantitate și nici prin previziune, în schimb o contracarează prin sensibilitate, viteză și flexibilitate, aceste caracteristici fiind posibile datorită folosirii pe scară largă a tehnologiei informaționale, precum și a unui sistem extrem de flexibil și versatil de transport.

Prin tehnologia informațională, acest sistem logistic își folosește senzorii pentru recunoașterea consumurilor, încadrarea lor în tiparele cererilor potențiale, și răspunde rapid la aceste

tipare. De fapt, conceptul însuși de cerere de materiale ca atare este eliminat, aprovizionarea făcându-se pe baza recunoașterii consumului. Acest nou sistem logistic vine să accentueze capacitatea forțelor care desfășoară acțiuni de luptă specifice Războiului Bazat pe Rețea de a schimba între ele informații logistice, de a avea o perspectivă comună asupra spațiului de luptă, de a asigura o avertizare timpurie asupra consumurilor și nevoilor de materiale; îngăduie de asemenea angrenarea tuturor structurilor de logistică aflate la un moment dat în teatrul de operații, în ceea ce privește urmărirea materialelor pe tot cuprinsul teatrului și, mai ales, îngăduie reconfigurarea sa ori de câte ori situația o cere. Scăpat de constrângerea cantității, transportul este și el flexibil și reconfigurabil, sensibil și capabil de răspuns la nevoile sistemului logistic.

Pentru a se putea implementa această nouă concepție de realizare a sprijinului logistic, apreciez că este necesară crearea unei noi strategii de abordare a susținerii logistice bazată pe rețea, care să îmbunătățească în mod considerabil integrarea structurilor de comandă și control de care dispun operațiile și logistica. Preocupările actuale au ca scop introducerea rapidă a unui prototip de logistică asimetrică într-un model de tip joint, precum și identificarea măsurilor corespunzătoare pentru determinarea potențialului de transformare a conceptelor logistice.

În cadrul NATO, viitorul logisticii așa cum se întrevide el acum, se va baza pe noua concepție de sprijin în rețea, care trebuie să ia în considerare realitatea fundamentală conform căreia un inamic inteligent și decis va ataca orice slăbiciune a Alianței, fie ea strategică, operativă sau tactică.

În acest sens, este de așteptat ca sprijinul logistic asimetric să își câștige valoarea prin combinarea noilor legi și politici în domeniu, a conceptelor inovatoare și a proiectelor organizatorice ușor de adaptat la diferite situații, astfel încât să interzică intervențiile din partea inamicului în acțiunile logistice.

Definirea susținerii asimetrice.

Nu există îndoială că în acest moment, NATO este cel mai mare exportator mondial de securitate armată care se implică total în rezolvarea unor situații conflictuale. Datorită faptului că forțele de care dispune, și în special

Dimensiunea decizională în managementul sistemului militar

În contextul integrării României în structurile de securitate euroatlantice, adaptarea proceselor de transformare a forțelor armate naționale la noile tipuri de misiuni și asigurarea unor capacități strategice credibile, care să permită, în mod eficient, inițierea și adoptarea de decizii, urmate de acțiuni, în domeniile specifice politicii de securitate și apărare națională devin elemente acționale cu o pondere apreciabilă pentru toți factorii decidenți cuprinși în sfera securității și apărării naționale. În ansamblul său, sistemul militar – un sistem mare, complex, ierarhizat –, caracterizat prin existența a numeroase relații și interacțiuni pozitive și negative între subsistemele componente care determină o diversitate de maniere de comportare în situații, de multe ori, inedite, este puternic racordat procesului menționat. Pornind de la aceste considerente, lucrarea *Optimizarea deciziei în managementul sistemului militar*, elaborată de general prof.univ.dr. Mircea Mureșan, general de brigadă dr. Cătălin Zisu, general de brigadă Ioan Grecu și colonel (r) dr. ing. Alexandru Mihalcea, apărută recent la Editura Militară, tratează, în esență, aspectele științifice, de ordin structural-organizațional, ale managementului sistemului militar, reliefând pe parcursul ei setul de procese/proceduri sau funcții care – executate în mod adecvat – determină eficiența planificării, organizării și conducerii acțiunii militare.

Sunt evidențiate, într-o manieră riguros științifică, caracteristicile fundamentale ale sistemului militar, care impun, ca principală proprietate, complexitatea: ierarhizarea funcțională, schimburile intense de informații, dinamica accentuată a stărilor, multiplele strategii de transformare etc.

Aspectele precizate sunt abordate în mod sistemic, ca un tot unitar, pe baza corelației componente-sistem-mediu, prin aceasta asigurându-se caracterul relațional și dinamic al tratării, evidențierea relațiilor dintre subsisteme, optimizarea acestora, posibilitatea studierii obiective a relației sistem-mediu. Pornind de la delimitarea sistemului militar ca o *structură complexă, caracterizată prin funcționalitate eficientă, în condiții dintre cele mai diverse, care presupun existența a tot atâtea restricții*, autorii conferă analizei valențe teoretice aflate într-o strânsă interdependență cu relația *cauzalitate-efect*, care-și află originea în legile determinante pentru studierea sistemelor mari, complexe (legea echivalenței, legea echilibrului, legea compensației, legea reacției și legea inerției).

Aspectele menționate constituie suportul teoretic pe baza căruia se introduce conceptul de *proces decizional cu optimizare*, sistemul militar fiind considerat – într-o anumită ipostază – *un sistem evolutiv din punct de vedere probabilistic, capabil de optimizare*. Ipoteza prezentată oferă posibilitatea de modelare și formalizare a sistemului militar (sistem mare, ierarhizat, structurat din punct de vedere organizațional și funcțional) prin intermediul *mode-*

lului statistic optimizat. Proprietățile unui asemenea model – de a include cunoștințele preliminare ale procesului aleator în restricțiile problemei de optimizare asociate – sugerează, alături de alte valențe informaționale, o posibilitate de interpretare a conceptului de informație diferită de cea tradițională.

În fine, autorii abordează aspectele pe care le presupune evaluarea performanțelor sistemului militar, proces complex, care implică îndeplinirea următoarelor cerințe: determinarea evoluției de la *calitate la stabilitate funcțională*; soluționarea situațiilor de criză în care se poate afla sistemul și determinarea limitelor de tratare a evenimentelor nedorite; perfecționarea sistemului informațional-decizional în raport cu găsirea exigențelor de calitate și de performanță, de reglare a consumurilor, de operaționalitate, structuralitate și de securitate.

Prin conținutul său, în condițiile apariției și proliferării sistemelor globale de conducere, volumul abordează în mod unitar problematica optimizării deciziei în managementul sistemului militar, prin prisma cerințelor și restricțiilor impuse privind organizarea și funcționarea acestuia în condiții de eficiență sporită, constituindu-se într-o contribuție apreciabilă la realizarea unei structuri organizaționale coerente, cu posibilități de prognozare a evoluției fenomenului militar, de perfecționare a procesului informațional-decizional în domeniul apărării și securității naționale.

Tudor Niculescu

cele ale SUA, conduc lupta de pionierat în direcția sprijinului logistic asimetric, Alianța Nord-Atlantică este studiată cu extrem de multă atenție, de eventualii săi adversari, aceștia urmărind să identifice atât punctele sale slabe dar și pe

cele tari care în eventualitatea unui conflict trebuiesc evitate. În consecință, prezumtivii adversari ai Alianței Nord-Atlantice cunosc faptul că NATO are ca strategie de ducere a unui conflict angajarea inamicului în anumite locuri și în anumite perioade de timp care îi sunt favorabile. Ei au ajuns să cunoască posibilitățile tehnice ale sistemelor de armamente de care dispun forțele sale, dar la fel de bine cunosc și fluxul greoi de aprovizionare existent în acest moment în cadrul NATO care face ca din momentul transmiterii unei cereri de materiale de la o unitate luptătoare și până la ajungerea materialelor la destinatar să treacă timp destul de mult, ceea ce în anumite condiții poate conduce la insuccesul acțiunii militare în sine.

Potențialii adversari încearcă să înțeleagă cum operează NATO în cadrul scenariilor de operațiuni întrunite sau în cadrul coalițiilor, ca mai apoi să identifice punctele tari și cele slabe ale susținerii. Un eventual inamic ar putea determina care sunt modurile și mijloacele de susținere ale forțelor armate și dacă structurile logistice au posibilități să intervină asimetric pentru sprijinul logistic al forțelor proprii. Un viitor inamic va urmări cu hotărâre un

singur scop în timpul desfășurării acțiunilor militare și anume să facă în așa fel încât capacitatea de manevră a forțelor Alianței să slăbească în mod continuu și într-un ritm mai alert decât posibilitățile de regenerare a potențialului de luptă realizat de către structurile logistice. Fără susținerea unui ritm înalt al aprovizionării, de completare a consumurilor la nivel operațional se poate ajunge fără doar și poate la încetarea operațiilor militare.

Altfel spus, efortul logistic poate să nu se suprapună peste efortul forțelor combatante. Pentru evitarea unei astfel de situații se apreciază, că armata trebuie să-și schimbe modul de a privi lucrurile, deoarece un astfel de adversar ar putea identifica și ataca exact locul său cel mai vulnerabil și anume capabilitatea sa de a sprijini forțele proprii.

Cu toate aceste puncte slabe cunoscute de un eventual adversar, apare logică întrebarea în legătură cu posibilitățile pe care structurile logistice le vor avea la dispoziție pentru a asigura un sprijin logistic în timp real și a preveni apariția momentelor critice în desfășurarea acțiunilor militare?

O posibilitate de a realiza acest deziderat se dorește a deveni modalitatea de sprijin logistic asimetric, care se va suprapune peste efortul trupelor care desfășoară un război asimetric.

Dar ce înseamnă sprijin logistic asimetric? Termenul „asimetric” se referă la lipsa de simetrie, de echilibru sau la lipsa de înțelegere dintre părți. Aceste lucruri se pot întâmpla când una dintre părți deține capabilități, condiții, mărimi, forme sau poziții ce nu pot fi detectate de partea adversă. Apreciez că sprijinul logistic asimetric, își face simțită prezența atunci când NATO stabilește condițiile strategice, operative și tactice – înainte, în timpul și după începerea operațiilor – astfel încât inamicul să nu poată interveni în mod hotărâtor în aprovizionarea trupelor sale.

Pentru realizarea cu succes a sprijinului logistic în condițiile acțiunilor militare asimetrică apar o serie de constrângeri și limitări care trebuie luate în considerare atunci când se organizează, planifică și execută activitățile specifice acestui domeniu. În acest sens apar firește o serie de întrebări care vizează eventuale acțiuni asimetrică îndreptate împotriva forțelor Alianței, a punctelor sale slabe, sau al infrastructurii de care

dispune aceasta la un moment dat. Examinând lecțiile învățate care au fost extrase din conflictele recent încheiate, apreciez că putem trage o serie de concluzii cu privire la viitorul mediu în care vor acționa trupele NATO:

- mobilitatea (calitatea) este mai importantă decât numărul trupelor și a cantității de armament;

- tehnologia nu valorează nimic, dacă nu este susținută de informații primite în timp real;

- performanțele tehnicii și a sistemelor de armament trebuie să aibă în vedere cerințele operaționale specifice acțiunilor militare desfășurate;

- evitarea surselor care introduc erori în rețelele de computere, a celor care dețin date depășite, sau sunt supuse atacurilor cibernetice;

- protejarea infrastructurii specifice sectorului civil (poduri, baraje, centrale electrice și telefonice) a bazelor de date aflate în sistemul bancar și asigurarea acțiunilor și protecția structurilor de logistică (îndeosebi a capacităților mobile de alimentare cu combustibil) împotriva atacurilor asimetrică ale inamicului;

- monitorizarea permanentă a rețelelor informatice împotriva folosirii de către inamic a virușilor informaționali și în același timp crearea unui cadru performant de management al timpului. De cele mai multe ori tipul lucrează în folosul adversarului;

- evitarea supunerii forțelor armate așa cum ele sunt structurate în momentul de față împotriva acțiunilor asimetrică ale inamicului în materie de timp, spațiu și tehnică militară;

- închierea unor acorduri foarte solide în materie de Sprijin al Națiunii Gazdă și stabilirea unor termene stricte de livrare a materialelor necesare de către contractorii civili, mai ales dacă avem în vedere că această latură a sprijinului logistic ar putea deveni un punct slab în rețeaua logistică de sprijin a acțiunilor militare.

Pentru a obține structuri logistice care să acționeze în condiții asimetrică, la nivelul NATO se au în vedere diferite combinații care să elimine sau să minimizeze constrângerile și limitările reprezentate anterior, astfel încât să fie creat un mediu de susținere asimetrică, care să împiedice eventuala intervenție a inamicului.

În conformitate cu părerile unor specialiști renumiți în domeniu, doresc să fac o scurtă prezentare a ceea ce va

însemna viitorul sprijinului logistic al forțelor combatante care acționează în condiții asimetrice:

- la nivel strategic, structurile logistice vor trebui organizate pe două componente: una expediționară și una care să susțină forțele de pe teritoriul național. Pentru a reduce vulnerabilitățile forțelor expediționare, contractorii civili ar trebui folosiți pentru sprijinul logistic al forțelor ce răspund de securitatea teritoriului național;

- se vor stabili comandanți pe linie logistică care vor avea responsabilitatea deplină a operațiunilor de afluire, amplasare și ulterior de reprovizionare a trupelor. În acest sens, dacă fiecare zonă de conflict sau de război va avea un singur comandant ce va răspunde de aceste operațiuni, toți acești comandanți, vor forma o rețea mondială, care va putea răspunde proactiv la apariția unor crize. Având în vedere cele prezentate, opinez că ar fi necesară reintroducere și în armata română a punctelor de comandă logistice care pot realiza în condiții din cele mai bune sprijinul logistic al forțelor în acțiunile militare (cel puțin la nivel operativ);

- se impune construirea unor locații sigure pentru depozitele, arsenalele, uzinele și centrele de distribuție logistice (subterane) pentru a nu fi expuse atacurilor asimetrice ale adversarilor. În acest sens, în apropierea depozitelor de materiale vor trebui construite piste de aterizare cât mai scurte pentru avioane, cât și locuri special amenajate pentru aterizarea elicopterelor și a avioanelor cu decolare verticală;

- în vederea reducerii vulnerabilităților manifestate de structurile de logistică acestea vor trebui să afluască în teatrele de operații prin mai multe puncte (SPOD, APOD, RAILRPOD). Navele cargo rapide ce acționează în ape mai puțin adânci (SDHSS), vasele de suport al teatrelor (TSV), vasele APS și noua serie de aeronave ce pot zbura indiferent de condițiile meteo, pe timp de noapte și pe timp de zi, SSTOL și VTOL pot oferi noi oportunități de sprijin logistic forțelor luptătoare;

- adoptarea și introducerea în dotarea structurilor de logistică a noului sistem de autocamioane tactice (FTTS), care încorporează îmbunătățiri la viteza de deplasare. În acest sens, densitatea vehiculelor pe fluxul de circulație în zona de luptă este redusă drastic,

- forțele navale au în componere și structuri de aviație care desfășoară

zboruri de supraveghere pornind de pe mare. Aceste zboruri au loc pe tot parcursul zilei, iar resursele logistice trebuie puse în permanență la dispoziția lor (realimentarea în aer). De aceea capacitățile C4ISR (componenta comandă, control, comunicații, computere, informații, supraveghere și recunoaștere) trebuie puse și la dispoziția structurilor de logistică, pentru a face ca rețeaua de luptă să fie funcțională;

- pentru forțele terestre care au capacități de deplasare independente față de forțele angajate în operațiile inițiale din cadrul unui teatru trebuie fixate o serie de pachete multifuncționale de susținere care să nu depindă de transportul aerian sau maritim. De aceea, cu toate că în faza inițială a conflictului nu este necesară stabilirea unei Baze Intermediare de Operare (FOB – Forward Operating Base) ulterior în desfășurarea campaniei, ea își face simțită utilitatea;

- se reduce drastic cantitatea de materiale necesare activității de susținere. Containeri mici, de uz universal vor fi folosiți de sistemul de transport logistic;

- timpul de așteptare a clientului (CWT) este măsurat în minute și ore în loc de zile și săptămâni. Comandanții logistici desemnați să conducă operațiile logistice sunt responsabili de CWT și de stabilirea standardelor de livrare;

- se vor utiliza pe scară largă tehnologiile de diagnostic și de prognoză care vor fi încorporate în sistemele de echipamente. În acest sens, se apreciază că roboții vor fi exploatați în diferite moduri; de exemplu, la întreținere;

- siguranța, fiabilitatea și mentenanța sunt proiectate pentru fiecare nou echipament în parte. Cu excepția avarierii în timpul luptei, echipamentele nu vor mai necesita o întreținere deosebită din partea operatorilor;

- pregătirea în vederea luptei în timp real a echipamentului și a unităților este monitorizată automat și raportată electronic cartierelor generale. Sistemele automatizate folosite în luptă și în garnizoanele de dispunere la pace ale unităților introduse în teatrele de operații vor trebui să fie identice;

- deoarece forțele terestre trebuie să opereze într-o manieră non-lineară și foarte dispersată, structurile de logistică vor trebui să acționeze și ele în spațiul omnidirecțional, anticipativ și la cerere;

- VTOL dotate cu armament (atîngând viteze de până la 300 de mile/oră) sunt recunoscute ca principalele mijloace de a ajunge la forțele ce participă direct la luptă. Odată ce s-a făcut legătura între forțele de susținere și cele susținute, pot avea loc imediat activitățile specifice: alimentarea cu combustibil, reparații, etc. Când aceste operațiuni s-au efectuat, elementele de susținere se întorc la bază cu piesele de schimb ce trebuie reparate, cu răniții ce necesită îngrijiri medicale imediate și chiar cu prizonieri de război;

- posturile mobile de comandă inițială ale logisticii vor fi dispuse în containere și legate în rețea. Sunt necesare doar câteva astfel de posturi. Ele vor avea personal ce va lucra în schimburi pentru a putea opera continuu și sunt echipate cu sisteme C4I2SR. În același timp punctele de comandă logistice fixe vor acorda mentenanță de la distanță, cât și servicii medicale;

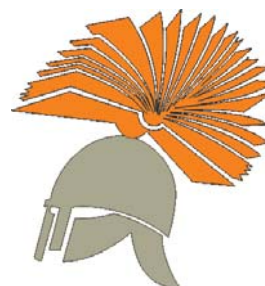
- structurile de logistică vor trebui să urmeze în mare parte același program de pregătire ca și cele luptătoare pentru a dispune atunci când este nevoie și de capacități „ofensive”. Astfel, odată ce vor avea acces imediat la armament vor putea să îl folosească imediat atunci când este necesar.

Pe baza lecțiilor învățate și a desfășurării acțiunilor militare din ultimele conflicte la care NATO sau țări din structura sa (constituite într-o coaliție de forțe) au luat parte, se impune cu stringență ca unitățile de logistică să fie proiectate pe viitor astfel încât, prin structură și dotare să poată asigura susținerea forțelor care acționează în condiții asimetrice.

În încheiere, apreciez că procesul de transformare al forțelor aparținând Alianței Nord-Atlantice poate contribui la punerea mai rapidă în practică a metodelor de susținere asimetrică. Astfel, aceste metode vor reprezenta în viitor soluțiile de care structurile logistice au nevoie pentru a asigura un sprijin rapid forțelor luptătoare amplasate în întreaga lume și angajate în diferite operațiuni militare. Vor putea în viitor structurile de logistică astfel organizate să asigure succesul acțiunilor militare întocmai cum ele au fost planificate? La această întrebare apreciez că numai viitorul va putea răspunde, dacă ceea ce se proiectează acum în planul conceptual își va dovedi vaibilitatea pe timpul derulării viitoarelor acțiuni militare.

Colocviile Polemos: Competiția pentru resurse

A doua întâlnire din cadrul „Colocviilor POLEMOS” a avut ca temă „Competiția pentru resurse energetice și securitatea la începutul mileniului al III-lea”. Ea s-a desfășurat în ambianța ospitalieră a sălii „Ștefan cel Mare” din Cercul Militar Național și a beneficiat de sprijinul material al Fundației Umanitare „Alexandru”.

Conferințele introductive au fost susținute de Constantin Hlihor, de la Academia de Înalte Studii Militare, și de George Necula, de la Petrom Service.

O temă cu implicații multiple cum este aceea a petrolului în lumea contemporană, nu putea decât să genereze intervenții substanțiale din partea celor care au fost prezenți la această ediție, istorici, economiști, jurnaliști, politologi, cercetători, universitari. Cele două comunicări prezentate au creionat o perspectivă generoasă care a permis, apoi, dezbateră din unghiuri diverse, determinate de multilateralitatea problemelor legate de una dintre cele mai importante resurse energetice ale Terrei la ora actuală.

S-a observat că în ciuda promisiunilor referitoare la surse alternative de energie petrolul este încă departe de a-și fi epuizat importanța, deși numai în urmă cu douăzeci și cinci de ani părea că era lui este pe sfârșite. Mai mult decât atât, rezervele estimate pe care omenirea poate conta în momentul de față par să indice o dominație a aurului negru cel puțin pentru următorii cincizeci de ani.

Petrolul rămâne pilonul industriei automobilului, aviației, al industriei chimice etc., pe de-o parte, datorită costurilor sale încă scăzute, care avantajează marile companii extractoare și prelucrătoare, pe de alta, pentru că în momentul de față există linii de producție, tehnologii, milioane de angajați în diferite ramuri industriale din toată lumea care depind în mod esențial, nemijlocit, de exploatarea petrolului și de posibilitățile pe care el le oferă în urma prelucrării.

Chiar dacă oficial cei interesați sunt foarte puțin dispuși să recunoască acest

lucru, petrolul are încă rolul de a dicta relațiile dintre state, dintre companii mari și mici, dintre grupurile financiare și guverne. În ultimele decenii se poate remarca faptul că la fiecare așa-numită „criză a petrolului” toate aceste relații se redefinesc, se modifică dispunerea poliilor de putere, se retrasează axe ale politicii, se declanșează sau se sting conflicte. Miza petrolului poate încă pune în mișcare interese care reclamă recurgerea la forță din partea unor state, iar previziunea făcută în urmă cu două decenii și jumătate de către unul dintre celebrele rapoarte ale Clubului de la Roma, și anume că este de așteptat ca niciodată petrolul să nu mai determine intervenții armate a rămas o frumoasă utopie.

Accesul la resursele petrolifere, precum și dimensiunile capacităților extractive, de transport și de valorificare pot juca încă destulă vreme de aici înainte un rol important în ecuațiile geopoliticii, petrolul fiind, alături de alți factori, unul cu rol important în dinamica stărilor de echilibru și dezechilibru din viața politică și economică internațională. Întâmplător sau nu, unele dintre zonele cele mai instabile de pe glob sunt și zone recunoscute pentru resursele lor petrolifere: Venezuela, Orientul Mijlociu, zona Mării Caspice, anumite teritorii din continentul african... Este dificil de anticipat însă dacă importanța lor petroliferă s-ar diminua ori ar dispărea cu desăvârșire, în respectivele țări sau între respectivele populații s-ar instala calmul. Disensiunile actuale pot avea cauze mai profunde – sărăcia endemică, de exemplu; în afară de emirate și poate de Rusia, celelalte țări neizbutind să trăiască semnificativ mai bine din exportul petrolului lor – ori venind din istorie, cum se întâmplă în Caucaz și zona Mării Caspice.

Care este importanța României pe acest eșichier politic și strategic, date fiind resursele sale de petrol încă exploatabile, capacitățile sale de prelucrare și, nu în ultimul rând, poziția sa pe

traseul virtual al unui oleoduct care va alimenta Occidentul cu țiței din Marea Caspică? Nu este un răspuns ușor de dat, s-a subliniat în mai multe dintre intervențiile din cadrul dezbaterilor, pentru că deși țara noastră pare un cert factor de stabilitate în Peninsula Balcanică nu sunt limpezi încă opțiunile pentru o cale sau alta pe care să o parcurgă acest oleoduct, nu se pot face previziuni cu privire la interesele politice ale unor puteri vest-europene și mai ales nu este încă lămurit ce rol vor juca în viitor societățile transnaționale și dacă ele vor prevala asupra intereselor statale, știut fiind că istoria ultimilor o sută de ani a fost marcată când de o preeminență a puterii transnaționalelor când de o sporire a atributelor statale, mergându-se chiar la naționalizarea instalațiilor de extracție și a conductelor de transport din partea unor țări.

Pe o asemenea tablă de șah expusă unor mutări surprinzătoare, România ar trebui să își evalueze cu multă atenție șansele, să își cunoască și să își întrebuițeze atuurile în așa fel încât să își poată îndeplini angajamentele europene precum și pe cele din cadrul Pactului Nord-Atlantic dar, în același timp, să își asigure o stabilitate și o prosperitate tocmai din fructificarea resurselor sale.

Nu în ultimul rând se ridică întrebări de genul celor care privesc modalitățile de garantare a siguranței acestei rute de trecere a petrolului către Occident, participarea la întreținerea acesteia, posibilitățile de cooperare militară în domeniu, măsurile antiteroriste și așa mai departe.

Dar toate acestea sunt întrebări pe care numai viitorul le va clarifica. Important este ca specialiștii, factorii de decizie politică să analizeze cu luciditate, în deplină cunoștință de cauză, avantajul de posibilități care se află în fața noastră și de a adopta cele mai bune strategii.

„Lumea militară”

Aurul negru — o șansă pentru Africa?

George NECULA

Distribuția geografică a principalelor resurse petroliere

În prezent, Africa și Extremul Orient, alături de Oceania asigură aproximativ câte 10% din producția petrolieră mondială. Dar, ca și imagine generală a rezervelor trebuie să o spunem răspicat că datele cu care lucrăm la nivelul acestui studiu sunt cele vehiculate public, adică admise într-un fel de consens al politicianilor, al economiștilor și al tehnicienilor aflați sub influența diverselor interese specifice domeniului de activitate.

Africa de Nord apare ca fiind ușor avantajată, în privința petrolului față de Africa de Vest, cealaltă zonă bogată în hidrocarburi a continentului. Dar, marele avantaj istoric al Africii de Nord este acela de a se găsi de partea cealaltă a Saharei, fiind astfel într-o proporție mult mai mare în conexiune economică cu Europa, decât cu celelalte țări de pe propriul continent. Principalul stat petrolier al regiunii este Libia, cu un volum estimat al rezervelor dovedite de 39,126 miliarde de barili, la nivelul anului 2006, urmează Algeria cu 11,350 miliarde de barili și Egiptul cu 3,700. Libia, având o populație de mai puțin de 6 milioane beneficiază de unul dintre cele mai mari venituri pe cap de locuitor din Africa datorită exporturilor sale petroliere; ea produce aproximativ 1,643 milioane de barili pe zi, din care consumă 236 000 și are ca principali parteneri comerciali, în ce privește exportul, pe: Italia 37%, Germania 16,6%, și Spania 11,9%; iar în ce privește importul: Italia 25,5%, Germania 11% și Coreea de Sud 6,1%. Însă, Libia se confruntă și ea cu unele probleme sociale, datorită nivelului redus de distribuție a veniturilor către marea parte a populației și a șomajului de aproximativ 30%. La polul demografic opus avem Egiptul, cu o populație de peste 77 de milioane, din care 16,7% trăiește sub limita sărăciei și având o rată a șomajului de 10%. Producția sa de 700 000 de barili pe zi, raportată la con-

sumul de 566 000, nu reprezintă principala soluție la problemele economice ale acestei țări, în care 52 % din forța de muncă activă este angrenată în sectorul serviciilor. Principalii săi parteneri economici sunt: Italia, S.U.A. și Marea Britanie, în privința exporturilor și S.U.A., Germania și Italia la nivelul importurilor. Algeria are o populație de 32 de milioane, care a beneficiat destul de puțin de exporturile petroliere ale țării, având în vedere procentul de 23% aflat sub limita sărăciei și rata șomajului de 22,5%. Sectorul hidrocarburilor este principala activitate economică, care aduce 60% din resursele bugetare, 30% din produsul intern brut și 95% din câștigurile rezultate din export. Algeria produce 1,373 milioane de barili pe zi și consumă 232 000. Principalii parteneri

economici ai țării sunt: S.U.A. 22,6%, Italia 17,2% și Franța 11,4 %, în domeniul exportului și Franța 30,3%, Italia 8,2% și Germania 6,5%, în cel al importului.

Înainte de a trece la Africa de Vest, principala regiune, în ce privește investițiile externe în domeniul petrolier, trebuie să consemnăm și aportul Africii Centrale și de Est, respectiv al Ciadului, cu 1,500 miliarde de barili și al Sudanului, chiar dacă resursele de aici sunt estimate la numai 0,563. Ciadul și-a început exporturile petroliere în 2004 datorită investițiilor companiilor americane. Populația țării este de aproape 10 milioane, având o rată de creștere de 2,95% și o speranță de viață de numai 47 de ani; iar procentul populației aflate sub limita sărăciei este estimat la 80%.

Producția petrolieră este de 225.000 de barili pe zi, iar consumul estimat în 2003 era de numai 1450 de barili. Partenerii comerciali ai Ciadului sunt: S.U.A. 67,7%, China 21,5% și Portugalia 4,3% ca și destinații de export; iar la importuri: Franța 21,9%, Camerun 16,1% și S.U.A. cu 10,8%. Cealaltă țară, Sudanul are o populație de peste 40 de milioane, din care 40% trăiesc sub limita sărăciei, iar rata estimată a șomajului este de 18,7%. Producția petrolieră este de 401,300 de barili față de un consum de aproximativ 70 000; iar ca parteneri economici întâlnim: China 66,9%, Japonia 10,7% și Arabia Saudită cu 4,4% din exporturi; importurile se orientează astfel: China 13%, Arabia Saudită 11,5% și Emiratele Arabe Unite 5,9%.

În categoria țărilor care aparent, la nivelul cifrelor nu spun nimic, se integrează, de asemenea, atât Ghana, cu 0,017 miliarde barili, cât și Camerun cu 0,400, dar și Ciadul menționat anterior, acesta atrăgând investiții masive pentru extracția petrolieră. Perla regiunii vestice rămâne, desigur, Nigeria, cu un nivel al rezervelor estimate apropiat de cel al Libiei și anume, 35, 876 miliarde de barili. Urmează, de la Nord la Sud, Gabon cu un nivel estimat de 2,499 miliarde de barili, Republica Democratică Congo cu 1,506 miliarde și Angola cu 5,412. Noul actor petrolier, Mauritania, este cotate, în prezent, cu o rezervă de numai un miliard de barili, dar trebuie avut în vedere atât faptul că debutul prospecțiunilor în această țară este de dată recentă, cât și precauția companiilor implicate, în ce privește favorizarea propriilor interese. Pentru moment, o producție substanțială, pornind de la 75.000 de barili pe zi, însoțită de exporturi este prevăzută, începând cu anul 2006. Mauritania are o populație de peste 3 milioane, din care 40% trăiesc sub limita sărăciei și înregistrează o speranță de viață de aproximativ 52 de ani.

Principalul stat petrolier al Africii de Vest, Nigeria este și cel mai populat din întreg continentul african, având aproape 129 de milioane de locuitori, din care 60% trăiesc sub limita sărăciei, iar speranța medie de viață este de numai circa 46 de ani, o cifră nu tocmai măgulitoare pentru una dintre cele mai mari puteri petroliere ale lumii. Aici petrolul asigură 20% din produsul intern brut, 95% din valoarea exporturilor și 65% din veniturile bugetului. În plus, producția alimentară internă nu este suficientă pentru a acoperi consumul populației. Producția petrolieră este de 2,45 milioane de barili pe zi, raportate la

un consum intern de 310 000 de barili. Principalii parteneri economici sunt: S.U.A. 47,4 %, Brazilia 10,7% și Spania 7,1%, la capitolul exporturi; iar la cel al importurilor se găsesc: China 9,4%, S.U.A. 8,4 % și Marea Britanie 7,8%. O poziție economică privilegiată în regiune este aceea a Gabonului, unde condițiile de stabilitate politică au fost suficiente pentru ca țara să aibă un venit mediu pe cap de locuitor de patru ori mai mare decât majoritatea țărilor sub-sahariene, datorită populației de numai 1,400 000 aproximativ și a abundenței resurselor naturale. Producția sa petrolieră este de 268,900 de barili pe zi, raportată la un consum intern de 12,250 de barili. Principalii săi parteneri economici sunt: S.U.A. 52,9%, China 8,5% și Franța 7,3%, în privința exporturilor; iar de cealaltă parte întâlnim: Franța 43,8%, S.U.A. 6,3% și Marea Britanie 5,9%. Republica Democratică Congo se bucură de cele mai mari resurse dintre cele două țări care poartă acest nume, dar nu este și cea mai mare producătoare petrolieră din cauza nesigurății și a problemelor legate de infrastructură. Ea are o populație de aproximativ 60 de milioane, iar economia a scăzut dramatic, începând cu mijlocul anilor '80. În plus, războiul izbucnit în august 1998 a redus drastic exporturile țării și veniturile bugetare, provocând și moartea a circa 3,5 milioane de locuitori. Condițiile s-au îmbunătățit, începând din 2002, iar producția petrolieră estimată în 2003 era de 22 000 de barili pe zi, față de un consum intern de 8 300 de barili. În schimb, Republica Congo, care are o populație de numai peste 3 milioane și rezerve petroliere dovedite de 93,5 milioane de barili beneficiază de o producție de 267,100 de barili pe zi, față de un consum de 5.200 de barili.

Încheiem trecerea în revistă cu Angola, țară în jurul căreia se vehiculează cifre foarte contradictorii, în privința rezervelor dovedite, iar estimarea dată de "Oil and Gas Journal" pe care o folosim în acest studiu este și cea mai pesimistă dintre cele întâlnite. Cifrele vorbesc de la sine despre o stare a țării, care nu poate fi camuflată deși războiul s-a încheiat în 2002. Populația Angolei de peste 11 milioane, din care 70% trăiesc sub limita sărăciei, are o speranță medie de duratei de viață de numai 38,43 de ani, iar creșterea prețului petrolului și a producției petroliere angoleze nu au adus nici o îmbunătățire în celelalte sectoare ale economiei. Pe lângă agricultura de subsistență care asigură 85% din resursele populației, Angola este nevoită

să și importe alimente. Situația generală nu s-a îmbunătățit, chiar dacă inflația s-a redus, începând din 2003 când Banca Centrală a introdus un program prin care s-a urmărit cumpărarea unei mari părți din kwanzii (moneda națională angoleză) aflați în circulație și în ciuda importanțelor rezerve naturale ale țării, de aur, diamante, rezerve forestiere și resurse piscicole din partea Atlanticului. Producția petrolieră estimată este de 1,6 milioane de barili pe zi, față de un consum intern de numai 46 000 de barili. Principalii săi parteneri economici sunt: S.U.A. 37,7%, China 35,6% și Taiwan 6,7%, în planul exporturilor, iar în cel al importurilor partenerii sunt: Coreea de Sud 28,3%, Portugalia 13,1% și S.U.A. 9,3%.

Companiile petroliere care acționează în Africa

În Algeria, toate companiile străine sunt obligate să lucreze în parteneriat cu Sonatrach (compania națională), cu o participație de regulă majoritară din partea acesteia. Cel mai mare producător petrolier străin din Algeria este Anadarko din S.U.A., care extrage aproximativ 53.000 de barili pe zi. O altă companie străină, ce deține un rol important în producția petrolieră algeriană este BHP-Billiton din Australia; ea urmează să-și crească producția până la 80.000 de barili pe zi; lista continuă cu alte două companii americane Amerada Hess și Burlington Resources, Talisman Energy din Canada, Cepsa din Spania și Agip din Italia. Există, însă și alt gen de participații externe la dezvoltarea industriei petroliere algeriene, cum este, de exemplu, contractul încheiat pe 8 ani cu Halliburton, pentru creșterea gradului de recuperare a resurselor petroliere de la Hassi Messaoud. Companiile care au câștigat noi concesiuni în anul 2004 sunt: Amerada Hess (S.U.A.), BHP-Billiton, CNPC (China), Petroceltic (Irlanda), Repsol-XPFF (Spania), Sinopec (China) și Statoil (Norvegia).

În Libia, cel mai important stat petrolier al regiunii, activează atât companii aflate în întregime în proprietatea N.O.C. (National Oil Corporation), cât și un consorțiu creat sub conducerea sa și în care intră: Agip oil Ltd, Veba oil operations din Canada, Repsol oil operations din Spania, Losma grand magher Ltd, aparținând Libiei, Agip gas company, International petroleum Libya Ltd, Total Fina Elf din Franța și compania germană Wintershell A.G. Companiile străine, care operează în Libia pe baza unor acorduri

(US Department of Defense)

de distribuire a profitului încheiate la momentul începerii explorărilor sunt: Agip North Africa, BV company din Canada, Repsol exploration company, OMV exploration and production company, Veba exploration company, Turkish petroleum company, REMSA Group (Repsol, Total, Elf, OMV) și Total Fina Elf, în domeniul explorării.

În cazul Nigeriei, observăm existența unor puternice consorții consolidate în timp, unul din acestea este: Shell Petroleum Development Company, consorțiu înființat de Shell Petroleum, unde apar, ca acționari, NNPC (National Nigerian Oil Company) 55%, Shell International 30%, Elf Petroleum 10% și Agip Oil 5%. Acest consorțiu este cel mai important din Nigeria și realizează aproape jumătate din producția zilnică a țării (aproximativ 900 000 de barili pe zi) plus rezervele. Consorțiul are concesionate peste 100 de terenuri petroliere și deține o rețea de 6000 Km de conducte. Al doilea consorțiu este Mobil Producing Nigeria Unlimited și îi are ca acționari pe: NNPC 60% și Mobil 40%. Producția zilnică a consorțiului depășește 520 000 de barili și manifestă o politică foarte agresivă de explorare și dezvoltare. Chevron Nigeria Limited este deținut de NNPC 60%, și Chevron Texaco 40%; concesionile sale reprezintă circa 25 de terenuri, care acoperă 5.180 de kilometri pătrați offshore și 2.590 onshore, având o producție de 420.000 de barili pe zi. Nigeria Agip Oil Company (NAOC) este consorțiul la care NNPC participă de asemenea cu 60%, Agip Oil cu 20% și Philips Petroleum tot cu 20%; iar producția sa este de circa 145 000 de barili pe zi. Elf Nigeria Limited ocupă cea de-a cincea poziție; NNPC are 60%, iar

Total Fina Elf 40%, realizând o producție în jur de 125 000 pe zi din 12 terenuri situate atât onshore, cât și offshore. În Texaco Overseas (Nigeria) Petroleum Company, NNPC posedă 60%, iar Chevron și Texaco câte 20%.

Partea leului din concesionile petroliere angoleze revine companiilor americane și companiei Sonangol. Lista companiilor petroliere străine implicate în Angola este următoarea: Chevron Texaco, Exxon Mobil, Marathon, Ocean Energy, Philips, Eagle Energy, toate acestea, fiind companii americane; British Petroleum și Ranger Oil (Marea Britanie), Statoil și Norsk Hydro (Norvegia), Petronas (Malaezia) Petrobras (Brazilia) Petrogal (Portugalia), Falcon Oil (Canada), Ina/nafta (Croatia), Total Fina Elf, Agip și Shell.

Corelații între competiția economică și diversele conflicte politice și/sau militare

Tensiunile, crizele și conflictele locale, din Africa, au la origine numeroase cauze, în mod tradițional etnice (tribale), religioase (confruntarea dintre musulmani, creștini și animiști), dispute teritoriale etc. Ultimele decenii au înregistrat, însă o interferență a ciocnirilor de acest tip cu amplificarea competiției internaționale pentru resurse, în special, petroliere.

Competiția economică în Africa, din punct de vedere petrolier, se concentrează pe concurența dintre companiile străine; îndeosebi, anglo-americani operează în mari coaliții, ce pun în inferioritate, desigur, interesele franceze. Se acționează prin diferite mijloace de forță: mituirea liderilor locali, sprijinul politic al

unor regimuri etc. Unde există lideri puternici, care au reușit să concentreze sub influența lor toate grupurile de interese, precum în Libia și Gabon, populația a obținut un anumit profit din punct de vedere economic și al nivelului de trai. La celălalt pol, avem țări precum Nigeria, sau Angola, unde corupția este cuvântul de ordine, iar lipsa de transparență din partea statului și a companiilor petroliere ascunde aproape totul, în acest domeniu, în afară de efectele poluării: distrugerea biosferei, condițiile mizere de existență ale populației și rata mare a mortalității.

În acest context, petrolul poate reprezenta o adevărată șansă pentru Africa. Astăzi, însă, el rămâne încă preponderent o șansă pentru Occident! Corelația dintre disputele internaționale pentru hidrocarburi și alte resurse și conflictele locale este vizibilă în: războiul civil din Sudan (purta în zonele petroliere din est, sud și vest, chiar și în Darfur); repetatele rebeliuni din Ciad; recenta lovitură de stat „islamistă” din Mauritania; rebeliunile populațiilor din Delta Nigerului; războiul civil din cele două republici Congo, îndeosebi din zona Ituri, de la frontiera R.D. Congo cu Uganda, și Ruanda. Angola a traversat o lungă perioadă de război civil. Dictaturile sunt susținute de companii transnaționale, în Guinea Ecuatorială, ori în Sao Tome și Principe. Mișcarea secesionistă a supraviețuit în Nigeria de Est, în masa populației ibo. Experții consideră că marile companii internaționale urmăresc o strategie complexă în Africa. Aceasta ar include: introducerea resurselor de hidrocarburi în circuitul economiei mondiale; liberalizarea piețelor; încurajarea regimurilor politice stabile și rezolvarea conflictelor locale prin negocieri, în cadrul Uniunii Africane și O.N.U. În general, companiile anglo-americane domină continentul. Aflăte uneori în concurență cu cele franceze, aceste companii se opun extinderii influenței chineze, cu precădere în Sudan.

Pentru întărirea relațiilor de parteneriat cu Africa, guvernele occidentale (din S.U.A. și U.E.) se preocupă și de un control militar al principalelor zone strategice. S-au perfectat astfel, acorduri militare și anti-teroriste cu statele din Africa de Nord și de Vest. NATO și UE au dispus, sau vor dispune trupe și instalații în zona Mării Roșii, Cornul Africii, Sudanul de Sud și de Sud-Vest, R.D. Congo, Africa de Vest și Africa de Sud. De asemenea, controlul principalelor rute navale internaționale este strict asigurat de occidentali.

Din fuga mașinii timpului

Adrian Pandea

♦ Toată lumea știa că Victoria Cross, cea mai înaltă decorație militară britanică, este făcută din bronzul a două tunuri rusești, capturate în timpul războiului din Crimeea (1853-1855), și păstrate la Arsenal Regal din Woolwich. Un istoric britanic, John Glanfield, a destrămat legenda, precizând că, din peste 1300 de distincții, o bună parte, din diverse motive, nu au putut fi fabricate din acel bronz. Oricum, ce a mai rămas este păstrat într-un seif și este suficient pentru încă 83 de Victoria Cross.

♦ Între Haga și Belgrad se desfășoară o adevărată bătălie a arhivelor, legată de solicitarea tribunalului internațional condus de Carla del Ponte și a altor instanțe de a primi acces total la documentele referitoare la cauzele aflate pe rol.

♦ Supraviețuitorii și rudele celor dispăruți s-au reunit la Miami pentru a comemora 45 de ani de la invazia ratată a Cubei, soldată cu dezastrul din Golful Porcilor. Veteranii continuă să-l creadă vinovat pe John F. Kennedy pentru acest eșec.

♦ Să notăm și că un recent film documentar, datorat germanului Wilfried Huismann, acreditează ideea că asasinarea lui JFK este opera serviciului secret cubanez G2, care îl recrutase pe Lee Harvey Oswald. Huismann crede că, după episodul Golful Porcilor, Castro și Kennedy s-au angajat într-un fel de duel letal, dar cubanezii au fost mai rapizi. Într-un articol publicat în aprilie, Zbigniew Brzezinski solicită liderilor de la Washington să nu atace Iranul. El susține că, în pofida poziției dominante în lume, SUA au dovedit că nu au nici puterea, nici disponibilitatea internă de a-și impune și a-și susține voința în fața unei rezistențe îndelungate și costisitoare. Soluția militară ar fi greșeală, spune fostul consilier pe probleme de securitate națională al președintelui Jimmy Carter. Obiectivul strategic al SUA ar trebui să fie separarea naționalismului iranian de fundamentalismul religios.

♦ Documente recent descoperite îl arată pe Churchill dornic de a-l executa cât mai grabnic pe Hitler, și de a nu-i oferi șansa lui Wilhelm al II-lea. În opinia liderului britanic, Führerul trebuia să ajungă, ca un gangster, pe scaunul electric (ce urma să fie adus din SUA, prin lend and lease). Să ne aducem aminte ce spunea Ion Antonescu, la întoarcerea din Reich: „Ăștia sunt niște gangsteri, domnule!”.

♦ Concedierea lui Mary O. McCarthy, înalt funcționar CIA, pentru scurgeri de informații în privința presupuselor centre de detenție clandestină a suspectilor de terorism, testarea cu poligraful a personalului Agenției, dezvăluirea „întâmplătoare” a bugetului alocat informațiilor sunt câteva din știrile de presă care au prefațat demisia directorului CIA, Porter Goss.

♦ George W. Bush l-a nominalizat pe locul vacant pe generalul cu patru stele Michael Hayden, adjunctul lui John Negroponte la comunitatea de informații, fost director la National Security Agency. Interesant este că Hayden (n. 1945) a devenit ofițer activ în 1969, după ce absolvit istoria, inclusiv un master, la Universitatea Duguesne din Pittsburgh.

♦ Cartea lui Dan Brown, Codul Da Vinci, este punct de pornire pentru numeroase dispute. Un nou proces pentru plagiat intentat lui Brown în Marea Britanie poate deschide o adevărată cutie a Pandorei în privința drepturilor de autor, reclamanții incriminând nu furtul cuvintelor, ci al ideilor...

♦ În Long Island, New York, s-a stabilit, în 1939, William Patrick Hitler, nepotul temutului Adolf. Născut la Liverpool, în 1911 – părinți: Alois Hitler, fratele, după tată, al lui Adolf, și o irlandeză, Brigid Dowling -, a devenit cetățean american în 1944 (cu nume schimbat), a fost proprietarul unui laborator de analize sangvine și nu și-a declinat vecinilor adevărata identitate. William a avut patru fii, din care trei mai

sunt încă în viață. Strănepoții lui Hitler... Niciunul nu are însă urmași, ceea ce alimentează ipoteza ca ar fi semnat un pact pentru a închide definitiv linia paternă a Führerului. O istorie interesantă, nu și pentru istorici

♦ Obiecțiile britanice la posibila ofertă a Gazpromului pentru cel mai mare furnizor de energie din insulă, Centrica, au stârnit reacția dură a Moscovei. Practic, Alexei Miller a amenințat întreaga Europă, spunând că „nu trebuie uitat că ne aflăm în căutare de noi piețe, precum America de Nord și China. Amplificarea competiției pentru resurse energetice nu este o coincidență”.

♦ Germania a decis deschiderea așazumitei Arhive a Holocaustului, depozitate la Bad Arolsen și administrate de un grup de 11 țări (Germania, SUA; Italia, Polonia, Franța, Belgia, Marea Britanie, Grecia, Israel, Luxemburg, Olanda).

♦ Un istoric rus susține, pornind de la rezultatele analizelor de sânge și urină, că moartea lui Stalin, la 5 martie 1953, s-ar fi datorat otrăvirii și nu hemoragiei cerebrale (versiunea oficială). O versiune care a mai circulat dar nu a fost niciodată confirmată.

♦ Stephen Krah, un neamț rezident în Utrecht, a lansat pe Internet un program pentru descifrarea a trei mesaje codate de faimoasa mașină Enigma în timpul celui de-al doilea război mondial, mesaje aparținând unui submarin german și al căror conținut a rămas necunoscut până astăzi. 2300 de computere de aiurea s-au angajat într-o cursă cu o miză destul de greu de deslușit. Odată, era o chestiune de viață și de moarte.

♦ Irlandezii au marcat cu fast, inclusiv o paradă militară, 90 de ani de la Revolta de Paști (Easter Rising), insurecție armată a militanților pentru independența Irlandei. Desfășurată în plin război mondial, insurecția a fost rapid înăbușită de armata britanică și s-a soldat cu executarea a 15 dintre liderii revoltei. În 1921, la doi ani de la procla-

marea independenței de către partidul Sinn Fein, acțiunile Armatei Republicane Irlandeze vor determina Londra să se așeze la masa tratativelor.

♦ Într-un interviu acordat magazinului GQ, fostul președinte american Jimmy Carter relatează că, pentru recuperarea unui avion pierdut în Republica Centrafricană, la recomandarea directorului CIA – Stansfield Turner –, a aprobat folosirea unei „clarvăzătoare” din California. Aceasta a reușit să determine prin capacitățile sale paranormale coordonatele navei eșuate, dovedindu-se mai eficientă decât cercetarea prin intermediul sateliților.

♦ „Kryptos” este numele unei sculpturi plasate în curtea sediului central al CIA din Langley. Autorul ei, sculptorul Jim Sanborn (n. 1945), a tăiat într-o foaie de aramă patru secvențe de litere (865 în total), fiecare din ele având un cod aparte dar alcătuit împreună un mesaj ce așteaptă să fie descifrat. Sanborn s-a ocupat mai mult de partea artistică a monumentului, criptarea datorându-se lui Ed Scheidt, un fost specialist al CIA, supranumit și „vrăjitorul codurilor”. Din 1990, nu au fost puțini cei care au încercat să descifreze sensul literelor de aramă, angajându-se într-o competiție sui-generis. În 1999, aproape concomitent, un programator, Jim Gillogly, și un specialist CIA, David Stein, au anunțat descifrarea primelor trei secvențe. După șapte ani, Sanborn s-a simțit dator să intervină și să facă unele precizări care au determinat o nouă citire

a celui de-a treia secvențe. Dezvăluirile au avut loc în cadrul unui interviu realizat de Elonka Dunin, specialistă în jocuri pe computer, cea care a creat un site dedicat descifrării enigmei de la Langley (un fel de „spărgători de coduri, uniți-vă!”). Cu tot acest ajutor, Sanborn a fost de părere că mesajul nu va fi descifrat niciodată, în timp ce Scheidt, mai optimist, credea că în zece ani ultima secvență ar putea fi decodată. Să notăm că Sanborn este autorul unei alte opere de artă „cu cheie”, o sculptură denumită „Proiectorul chirilic” și amplasată la Universitatea din Charlotte, Carolina de Nord. Aici decriptorii au înregistrat un succes mai facil: în 2003, la șase ani de la instalarea monumentului și la 13 de la crearea sa, mesajul a fost descifrat...

♦ „Lancastria” este numele unei nave britanice scufundate de aviația germană, în 1940, în timpul evacuării de la Dunkerque. Erau 9 000 de oameni la bord, din care peste 4 000 au pierit atunci când nava s-a scufundat la circa cinci mile de țărm, în dreptul portului francez St. Nazaire. O asociație din Scoția a solicitat ca zona în care se află epava să fie declarată cimitir de război și să fie protejată de căutătorii de comori și amatorii de senzații tari. De asemenea, asociația a adresat parlamentului scoțian cererea de a fi ridicat un monument în amintirea acestui dezastru, cel mai mare din istoria navală a Marii Britanii.

♦ Faimosul general american George S. Patton a luat, drept captură de război, Legile rasiale de la Nürnberg, semnate

de Adolf Hitler. El le-a predat, în 1945, Bibliotecii Huntington din Los Angeles, afirmând că ele fuseseră capturate, după lupte de stradă, de trupele de sub comanda sa, și îi fuseseră înmânate în cadrul unei ceremonii publice. Ceea ce s-a dovedit a fi o legendă: captura a fost făcută de serviciile de informații, în urma unui denunț, Patton transformându-le în prada sa personală prin ignorarea ordinelor stricte pe care le avea în această privință.

♦ A încetat din viață, la Vercelli, în Italia, Urbano Lazzaro, unul dintre membrii Brigăzii de partizani Garibaldi, cea care l-a capturat pe Benito Mussolini la Dongo, lângă frontiera cu Elveția, la 27 aprilie 1945. Implicat în așa-zisa „afacere a aurului de la Dongo”, de fapt dispariția valorilor cu care dictatorul italian încerca să treacă granița (pierdute, în cele din urmă, prin visteria Partidului Comunist Italian), Lazzaro, Bill pe numele său de luptă, este unul dintre cei care au susținut că nu „colonelul Valerio” (Walter Audisio) a fost cel care l-a executat pe Mussolini, ci liderul comunist Luigi Longo. Mai interesant încă, Lazzaro este cel care a descoperit în servieta dictatorului cele – zice-se – 62 de scrisori ale lui „Winnie” (Winston Churchill) către Benito, care i-ar fi hotărât soarta și despre care se spune că ar fi fost recuperate de serviciile secrete britanice contra sumei de 2.500.000 de lire – sterline! – plătite comuniștilor italieni.

♦ Prin 1926, Stalin a cerut crearea unui soi de robot uman, o adevărată mașină de război vie. Însărcinat cu crearea acestui „bot” cu bot, savantul Iliia Ivanov, vestit pentru că reușise inseminarea artificială a cailor de curse, a fost trimis în vestul Africii, cu 200 000 \$, pentru a realiza impregnarea cimpanzeilor cu spiritul sovietic. Din păcate pentru Kremlin, maimuțele s-au dovedit refractare...

♦ Într-un top al „răilor” istoriei britanice, Oswald Mosley domină secolul XX (o alegere nu prea fericită), Jack Spintecătorul – secolul XIX, regele Ioan – secolul XIII, iar Thomas Becket secolul XII.

♦ O societate nondepartamentală din Marea Britanie a recomandat depășirea focalizării pe Germania lui Hitler („hitlerizarea”) în studiul istoriei. Fostul ambasador al Germaniei în Regatul Unit, Thomas Matussek, își exprimase îngrijorarea față de această tendință, pomind de la date certe, dar și îngrijorătoare: 80% din cei studiau istoria își alegeau drept subiect Germania nazistă.

„Hryptos” de James Sanborn

Armata ca trofeu de imagine

Călin Hentea

Explozivul Irak pare-se a atrage irezistibil, high-life-ul bucureștean. La fel și Afganistanul, dar mai puțin. Marii dependenți de ratingul plebeu, adică politicienii și vedetele de televiziune de pe cheiul Dâmboviței, nădușesc în a se expune cât mai intens mediatic cu putință printre uniforme de deșertice cu ecuson tricolor: deșert și TAB-uri, străngeri de mână, interviuri, bricege, lanterne, declarații, poze de grup, tricouri negre mulate pe săni sau pe mușchii pectorali, pupături și zâmbete, microfoane, declarații ferme și comentarii patetice. Pâine și circ. Armata ca trofeu de imagine.

De 25 octombrie 2005 – adică de Ziua armatei - seara, în prime-time, pe TVR 1, superstarul televiziunii publice, Andreea Marin, zâna surprizelor, prezintă un film documentar de o oră și jumătate realizat de ea printre militarii români din Irak.

Pe 26 decembrie 2005 – adică a doua zi de Crăciun – în debut de prime-time, pe Antena 1, superstarul Mihaela Rădulescu, mămoasa gazdă a duminicilor în familie, prezintă partea întâi a unui film-reportaj, realizat de ea în regim privat, printre militarii români din Irak.

În numărul de Crăciun al oficiosului M.Ap.N. „Observatorul Militar”, printr-o scurtă notă se anunța că pe 19 decembrie 2005 a fost difuzată ultima emisiune militară de televiziune cu genericul „Pro Patria”. Anonimul semnatar al susnumitului anunț se consola cu „promisiunea conducerii televiziunii de a fi inserate la ora la care o merită, în raport cu interesul public, reportajele, interviurile, anchetele și sondajele de opinie axate pe problematica mediului militar...”.

Dincolo de aceste întâmplări mediatică, trebuie remarcat că de doi ani încoace, telespectatorii români s-au obișnuit să-și vadă la știrile de la ora 19.00. primul ministru sau președintele, însoțiți de un pluton de generali, în uniforme de camuflaj deșertice, cu

baretă de nume și RO Army pe piept, dar fără grade pe umăr, pupând, decorând, strângând mâini de peace-keeperi români, profund umecțați de marea și autentică cinste și onoare ce li se face. Aceste secevențe mediatică sunt acceptate astăzi la noi ca și în alte țări, ca ceva firesc și relativ banal, deși erau de neconceput cu doar cinci ani în urmă, atunci când România și înalții ei oficiali icneau din răspuțeri pentru integrarea în NATO, iar singurele argumente militare românești, cu profil predominant non-combativ și umanitar, se consumau în mai puțin exotice și periculosul decor balcanic și în absența protocolului de grad zero. Cine dintre peace-keeper-ii de atunci și-ar fi putut imagina că va fi atât de trendy pentru star-system-ul dâmbovițean să-și legitimizeze statutul mediatic printr-o prestație chiar în mijlocul lor. Spre exemplu, de Crăciunul lui 2005, nici chiar intransigentul și teribilul Robert Turcescu nu a rezistat unei tentații 100% de a putea vibra sincer și live la Realitatea din Kandahar, în mijlocul infanteriștilor români.

Simultan cu bulimia în creștere a mass-media private pentru subiectul teatrelor de operații fierbinți populate cu uniforme românești și în răstimpul acestor ultimi cinci ani, venerabila emisiune militară de televiziune „Pro

Patria” (chiar dacă din rațiuni de circumstanță Pro NATO s-a extins și pe TVR Internațional sub forma „Standard NATO”) a agonizat disciplinată pe TVR 1 într-o poziție de surghiun, fiind difuzată luni după amiaza, la o oră imposibilă și neștiută de nimeni. Ratingul minuscul, tinzând asimptotic către zero al acestei emisiuni, care la începutul anilor 90 mai făcea uneori și valuri prin societatea civilă, este explicabil nu neapărat prin poziția ingrată din grila de difuzare, ci prin pierderea constantă de credibilitate și atractivitate datorată unei retorici și abordări tematice inevitabil supuse imperativelor și ierarhiei conducerii Ministerului Apărării Naționale. Jurnalistul militar pe lângă discursul sobru și riguros, impus de uniformă și regulamentele militare, mai este supus și insolvabilei dileme de credibilitate: dacă zice ceva de rău despre instituția militară pe care o reprezintă, spectatorul își va putea închipui că „în realitate lucrurile stau muuuult mai rău, deoarece..., nu-i așa..., evident, că tocmai ai lor nu pot spune totul”; reciproc, dacă jurnalismul militar face un reportaj „de bine” despre realități la fel de adevărat-pozitive cum sunt și cele negative din armată, el va fi automat întâmpinat cu supiciunea „Hai domn'e, că asta-i propagandă. Ce să zică și ei săracii..., dacă așa le ordonă șefii...?” Libertatea de gândire și expresie jurnalistică, cenzurată în mass-media civilă doar de codul penal, de codul deontologiei profesionale și conștiința profesională, este și va fi sever amendată în cazul jurnaliștilor militari de canoanele cazone, specifice oricărei instituții militare din lume. La toate aceste avataruri ale mass-media militare românești se adaugă și profesionalizarea corpului militar, adică renunțarea din 2007 la serviciul militar obligatoriu, ceea ce face ca, la fel ca și în celelalte state occidentale într-o situ-

ație similară, interesul opiniei publice, implicarea emoțională a cetățeanului față de viața dinlăuntru al cazarmii unde-și face armata fiul, nepotul, iubitul sau soțul, să înceapă a scadea dramatic. Oricum dacă se întâmplă în armată ceva cu autentică relevanță pentru societatea civilă, presa privată nu întârzie nici o secundă în a o face publică.

Așa stând lucrurile pentru cei ce scriu, filmează, fotografiază și înregistrează viața militarului român dinlăuntru al universului acestuia, calea este larg deschisă pentru o privire proaspătă și neînhibată din afara sistemului, până mai ieri ostil și opac la tot ce era kaki și nu avea cozoroc. Altfel spus, scriitorul star-system a descoperit și chiar a fost încurajat oficial să pătrundă, desigur nu în austerul decor al cazarmilor din țară, ci acolo unde adrenalina țâșnește la orice pas: bazele militarilor români din Irak și Afganistan.

M-am întrebat, retoric desigur, de ce experimentații reporteri și comentatori Cristina Liberis sau Nicolae Melinescu, corespondenți de război autentici ai Televiziunii naționale în timpul războiului din Golf din 2003, nu au realizat ei documentarul despre militarii români din Irak, ci frivolă, ambițioasă, aventuroasă, sexoasă divă a surprizelor, Andreea Marin? Asemenea, la Antena 1, de ce filmul nu a fost realizat de Adelin Petrișor și Dan Cecui, neobosita echipă de șoc dedicată evenimentelor excepționale și de mare risc, avansată în grad de ministrul apărării naționale în 2003 pentru prestația jurnalistică de excepție în timpul aceluiași război din 2003, ci infatigabila, inepuizabila, amețitor vorbăreața, eleganta, orgolioasă și la fel de moldoveanca Mihaela Rădulescu? În mod sigur respectivele documentare ar fi arătat altfel. Și ar fi spus altfel. Și poate ar fi transmis telespectatorului năuc de uimire din fotoliul lui de acasă, și altceva decât că nimic nu poate fi mai cool în armată decât să fii peace-keeper român în Irak.

Una peste alta, cele două impresionante producții de televiziune, remarcabile opere de pionierat târziu, au reușit să convingă poate mai mult decât zeci de (foste) emisiuni „Pro Patria”, că acolo în Irak este un pericol și un risc real, că băieții noștri își fac treaba cât se poate de serios, că sunt și ei oameni ca toți ceilalți, cu frica în oase și dorul de casă în suflete și că una peste alta fac cinste țării în condiții dure și extrem de grele. Nu pot să nu remarc că spre

(US Department of Defense)

deosebire de „canoanele” Pro Patria și ale mass-media militare, nici Mihaela și nici Andreea nu au catadicsit să ia nici un interviu de la vreun general sau comandant străin din zonă (de preferință american sau britanic) care să declame cât de mândru, fericit și satisfăcut este el de militarii români pe care-i are în subordine. Au binelipsit și la fel de dogmaticile declarații ale unor înalți oficiali români, scăpați în vizite prin teatrul de operații din nemărginită grijă și admirație pentru „băieții noștri”. Amândouă divele s-au concentrat întradevăr asupra „băieților noștri” (Mihaela ce-i drept mai mult asupra șefilor, iar Andreea mai mult asupra celor mai mici în grad) încercând fiecare, pe măsura nivelului ei de percepție, sensibilitate și înțelegere să rețină cele mai emoționante felii de viață. Oricum, fie și numai pentru simplul motiv că în spatele microfonului nu se afla o uniformă autentică cu grad și funcție, ci o vedetă feminină extrem de atrăgătoare, alături de care, fie și pentru doar două vorbe, orice bărbat și-ar dori să se afle, respectivele interviuri au fost mult mai credibile, mai adevărate, mai „pe bune”. Desigur, în cele două producții s-au simțit accente diferite: dacă filmul Andreei, beneficiind de școala documentaristă a televiziunii „bătrâne” a fost mult mai bine documentat informații, pigmentat cu imagini de arhivă (din Angola, Kosovo), și a fost mai solid structurat, producția privată a Mihaelei a urmat cuminte programul oficial al vizitei, pe zile, ore și minute, întocmit de cei de la armată, așa cum

declara chiar ea înainte de plecarea în Irak la o „Duminică în familie” dedicată tocmai peace-keeper-ilor români. Atât producția Andreei, cât și cea a Mihaelei nu au scăpat de tentația „turismului extrem”, cum a numit mămica duminicilor în familie deplasările prin site-urile istorice și palatele lui Saddam, tot așa cum ambele filme nu au știut să evite unele momente trenante și plictisitoare față de ritmul inițial.

Una peste alta, cu tot subiectivismul de care pot fi acuzat, cele două producții nu au reușit – strict profesional vorbind – să surclaseze nici una din realizările similare ale departamentalei foste emisiuni militare de televiziune „Pro Patria”. Totuși este o realitate faptul că Andreea Marin și Mihaela Rădulescu sunt unice, au un magnetism și un farmec incontestabile, inaccesibile unui reporter sau realizator militar. Ele au reușit să ofere publicului mioritic, la ceas de seară și în zi de sărbătoare, o convingătoare mixtură latină și irezistibilă, între spectacolul forței virile a militarilor români și senzual telegenica lor carismă.

În final, toată lumea este mulțumită: instituția militară și-a mai bifat cu succes o reușită și credibilă acțiune de imagine, respectivele canale de televiziune au inserat, la costuri minime, o pată de culoare în grila lor de programe, contribuabilul român s-a edificat într-un mod plăcut cum se cheltuie banii statului în Irak, iar fermecătoarele noastre staruri și-au adăugat încă un trofeu în panoplia performanțelor lor profesionale.

Operația

El Dorado Canion

Mihai Axante

La 1 septembrie 1969, în Libia, puterea a fost preluată de Consiliul Comandamentului Revoluției, în frunte cu colonelul Moammer el Geddafi. Acesta a adoptat în perioada imediat următoare o linie politică de sfidare și confruntare cu democrațiile occidentale, care, în replică, au adoptat măsuri radicale, cu consecințe politice, militare și economice deosebit de dure pentru Libia. Nici reacția Libiei nu s-a lăsat așteptată prea mult. Au fost anulate tratatele cu Anglia și SUA privind închirierea unor baze militare, statele respective fiind obligate să părăsească Libia. Relațiile americano-libiene s-au deteriorat continuu, culminând cu confruntările militare din primăvara anului 1986 și care vor fi prezentate în paginile următoare.

Nu este lipsit de importanță să amintim un episod petrecut în Marea Mediterană în august 1981, între aviația de vânătoare libiană și cea americană ambarcată. În rezumat acest incident a avut o desfășurare clasică între avioane cu performanțe de luptă diferite. Cum s-a desfășurat acest episod? În dimineața zilei de 19 august 1981 Flota a 6-a a SUA din Marea Mediterană naviga în apele internaționale, către litoralul libian, cu direcția generală sud. Avioanele de pe portavionul american executau, conform planului de pregătire, trageri reale asupra unor ținte imaginare. De precizat faptul că americanii anunțaseră din timp despre zona de interdicție pentru navele și aeronavele străine, conform normelor internaționale care reglementează acest fel de activități. Cu o zi înaintea începerii exercițiilor de tragere cu muniții de război, peste 30 de avioane

libiene au survolat spațiul aerian situat la sud de zona de interdicție comunicată de americani, iar cinci avioane libiene au pătruns în spațiul aerian respectiv. Avioanele libiene au fost interceptate de piloții americani și escortate până la limita zonei de restricție a zborurilor. Grupa de conducere operativă a exercițiilor de tragere a avertizat în repetate rânduri că avioanele americane ar putea deschide focul în cazul în care acestea ar fi atacate de avioanele libiene, acțiune care s-a întâmplat ulterior. După începerea tragerilor aeriene, radarul de pe portavionul Nimitz a descoperit două avioane libiene, care se apropiau dinspre sud. În scurt timp s-a hotărât ca două avioane F-14, aflate în zbor într-o zonă de patrulare, să coboare de la înălțimea de 6.500 metri, pentru a intercepta și escorta avioanele

Portavionul Nimitz

libiene în afara zonei de interdicție. Avioanele americane evoluau într-o formație largită (aproximativ 3 km depărtare între avioane) cu avionul coechipier situat puțin în spate și mai sus. După ce s-au apropiat, piloții avioanelor F-14 au identificat două avioane SU-22 echipate cu rachete aer-aer. Libienii zburau într-o formație strânsă (aproximativ 150 metri între avioane) pe direcția de zbor inversă avioanelor americane, puțin stanga și la o înălțime mai mică. Pentru a ajunge într-o poziție favorabilă de interceptare și atac, avionul cap F-14 a intrat în viraj pe stanga. În acel moment avionul cap SU-22 a lansat o rachetă, care nu și-a atins ținta, după care a virat strâns pe stânga în urcare către zona din spatele avionului F-14. Avionul SU-22 coechipier a virat pe dreapta în urcare iar avionul coechipier F-14 l-a urmărit plasându-se într-o zonă favorabilă lansării rachetei Sidewinder. Avionul coechipier F-14 și-a continuat virajul strâns căzând în spatele avionului coechipier SU-22 și a lansat o rachetă, care a intrat direct în profundul țintei, care a explodat. Avionul cap F-14 a urmărit avionul cap SU-22, care a încercat să scape de urmăritor executând o manevră în urcare în direcția soarelui. Când a început coborârea și și-a schimbat direcția dinspre soare, avionul cap F-14 a lansat o rachetă care și-a atins ținta. Lupta a durat mai puțin de două minute, ambele avioane libiene fiind doborâte.

În multe atentate teroriste din Europa, Libia a fost implicată, direct sau sponsorizând acerte acțiuni criminale. A fost, de fapt, motivul pentru care SUA au acuzat oficial Libia că finanțează și sprijină atentatele teroriste îndreptate

împotriva unor cetățeni americani, fapte ce au determinat instituirea, la 5 ianuarie 1986, a unei blocade economice, urmată de aplicații aeronavale de avertizare și intimidare în apropierea litoralului libian.

Prima aplicație s-a desfășurat în perioada 24-31 ianuarie 1986 și a urmărit provocarea Libiei, pentru ca forțele aeronavale americane să riposteze. La aplicație au participat o grupare navală formată din portavionul Coral Sea și nouă nave de luptă de suprafață.

A doua aplicație s-a desfășurat în perioada 10-15 februarie 1986 și a vizat intimidarea Libiei, testarea capacității operative și de luptă a forțelor armate libiene. Aplicația a avut loc în apele internaționale, în apropierea litoralului libian, cu participarea portavioanelor Coral Sea și Saratoga, precum și a altor 21 nave de luptă și alte 20 auxiliare. Cu toate că unele nave și avioane americane au pătruns la sud de paralela de 32°30', denumită sugestiv de libieni *Linia morții*, aviația și marina libiană nu au ripostat.

La 11 martie 1986 crucișătorul american Yorktown, însoțit de un distrugător, au trecut din Marea Egee în Marea Neagră cu intenția de a testa reacția sovieticilor la provocările americane. Oficialitățile americane au afirmat că cele două nave de luptă au pătruns *incidental* în apele teritoriale ale sovieticilor și bulgarilor. S-a luat în acest fel pulsul din zonă și s-a estimat eventualele reacții sovietice, față de acțiunile americane viitoare.

Începând cu data de 20 martie 1986, SUA au declanșat cea de a treia aplicație aeronavală cu denumirea de cod *Foc de Preerie*, pe fondul căreia s-a dezvoltat prima confruntare militară americano-libiană. La acea dată Flota a 6-a americană dispunea în zonă de trei grupări navale, care însumau trei portavioane, un portelicopter, 35-40 nave de luptă de suprafață, nouă submarine și aproximativ 350 avioane și elicoptere. Ca urmare a situației create în apropierea litoralului său, conducerea libiană a trecut forțele armate la capacitate de luptă ridicată, a mobilizat aproximativ 40.000 de rezerviști și a organizat o aplicație cu trageri de luptă reale în zona Tripoli. Totodată, liderul libian a emis un decret prin care se permitea angajarea în forțele armate libiene a cetățenilor proveniți din țările arabe și islamice.

Odată cu agravarea situației în zonă, sovieticii au acționat pentru întărirea

grupării navale din Mediterana, în așa fel, că la 24 martie 1986 aceștia dispuneau de 27 nave de luptă de suprafață, din care 10 mai importante și de 20 de submarine, care patrulau în apropierea apelor teritoriale libiene, unele chiar în zona portului Tripoli.

Momentul de declanșare a confruntării americano-libiene din martie 1986 l-a constituit lansarea de către Libia a unei rachete antiaeriene asupra avioanelor americane care au pătruns la sud de *Linia morții*. Derularea confruntării în timp și dispozitivul adoptat de forțele aeronavale americane sunt redată la sfârșitul acestei prezenări.

Potrivit planului inițial, aplicația Flotei a 6-a trebuia să ia sfârșit la 1 aprilie 1986, dar apreciindu-se că scopurile propuse au fost realizate, aplicația s-a încheiat la 27 martie. După încetarea acestor ostilități în Golful Sirta, navele americane s-au retras din zonă, portavionul Saratoga deplasându-se în portul Norfolk din SUA, iar o parte din unitățile Flotei a 6-a au luat parte, începând cu 30 martie 1986, la o aplicație aeronavală împreună cu unități din armata Italiei.

Pe timpul acestui prim conflict militar au ieșit în evidență unele aspecte importante privind acțiunile aviației americane. Pentru lovirea stațiilor radar au acționat avioane de tipul A-7, dotate cu rachete HARM, care și-au lansat încărcătura de luptă de la distanța de 16-20 km de obiectiv, de la înălțimea de 150-200 metri. Rachetele antiaeriene libiene au fost evitate prin execu-

tarea manevrei în direcție și înălțime în scopul reducerii suprafeței de reflexie a undelor electromagnetice și evitării expunerii ajutoajelor de reacție către direcția de acțiune a rachetelor. Atacul navelor s-a executat cu avioanele A-7 folosind rachete Harpoon și bombe Rockeye. După ce avioanele s-au apropiat de ținte, la înălțimea de 150-200 metri, de la distanță de 12-15 km și-au lansat încărcătura de luptă.

Statistic vorbind, în perioada 24-26 martie 1986, aviația din Flota a 6-a a executat deasupra Golfului Sirta 103 ieșiri/avion pe timp de zi și 85 ieșiri/avion pe timp de noapte. Acțiunile aviației libiene s-au redus la prezența în apropierea grupărilor navale americane a două avioane MIG-25, care au fost obligate să se întoarcă la bază. S-a afirmat la vremea respectivă că șase piloți libieni de la baza aeriană Sirta ar fi refuzat să decoleze pentru a acționa împotriva avioanelor americane.

Incidentul din martie 1986 a constituit preludivul la acțiunea americană întreprinsă de SUA împotriva Libiei din noaptea de 14/15 aprilie 1986. La 14 martie 1986 președintele Reagan a expus în fața Consiliului Securității Naționale al SUA intenția de a executa un atac aerian asupra Libiei. Această decizie finală a administrației americane a fost adoptată de Casa Albă, după producerea atentatului terorist de la 5 aprilie din Berlinul Occidental, într-o disocetă unde un sergent american a fost omorât. Imediat după acea dată SUA au informat opinia publică mondială că

deține suficiente probe care dovedesc amestecul Libiei în acel atentat.

În secret, americanii au trecut la planificarea și pregătirea unei lovituri de răspuns *proporțională* cu gravitatea atacului terorist libian. La 9 aprilie președintele Reagan a aprobat planul de atac cu denumirea de cod *El Dorado Canyon*, iar conducerea militară americană a trecut la detalierea acestui plan. Au apărut probleme care trebuiau rezolvate din punct de vedere tehnic, cum ar fi: cantitatea de forțe necesare, locul de unde acestea vor acționa, obiectivele ce urmau a fi lovite, informarea partenerilor din NATO. Potrivit planului s-a optat pentru folosirea avioanelor de tipul F-111 staționate în Anglia, întrucât acestea puteau să evolueze la înălțimi mici, dispuneau de aparatură de navigație, tragere și bombardament perfecționată pentru acțiuni pe timp de noapte. Inițial s-ar fi optat pentru folosirea avioanelor B-52 direct din America, dar aceste avioane trebuiau să execute misiunile la mare înălțime, ar fi fost descoperite de apărarea antiaeriană libiană și în consecință pierderile ar fi fost mult mai mari. Idee a fost abandonată de planificatorii militari americani.

Potrivit datelor deținute de serviciile de informații americane, au fost selecționate cinci obiectivele principale de lovit, din care trei la Tripoli (cazarma Bab Al Aziziyah - reședința colonelului Gaddafi, baza navală Side Bilal - poligon de instruire a comandourilor palestiniene, așa zisii *oameni broască* și sectorul militar al aeroportului din locali-

tate) și două la Benghazi (baza navală Jamahiriah - loc de antrenare a comandourilor palestiniene și baza aeriană Benina).

Pentru pregătirea acțiunilor aviației americane, generalul Charles Gabriel, șeful Statului Major al Forțelor Aeriene Militare americane, s-a deplasat în secret la Londra conducând personal această activitate. Pe timpul pregătirii s-a pus un accent deosebit pe cunoașterea în detaliu a elementelor de navigație aeriana pe traiect, cunoașterea în detaliu a obiectivelor de lovit și a modalităților de salvare a echipajelor în cazul doborârii avioanelor de către apărarea antiaeriană libiană, executarea atacului numai în condițiile unei rate acceptabile a pierderilor, evitarea pe cât posibil a obiectivelor civile, asigurarea securității cetățenilor americani din Libia, tinând seama de reacția conducerii libiene după producerea atacului. Pentru a răspunde acestor întrebări obiectivele de lovit au fost alese cât mai aproape de litoral, pentru ca avioanele americane să evolueze un timp limitat în zona de acțiune a mijloacelor antiaeriene, a fost neutralizată apărarea antiaeriană la obiective înainte de începerea atacurilor, avioanele libiene au fost blocate la sol prin lovirea pistolor de decolare-aterizare și chiar a avioanelor și s-au executat bombardament asupra porturilor Tripoli și Benghazi pentru a împiedica marina libiană să țină departe de țarm navele americane. Planul inițial de acțiune prevedea executarea unui atac terestru de pe teritoriul Egiptului, în

cazul escaladării conflictului, idee respinsă de Egipt, întrucât ar fi dus la izolarea acestei țări de către lumea arabă.

Cu patru zile înainte de executarea atacului, echipajele avioanelor F-111 s-au antrenat în Anglia în cadrul aplicației NATO cu denumirea de cod *Saltynation*, iar avioanele din Flota a 6-a s-ar fi antrenat într-un poligon din Israel. La 12 aprilie 1986 americanii au dislocat în Anglia zece avioane de alimentare în aer de tipul KA-10, care s-au alăturat celor existente pe insulă. În aceeași zi s-a primit acordul din partea guvernului britanic pentru folosirea bazelor aeriene din Anglia de către avioanele americane, pentru a întreprinde loviturile aeriene asupra Libiei.

La această operație aeriană au participat aproximativ 100 de avioane, din care: din forțele aeriene: 5 avioane EF-111 pentru război electronic; 24 avioane FB-111 pentru lovire (pe timpul operației șase avioane nu și-au îndeplinit misiunile și s-au întors la bază după prima alimentare în aer); 24 avioane KC-10 și KC-135 pentru alimentarea în aer (un avion KC-10 a asigurat și coordonarea zborurilor pe traiect, la bord aflându-se un ofițer din forțele aeriene, specialist în acest gen de misiuni); din aviația ambarcată: 14 avioane A-6E pentru război electronic; 12 avioane A-7E și F/A-18 pentru neutralizarea apărării antiaeriene; 4 avioane E-2C pentru alarmare îndepărtată și conducere din aer; mai multe avioane F-14 pentru misiuni de vânătoare. Alte 50-80

avioane de luptă erau pregătite de decolare și acțiune de pe cele două portavioane americane situate la o distanță de 250-300 kilometri de țărmul libian. S-a putut constata că americanii au mobilizat în această operație aeriană mai multe avioane decât au folosit englezii pe toată durata Războiului din Malvine.

În zorii zilei de 14 aprilie președintele Reagan a convocat o ședință de urgență în care i-a informat pe colaboratorii apropiați și a ordonat executarea atacului aerian în seara aceeași zile. Grupările navale care staționau la est de Sicilia au primit ordin de deplasare către sud, iar gruparea navală care cuprindea portavionul *Entreprise* s-a deplasat din Oceanul Indian în Golful Aden, în măsură să intervină la nevoie în sprijinul grupărilor navale din Mediterana. Forțele americane dislocate în sudul Europei au fost trecute la starea de alarmă ridicată. Desfășurarea evenimentelor și dispozitivul operativ adoptat de forțele americane sunt descrise pe ore și minute la sfârșitul acestei prezentări.

Am considerat că nu este lipsit de importanță să prezint unele probleme legate de pregătirea, desfășurarea și rezultatele acțiunilor de luptă ale aviației americane. Pregătirea nemijlocită a misiunilor de luptă de către echipajele avioanelor F-111 s-a executat cu o jumătate de oră înainte de începerea decolării, punându-se accent pe descrierea obiectivelor de lovit pe baza ultimelor informații primite de la sateliți, cele obținute de un avion de cercetare strategică de tipul SR-71 și de navele specializate din componerea Flotei a 6-a. Decolarea avioanelor F-111 și a celor de alimentare în aer s-a efectuat aproape simultan de pe patru aerodromuri din Anglia, iar pentru scurtarea timpului de adunare a avioanelor în formații de zbor, punctul inițial al traiectului a fost ales deasupra Canalului Mânecii, la aproximativ o oră de zbor de la începerea decolării, unde avioanele nu puteau fi descoperite de pe litoral. Decolarea avioanelor A-7 și F/A-18 de pe cele două portavioane s-a executat la timp, ceea ce a permis neutralizarea apărării antiaeriene la obiectiv cu aproximativ 6 minute înainte de atacul grupărilor de lovire. De la distanța de 500 kilometri până la 25-30 kilometri de obiectiv, avioanele F-111 s-au apropiat de litoralul libian la înălțimea de 60 metri, de unde au urcat la înălțimea de

160 de metri pentru a putea descoperi și încadra țintele, după care au lansat încărcătura de luptă. Avioanele A-7 și F/A-18 s-au apropiat de obiectiv la înălțimea de 60 metri, până la distanța de 25-30km, de unde au urcat la înălțimea de 150 metri intrând astfel în zona de descoperire a stațiilor radar libiene. Imediat după detectarea impulsurilor emise de stațiile radar au fost lansate încărcăturile de luptă.

Avioanele F-111 aveau acroșate câte patru bombe de 906 kg dirijate prin laser. Țintele terestre au fost descoperite cu ajutorul radiolocatorului de bord, iar după stabilirea elementelor de bombardament au fost lansate încărcăturile de luptă, care s-au autodirijat pe fascicolul laser. Avioanele A-6 au fost armate cu bombe de tipul *Rockeye* de 250-375 kg. Fiecare bombă conținea 247 semiîncărcături cu o mare putere de distrugere. În total, cele 12 avioane A-6 au lansat 75 tone de bombe. Avioanele destinate neutralizării apărării antiaeriene la obiectiv au folosit rachete antiradiolocație, în total 12 rachete *Harm* și 36 *Shrike*, scotând din funcțiune 5 stații radar.

Cu toate că avioanele F-111 au trebuit să parcurgă un traiect de aproximativ 5.000 kilometri până la obiectiv, iar avioanele A-6, A-7 și F/A-18 au acționat de pe portavioane, s-a asigurat o bună coordonare a acțiunilor la obiectiv. Conducerea atacurilor s-a realizat din aer pentru avioanele F-111 și de pe portavionul *America* pentru avioanele ambarcate. Atacul celor două grupări de obiective, Tripoli și Benghazi, s-a produs simultan, dintr-o singură trecere la obiectiv, ceea ce a determinat ca întregul atac să dureze numai 11 minute. Alarmarea îndepărtată și conducerea din aer s-a executat cu ajutorul avioanelor de tipul E-2C *Hawkeye*. Conducerea militară a întregii operații s-a realizat de pe portavionul *America*, locul unde era instalat punctul de comandă al comandantului Flotei a 6-a, viceamiralul *Kelso*, cel care va ajunge după câțiva ani șeful operațiilor navale americane, cea mai înaltă funcție de militar din marina americană. Acoperirea aeriană s-a efectuat cu avioane de tipul F-14 și F/A-18 de la înălțimi mari, dintr-o zonă situată peste limita maxima eficace de acțiune a mijloacelor antiaeriene libiene.

Cu toate că administrația americană și în general liderii din vârful ierarhiei politico-militare au considerat că raidul-

rile aeriene din noaptea de 14/15 aprilie au fost aproape perfecte, specialiștii militari americani au scos în evidență unele dificultăți și lacune, toate acestea în cazul folosirii de către SUA a unei tehnici de luptă tot mai sofisticate. A existat o mare disproporție între cantitatea de forțe întrebuințate și efectele obținute la obiectiv. Cinci avioane F-111 și două A-6 nu și-au îndeplinit misiunea din cauza unor defecțiuni apărute la sistemele de largare a bombelor sau la calculatorul de bord. Unele bombe dirijate prin laser nu au lovit obiectivele vizate datorită erorilor în stabilirea obiectivelor reale și a ceței existente în zona obiectivelor, aspecte care nu au fost luate în calcul pe timpul pregătirii misiunilor de luptă. Bombele de acest tip aveau din construcție o eroare în bataie de 8-10 metri, ceea ce a determinat lovirea unor obiective civile, printre care și ambasada Franței din Tripoli.

Aviația libiană, cu toate că dispunea de avioane moderne (MIG-23 și MIG-25), nu a acționat în această perioadă. Piloții libieni au fost instruiți în Iugoslavia, dar nu erau pregătiți pentru executarea misiunilor de luptă pe timp de noapte, deasupra mării, la înălțimi mici. S-a constatat că deși Libia avea în înzestrare rachete antiaeriene de tipul SA-2 și SA-5, acestea au fost ineficiente, bruiate de mijloacele specializate de la bordul avioanelor americane. În conflictul din martie au fost lansate 12 rachete antiaeriene, dar nici una nu și-a atins ținta, fiind bruiate, dirijate pe ținte false sau determinate să explodeze în aer. Distrugerea unor stații radar de la sol a determinat încetarea lucrului celorlalte și astfel întregul sistem al apărării antiaeriene libiene paralizat, creindu-se condiții favorabile de acțiune pentru aviația americană. După scoaterea din funcțiune a stațiilor radar, echipajele libiene de la sol au continuat lansarea de rachete și trageri de artilerie la întâmplare. Unele instalații de rachete antiaeriene și piese de artilerie mai executau trageri la o jumătate de oră după încheierea misiunilor de către aviația americană. S-a ajuns la concluzia că avionul F-111 doborât în apropierea litoralului libian a fost lovit de către focul unui tun de 23 mm cu patru tevi, care avea aparatul de conducere a focului mecanică și care nu putea fi bruiată.

Navele americane au acționat în Golful Sirta protejate de aviație și nu au

fost stânjenite în îndeplinirea misiunilor. În momentul când o vedeta libiană purtătoare de rachete a încercat să se apropie de gruparea navală americană, aceasta a fost întâmpinată cu focul a două rachete navă-navă de tipul Harpoon lansate de pe crucișătorul Yorktown.

Activitatea navelor sovietice pe timpul conflictului s-a redus la culegerea de informații și urmărirea grupărilor navale americane. Ca dovadă că sovieticii au cunoscut din timp despre executarea atacului american din noaptea de 14/15 aprilie a fost confirmat de faptul că gruparea navală sovietică a părăsit portul Tripoli ieșind în apele internaționale înainte de începerea bombardamentelor aeriene!

Pregătirea și executarea acțiunilor aviației și navelor americane s-au desfășurat în condițiile unui război electronic indus. În acest sens, cu o săptămână înainte de conflictul din 24 martie avioane de tipul EA-6B au zburat de-a lungul litoralului libian, deasupra apelor internaționale, determinând frecvențele de lucru, schimbările în frecvență și locul de dispunere, graficul de lucru al stațiilor radar și radio. Zborul avioanelor EA-6B s-a executat și pe timpul conflictelor din martie și aprilie, când avioane de acest tip au patrat la o distanță de aproximativ 60 kilometri de litoralul libian. Aparatura specială instalată pe aceste avioane a trimis impulsuri false către stațiile radar, au comandat explozia rachetelor antiaeriene la o distanță de cca. 30 kilometri de acestea, sau au bruiat comunicațiile radio dintre centrele de conducere a focului și stațiile radar de descoperire din compunerea bateriilor de rachete antiaeriene. Acțiunile avioanelor F-111 s-au desfășurat în condițiile executării unui intens bruiat de către avioanele specializate EF-111 care însoțeau formațiile de lovire. Cu 6 minute înainte de ajungerea la obiectiv, avioanele EF-111 au început acțiunea de bruiat, care a durat pe tot timpul atacului și depărtării de obiectiv.

A intervenit și o mare gafă, sau mai bine-zis o neglijență din partea serviciilor de informații americane, dar și a specialiștilor în planificarea acțiunilor de război electronic. Armata libiană dispunea la acea dată de rachete antiaerine franceze de tipul Crotale, foarte eficiente împotriva avioanelor care evoluează la înălțimi mici și medii. Avioanele EF-111 nu au avut introduse

în programele de bruiere frecvențele de lucru ale acestor rachete, fapt neexploatat de către echipajele libiene de la sol ale bateriilor antiaeriene de acest tip. Americanii au avut emoții postfactum la gândul că puteau să înregistreze un eșec rușinor, dacă libienii ar fi fost suficient de vigilenți în contracararea atacurilor aeriene americane!

Dacă atacul din 24-25 martie nu a surprins conducerea libiană întrucât grupările navale americane executau aplicații în apropierea Golfului Sirta și erau de așteptat unele reacții de lovire, conflictul din 14/15 aprilie prezintă o serie de particularități din punct de vedere al dezinformării și mascării acțiunilor de luptă. Aviatorii americani s-au antrenat pe fondul unor aplicații planificate din timp, în raioane și poligoane folosite în mod curent de către aviația americană, reușind o mascare perfectă a pregătirilor de atac. Dislocarea avioanelor de alimentare în aer din SUA în Anglia s-a desfășurat pe fondul unei aplicații NATO. Planul operativ a fost cunoscut de un număr limitat de persoane și a fost pus în aplicare la scurt timp după luarea hotărârii de atac. Echipajele au cunoscut în detaliu misiunea de luptă și în special elementele de navigație și dispunerea obiectivelor, ceea ce a determinat ca atacul să se execute cu folosirea limitată a comunicațiilor radio.

Pe timpul conflictului din 24-25 martie apărarea antiaeriană libiană a lansat 11 rachete SA-5 și o rachetă SA-2 fără a produce pierderi aviației americane. În timpul bombardamentelor din 14/15 aprilie pierderile libiene au fost mult mai mari, dar sub așteptările americane. Libia a înregistrat: în zona Tripoli 37 morți, 93 răniți, cinci avioane MIG-23 și 3-5 avioane de transport de tipul IL-76 distruse la sol, un depozit de piese de schimb pentru aviație distrus; în zona Benghazi 24 morți, 97 răniți, mai multe obiective social-culturale distruse, două elicoptere MI-8, un avion Fokker-27, un avion Boeing B-707, patru MIG-23, toate distruse la sol. Aviația americană a pierdut un avion F-111 și echipajul acestuia, iar un alt avion de același tip a aterizat la baza aeronavală Rota din Spania, din cauza supraîncălzirii unui motor.

Conducerea politico-militară americană a pregătit această acțiune împotriva Libiei și din punct de vedere politico-diplomatic. În acest sens George Bush, vicepreședintele SUA și Veronen

Walters, ambasadorul SUA la ONU au întreprins în prima parte a lunii aprilie 1986 o serie de vizite în țări din zona Golfului și respectiv Europa Occidentală, informând guvernele țărilor vizitate că SUA sunt pregătite să execute o acțiune militară asupra Libiei în cazul când aceasta nu pune capăt actelor teroriste. Dintre țările Europei Occidentale, doar Anglia și Italia au dovedit un sprijin fățiș față de intențiile americane. Administrația americană a fost neplăcut surprinsă de refuzul Spaniei și Franței de a permite survolarea teritoriilor lor de către formațiile de avioane F-111 din Anglia către Libia și retur.

Și totuși, după atacul aerian american din noaptea de 14/15 aprilie, cum se întâmplă de fiecare dată în politică, deși fuseseră anunțați din timp și au luat măsurile necesare pentru a evita zona conflictului, sovieticii i-au criticat pe americani și pe englezi ca fiind părtași la *atacul barbar* întreprins asupra Libiei.

Pentru o perioadă scurtă de timp se părea că Libia s-ar fi potolit în elanul sau de sprijinire a terorismului și chiar implicare în unele acțiuni de acest gen. S-a constatat totuși contrariul. Cel mai concludent exemplu îl constituie atacul terorist asupra unui avion american în anul 1988, soldat cu moartea a 269 de oameni, dintre care mulți americanii. Atacul a fost produs de către doi ofițeri de informații libieni. După mai mulți ani de amenințări din partea americanilor guvernul de la Tripoli a fost de acord ca teroristii să fie predați americanilor pentru a fi judecați de o instituție neutră și a evita o eventuală acțiune americană asupra Libiei.

În această perioadă președintele George W. Bush avea să plaseze Libia pe *axa răului*, țară care sprijină direct terorismul internațional și acționează pentru înarmarea neconvențională, ceea ce ar fi justificat o intervenție militară americană asupra acestei țări.

O singură concluzie am putut să desprindem din descrierea acțiunii militare americane asupra Libiei în noaptea de 14/15 aprilie 1986 : *operația aeriană întreprinsă de americani a avut drept scop testarea capacității forțelor armate de a organiza și executa astfel de acțiuni militare la distanțe mari, pe timp de noapte, vizând atingerea unor obiective precise*. Evoluțiile ulterioare pe mapamond, cu implicarea directă a SUA, au confirmat această concluzie.

Comandanții decid: rolul filmului este covârșitor

Viorel Domenico

În acest an, la 27 mai, s-au împlinit 110 ani de la introducerea spectacolului cinematografic în România. Atunci, la acea premieră, au participat, în saloanele cotidianului „L'Independance Roumanie”, alături de reprezentanți ai marii aristocrații și numeroși militari între care generalii Aslan, Arion, Manu, Lahovari, Fălcoianu, Odobescu, Bengescu. Un an mai târziu, în iunie 1897, vom consemna și proiecția primului film românesc realizat de Paul Menu: „Parada militară de la 10 Mai”. Așadar, de la început, filmul românesc a fost temeinic legat de armata națională, întreaga lui evoluție fiind marcată continuu de implicarea instituției militare în producția cinematografică. Și nu numai în timp de pace, ci și în momentele de război.

Pentru a fi în slujba războiului, o artă trebuie nu numai promovată la nivelul de vârf al eșaloanelor, ci și acceptată de către cei chemați să o utilizeze ca armă de luptă, receptivitatea acestora fiind, în fond, hotărâtoare. Ei și numai ei sunt cei ce validează mijloacele ce le sunt puse la dispoziție, nimic nu li se poate impune dacă nu le aduc servicii în potențarea capacității de luptă a unităților în fruntea cărora se află. Ei sunt posesorii dreptului de veto pentru orice mijloc conceput și programat a veni în sprijinul victoriei. Au fost arme de foc și tehnici auxiliare retrase din înzestrarea armatelor pentru că la examenul acțiunilor de luptă n-au dat rezultatele scontate. Cinematograful a rămas, însă, fiind nu impus, ci solicitat, cerut cu insistență la toate straturile comenzii militare și, îndeosebi, la nivelul luptătorului.

Căpitanul (r) **Ioan Trifu**, fost comandant de pluton în Divizia 2 Munte, participant la luptele din Caucaz, povestea o întâmplare semnificativă în această privință:

- „Prizonierii ruși erau buni la suflet și atașabili în relațiile cu noi. Tratam

foarte frumos cu ei. Pe unul dintre ei nici nu l-am predat și a rămas, la cerea sa, în dispozitivul nostru. N-avea el carte, dar era isteț. L-am făcut conducător la o căruță. Era originar din Tașkent și se numea Geambul

In programul viitor la „ARO”

RAZBOIUL SFANT

Epopeia glorioasă a armatei române

Vă ordon treceți Prutul!

Dimineața s'a revărsat peste tot frontul, caldă și roșă. Artileria noastră începuse să răspundă, trăgând fără noimă în pozițiile noastre.

Avioanele bolșevice scăpate de tirul artileriei noastre alergau stinghere, urmărind de aviația noastră de vânătoare. Luptele înceuseră în înaltul cerului, erau urzite cu atenție încercată și de câte ori avioanele bolșevice se prăbușeau în flăcări, chiotele soldaților se auzeau prin vântul artileriei.

Dar prin această scădere a firii, peste câmpuri și dealuri a răsunat deodată glasul Marelui Conducător:

„VĂ ORDON TRECEȚI PRUTUL!”

La sunul marelui ordin, s'auzeau

Primele unități țere strălucind și străgung frontul înaintea la granița dublei Bucovine. Soldații români îngrumbeți în lăzarii focului și sărituri, cu elavie pământul desrăbit.

Pe câmpul arz de moare primul erou, cad fericiți sub ploaia de gloanțe a inamicului în retragere. Regimentele de tancuri înaintază ca o masă de fier. În urma lor unitățile de gardă merg într'un ritm impresionant, nimicind hoardurile roșii, cucerind terenul de arme anfonale pe care le capturează în salturi. De acum înainte nu mai stă în cale bravilor noștri. Văle sun: plute de stăruire, săgeți pînă la sfârșit, curge în sîrsoare de pară arhangheli Domnului luptă cu la cei cu fiicăi noștri, spre a răbuna în-

Râldâbaev. Când mă întâlnea, mă saluta în românești și mă tot descosea: ba de una, ba de alta. Era uluit fiindcă, în doctrinat de regimul bolșevic și de politrucii Armatei Roșii, el se așteptase ca românii să fie sălbatici și primitivi. Mă întreba, de pildă, dacă la noi în țară este... cinematograful. Și nu-i venea să

creadă în răspunsul meu afirmativ. Văzuse la ruși filme care-l fascinasă în asemenea măsură încât a continuat să lupte, să-și riște viața și să dovedească eroism în speranța vizionării unora noi. El nu mai lupta pentru patria sovietică și pentru marele Stalin, ci pentru a mai apuca odată, cândva, undeva să se mai minuneze de umbrele și luminile ecranului. Iar în momentul capturării, această năzuință se prăbușise în el. Prin film se cumpărase, așadar, o conștiință, o viață chiar. Zicea că ar accepta prizonieratul cu mai mult împăcare dacă ar ști că și românii au cinematograful...”

Această fascinație a ecranului, întâlnită la toți combatanții celui de-al doilea război mondial, indiferent pe ce parte a baricadei s-ar fi aflat, a făcut din cinematograful o preocupare de prim ordin – dovadă fiind implicarea directă, nemijlocită în această problemă a tuturor șefilor de stat și, pe scară ierarhică, a tuturor comandanților. Este interesant în acest sens faptul că, cel puțin în armata română, cutiile cu filme veneau la unitățile de pe front în camioanele cu care erau aduse alimentele, medicamentele, echipamentul, corespondența de acasă – filmul fiind asociat astfel, acolo, în prima linie a luptei, cu... necesitățile vitale ale luptătorilor.

Față de o asemenea realitate, comandanții români au fost, ca în toate detaliile războiului, la înălțimea misiunii lor, fiind nu numai receptivi, ci și promotori, făcând presiuni și stimulând angajarea factorilor de decizie politico-strategică în dezvoltarea producției de filme și a cinematografului național.

Departate de a fi înțeles doar ca o formă de spectacol, filmul a fost primit și privit în armată în legătură directă

atât cu evoluțiile militare ale didacticii, cât și cu starea psiho-morală a publicului receptor. În acest sens, argumentele profesorului inginer **Dimitrie Rantea** de la Școala Superioară de război, exprimate la 10 septembrie 1941, într-un raport către șeful Marelui Stat Major, sintetizează un punct de vedere general acceptat, împărtășit de o întreagă generație de comandanți care a făcut posibilă utilizarea pe scară largă a cinematografului în instrucția militară: „Din cauza războiului și a neliniștii de ordin general, dat fiind nervozitatea oamenilor, s-a constatat că simțul aperseptivității diminuează în intensitate și, pe acest motiv, folosirea filmului cinematografic devine astăzi o necesitate inexorabilă”¹

Tot astfel, comandantul Batalionului 1 Pionieri Munte, maiorul **I. Ionescu**, cerea Marelui Stat Major, în 22 august 1942, „un aparat de cinematografiat, fiindu-ne absolut necesar pentru pregătirea instructorilor și recruților.

Prin plecarea pe front a unui mare număr de cadre militare, Batalionul a rămas cu un număr insuficient de ofițeri și subofițeri, astfel că prin acest mijloc – pe lângă că se va putea înlocui în parte lipsa de cadre, dar bazat pe **rolul covârșitor al filmului**, programul instruirii și educarea ostașilor va fi mult mai ușor de realizat.”²

Convins de necesitatea utilizării filmului în pregătirea de luptă a trupelor, la 20 octombrie 1941, generalul Pantazi, ministrul apărării naționale „a dat ordin pentru folosirea cinematografului în învățământul militar. În legătură cu aceasta, Secția Propagandă a primit dispoziții pentru a pregăti materialele necesare. Astfel, se vor strânge toate jurnalele de război din care se pot trage învățăminte cu privire la: atac, apărare, apărare contra aeronavelor, acțiunea aeriană, trecerea cursurilor de apă, atacul fortificațiilor, lupta în localități”³.

Cunoscând exigențele și principiile de întrebuițare ale filmului în pregătirea pentru luptă a trupelor, specialiști din Biroul Cinema al M.St.M raporta conducerii M.Ap.N. că trebuie făcută o distincție clară între diferitele genuri de film și, implicit, sublinia necesitatea unei producții proprii destinate exclusiv pregătirii pentru luptă a militarilor.

„În filMOTECA Secției Propagandă se găsesc jurnale cu scene ce privesc atacul, apărarea, acțiunile aeriene etc.,

însă aceste scene au valabilitate numai pentru publicul spectator citadin care privește filmul din punct de vedere fotografic și dinamic, din curiozitate și din nevoia de informare, nedând importanța punctului de vedere tehnico-militar. Ori acest punct de vedere lipsește aproape cu desăvârșire din jurnalele solicitate, fără a mai implica lipsa de continuitate a secvențelor ce privesc capitolele de mai sus⁴.

O pledoarie convingătoare prin patetismul ei, făcea colonelul **Gh. Turtureanu**, comandantul Regimentului 7 Apărare contra Aeronavelor Ploiești, insistând asupra funcției compensatorii a filmului: „Din convingerea că pentru cei 3000 de ostași ai regimentului care stau zi și noapte pe pozițiile de luptă, în veghe încordată, amenințați a fi împietriți din punct de vedere sufletesc de monotonia și singurătatea vieții pe care o duc, trebuie întreprinsă o acțiune de ridicare a moralului, de înălțare a sufletelor, am înființat Echipa Culturală a Regimentului.

Misiunea acestei echipe este de a distra pe ostași, a le da ocupații frumoase și folositoare pentru orele de singurătate și așteptare și, mai cu seamă, a pregăti inimile și mințile pentru vremurile pe care le străbatem.

Ne gândim că este vorba de 3000 de oameni – plugari, muncitori, funcționari – azi ostași asupra cărora exercitând o stăruitoare și înălțătoare acțiune de formare spirituală vor deveni tot atâția stâlpi de încredere și optimism răspândiți - în timpul concediilor și după lăsarea la vatră – în marea masă a populației civile, în toate straturile sociale, stâlpi de care se vor sfârâma orice fel de atățări ale celor din slujba dușmanilor, ale celor ce învenineză gândurile celor rămași acasă cu tot felul de zvonuri și șoapte rătăcite.

Astăzi, însă, încrezători și nădăjduind în sprijinul Dv. [al M.St.M., n.a.], vă rugăm să binevoiți a ne înlesni eforturile pe care le facem în direcția propagandei românești printre ostași, aprobându-ne un aparat de proiecție cinematografică. Filme culturale, religioase, jurnale și documentare de război, filme de propagandă, adăugate la bibliotecile ostășești pe care le-am pus la dispoziția tuturor divizionelor din dispozitivul Regimentului – pe acestea ne vom întemeia activitatea de întărire și înălțare morală a ostașilor... Prin film s-ar realiza o bună propagandă între

ostașii noștri care stau permanent pe pozițiile de luptă, gata a interveni în orice clipă din zi sau noapte. Ei, într-adevăr, resimt puternic nevoia unor astfel de spectacole ce ar avea pe lângă un efect moral de înălțare sufletească, de sporire a optimismului și încrederii în victorie, și pe acela că filmele ar mai rupe din monotonia vieții pe care o duc”⁵.

Aceeași convingere fermă privind rolul și funcțiile filmului, capacitatea lui de a produce modificări în conduita și conștiința ostașilor probau și cadrele militare aflate pe frontul din Răsărit. În confruntarea directă cu inamicul, aceștia chemau în ajutor... și filmul!

Astfel, la 23 martie 1942, șeful Plutonului 3 Propagandă al Marelui Cartier General, se adresa M.St.M.: „Pentru campania care începe, cu onoare vă rugăm să binevoiți a dispune trimiterea unei caravane cinematografice cu toate jurnalele de război filmate până acum pentru ca ostașii noștri ce luptă pentru prima oară pe meleagurile Rusiei bolșevice să poată vedea dârzenia, curajul și eroismul soldatului român în fața puhoiului bolșevic. Caravana va însoți plutonul și va fi trimisă la toate unitățile de pe front”⁶.

În același an, la 8 octombrie 1942, maiorul **Alex. Enescu**, șeful Serviciului Propagandă al Comandamentului Militar Odessa se adresa M.St.M. raportând: „în ultimele două luni de zile, filmele care rulează la cinematografele din Odessa și Transnistria nu sunt însoțite de jurnale de război. Din acest

motiv, acțiunea noastră de propagandă este lipsită în parte de eficacitate mai cu seamă că știrile lansate de bolșevici nu pot fi dezmințite decât cu argumente serioase. Filmele de pe front sunt un bun mijloc de argumentare, ele înfățișând realități care nu pot fi dezmințite de nimic”⁷.

Îndeosebi în momentele grele ale războiului, în condițiile în care armatele sovietice preluaseră inițiativa și trupele române aveau tot mai multe pierderi, când starea de spirit a militarilor era în evident declin, comandanții români apelau cu încredere la cinematograful ca la o cură de vitaminizare a organismului militar, de oblojire a rănilor morale pro-

duse de retragerea continuă în fața unui inamic tot mai viclen și mai puternic. În acele momente dramatice, obscuritatea sălii de proiecție și luminile ecranului, asigurau echilibrul spiritual necesar întăririi moralului trupelor. Sunt demne de semnalat, în acest sens, frecvențele intervenții făcute de comandanții aflați în zonele operative la eșaloanele superioare din țară pentru asigurarea frontului cu filme îndeosebi distractive și documentare despre frumusețile patriei – singurele capabile să-i scoată pe ostași din degingolada unor lupte fără speranță, să-i facă să uite mizeria și grozăviile frontului, să le potolească dorul de țară și de cei dragi de acasă și să le reclădească încrederea în forțele proprii.

Unul dintre marii comandanți români care au apelat la film din convingere, care i-a înțeles pe deplin rostul și l-a folosit cu încredere este și generalul **Leonard Mociulschi** – comandant al legendarilor vânători de munte din Caucaz.

În condițiile în care M.St.M. nu avea capacitatea de a asigura instalații cinematografice decât la nivelul armelor, generalul Mociulschi a intervenit până și la prim-ministrul Mihai Antonescu pentru a reuși în tentativa sa de asigurare a trupelor cu spectacole cinematografice. Astfel, la 15 ianuarie 1944, adresează un patetic raport președinției Consiliului de Miniștri în care se arată:

„Divizia 3 Munte se găsește pe front de 18 luni, în care timp a fost încontinuu angajată în operațiuni obositoare și de mare răspundere.

Scurtele clipe de răgaz între operațiuni au fost totdeauna ocupate, în loc de odihnă, cu lucrări de organizare a terenului. Divizia a 3-a Munte nu s-a bucurat până în prezent de cantonament în orașe sau cel puțin în zone mai populate.

Echipele de propagandă, din cauza situației operative, au vizitat destul de rar Divizia noastră.

Pentru susținerea moralului acestei modeste divizii și pentru a procura ostașilor acele clipe de destindere prin distracție cari au repercusiuni atât de bune asupra spiritului de luptători dârzi și neclintii, vă rugăm cu tot respectul să binevoiți a dispune să ni se pună la dispoziție o aparatură completă de cinematograf.

Filme urmează să primim fie direct din țară prin Ministerul Propagandei, fie cu împrumut de la marile unități germane vecine, care posedă aparaturi de cinematograf și au un serviciu organizat în acest sens.

În speranța solitudinii Domniei-Voastră, vă asigur d-le prim-ministru despre devotamentul Diviziei a 3-a de Munte pentru sfânta noastră cauză, spiritul ei de jertfă și hotărârea neclintită cu care stă de strajă la cel mai avansat post de onoare dinspre răsărit⁸.

Atât Ministerul Propagandei Naționale, cât și M.St.M. nu au reușit să satisfacă cererea îndreptățită a bravului general întrucât „caravana cinematografică de la Odessa deservește unitățile Armatei a 3-a de pe front și litoral, precum și Corpul Aerian”, iar cea din țară aflată la București deservea „din ordinul d-lui Mareșal spitalele și lagărele de prizonieri”⁹.

Așa că singura soluție a fost găsită tot de general care prin eforturi materiale apreciabile, a construit o sală de spectacole cu o instalație de proiecție procurată de la Corpul de armată german. Filmele, însă, trebuiau să fie, în accepția generalului, românești sau asigurate de români în funcție de interesele naționale. Așa se face că, la 7 martie, intervine iarăși la M.St.M.: „Pentru reconfortarea și menținerea moralului luptătorilor din Divizia a 3-a Munte care duc greul luptelor din Crimeea, am onoare a vă ruga să binevoiți a dispune să ni se trimită filme de cinematograf care să fie rulate la Casa Ostașească a acestei mari unități. Filmele trimise de dv. săptămânal ar descreți frunțile ostașilor, iar peisajele

țării noastre din jurnalele cinema, ar fi cel mai binefăcător dar pentru acești ostași...

...Dacă obținem filmele de la Dv., putem asigura săptămânal 4-5 spectacole la care ostașii, chiar cei din linia întâia, să poată asista prin rotație.

Satisfăcându-ne această cerere, ne acordăți cel mai mare sprijin în greaua misiune pe care o avem în afară de luptă: menținerea și întărirea moralului¹⁰.

Desigur, această unanimitate a avut și... breșe. Reporterul cinema **Traian Popescu** descrie în amintirile lui un incident provocat de reticența

generalului Macici față de echipele de reportaj cinematografic în zona de responsabilitate a eșalonului pe care-l comanda („Țara arde și baba se piaptână!”), i-ar fi întâmpinat generalul pe cinești), iar la polul opus se înscrie inițiativa generalului C.D. de a regiza în fața camerelor de luat vederi o acțiune ofensivă inexistentă în vara anului 1942 pe frontului Donului. Reprezentată ca atare în cabinetele miniștrilor și pe ecranele Capitalei, „ofensiva” generalului D. a indus în eroare întreaga țară fiind, însă apreciată cu... ordinul „Mihai Viteazul” acordat „bravului” comandant.

Scandalul provocat în mediile militare, la aflarea adevărului, a fost mușamalizat (din interese superioare!), generalul păstrându-și pe mai departe titlul cucerit ca... regizor!!!

¹¹ Arhiva M.Ap.N. Fond M.St.M. Secția Propagandă, Dosar 38, fila 20

² Idem, Dosar 169, fila 180

³ Idem, Dosar 31, fila 131

⁴ Arhiva M.Ap.N., Fond M.St.M. Secția Propagandă, Dosar 31, fila 29

⁵ Arhiva M.Ap.N., Fond M.St.M. Secția Propagandă, Dosar 94 și Dosar 171, fila 754, respectiv fila 92

⁶ Arhiva M.Ap.N., Fond M.St.M. Secția Propagandă, Dosar 94, fila 56

⁷ Idem, fila 395

⁸ Arhiva M.Ap.N., Fond M.St.M. Secția Propagandă, Dosar 169, fila 247

⁹ Idem, fila 244

¹⁰ Arhiva M.Ap.N. Fond M.St.M. Secția Propagandă, Dosar 309, fila 16

Restituiri

Mareșalul Alexandru Averescu , și scriitorii

(1)

Nicolae Scurtu

Reabilitarea unor personalități ale istoriei naționale, rescrierea biografiei lor, radiografierea epocii și, mai ales, a faptelor săvârșite de ei, precum și consemnarea acestor întâmplări în documente, jurnale, memorii și iconografie, contribuie, esențial, la o mai atentă evaluare a ceea ce am reprezentat și, încă, mai reprezentăm în această parte a Europei.

Un caz exemplar, din toate unghiurile de vedere, îl constituie Mareșalul Alexandru Averescu (n. 1859 – m. 1938), personalitate distinctă și complexă a vieții militare, politice și culturale, care, mai bine de cinci decenii, a dominat scena socio-politică a României prin gesturile și faptele sale, ce au fost înregistrate, corect, iar, multă vreme, neglijate sau, chiar, denaturate de o anume istoriografie.

S-a ivit, în fine, momentul¹ când opera și biografia lui Alexandru Averescu se cercetează și se studiază cu interes, dragoste și pasiune și, mai ales, se reasează

în *toposul* ce i l-a rezervat *istoria*, pe care a gândit-o și a și înfăptuit-o, cu tenacitate, cu perseverență și cu o abilitate specifică marilor strategii.

Grație multiplelor funcții și demnități pe care le-a ocupat, în răstimp de o jumătate de secol, a intrat în contact, direct sau epistolar, cu o sumă importantă de scriitori, istorici, cărturari și jurnaliști, de la care a preluat, permanent, pulsul și temperatura epocii ce o edifica cu atâta siguranță și responsabilitate.

Revelatoare sunt dialogurile sale epistolare cu Nicolae Iorga, Octavian Goga, Mihail Sadoveanu, Ion Al. Brătescu-Voinești, Ion Bianu, Liviu Rebreanu, Corneliu Moldoveanu și cu mulți alții.

Un interes special suscită și misivele² lui Henric St. Streitman (n. 1873 – m. 1949)², scriitor, publicist și memorialist notabil, care a colaborat și la ziarul *Îndreptarea*³, oficiul Partidului Populului⁴, înființat și condus de Alexandru Averescu.

București, 1 ianuarie 1927

Domnul General,

Îmi este o adâncă trebuință a sufletului să unesc urările mele de sănătate, viguroasă putere de înfăptuire și izbânditoare forță de conducere cu urările însuflite și însuflețitoare ale tuturor acelor care vă privesc cu încredere, vă ascultă cu respect și vă urmează cu avânt.

Providența v-a ales pentru marea chemare istorică de-a veghea cu limpezimea d[umnea]v[oastră] de vedere și de judecată și de-a chezașii cu imperturbabilul și incoruptibilul d[umnea]v[oastră] simț al realului și utilului, pentru ca procesul de adâncă utilului, pentru ca procesul de adâncă prefacere în care se află prins pe toate tărâmurile statul român să se săvârșească cât mai organic cu putință, îndrumându-se întru toate pe căile luminoase și ducătoare spre bun liman ale rânduiei.

București, 1 Ianuarie 1927

Domnul General,

Îmi este o adâncă trebuință a sufletului să unesc urările mele de sănătate, viguroasă putere de înfăptuire și izbânditoare forță de conducere cu urările însuflite și însuflețitoare ale tuturor acelor care vă privesc cu încredere, vă ascultă cu respect și vă urmează cu avânt.

Providența v'a ales pentru marea chemare istorică de-a veghea cu limpezimea d[umnea]v[oastră] de vedere și de judecată și de-a chezașii cu imperturbabilul și incoruptibilul d[umnea]v[oastră] simț al realului și utilului, pentru ca procesul de adâncă utilului, pentru ca procesul de adâncă prefacere în care se află prins pe toate tărâmurile statul român să se săvârșească cât mai organic cu putință, îndrumându-se întru toate pe căile luminoase și ducătoare spre bun liman ale rânduiei.

A d[umnea]v[oastră], domnule General, este sarcina de a face ca criza de creștere, dezvoltare și afirmare pe care o străbatem cu atât de schimbătoare stări sufletești, să aibă ca neapărată concluzie trecerea definitivă a României, în însăși ordinea faptelor, așezămintelor, ideilor, sentimentelor și atitudinilor,

A d[umnea]v[oastră], domnule General, este sarcina de a face ca criza de creștere, dezvoltare și afirmare pe care o străbatem, cu atât de schimbătoare

stări sufletești, să aibă ca neapărată concluzie trecerea definitivă a României, în însăși ordinea faptelor, așezămintelor, ideilor, sentimentelor și atitudinilor, de la felul de a fi firesc unei țări mici la statistica și dinamica unei țări mari.

* Originalele celor două scrisori, necunoscute până acum, precum și fotografiile ce se reproduc aici se află în biblioteca mea din București.

Nu sunteți numai diriguitorul sigur, dibace și hotărât al unui partid mare și viu. Sunteți și îndreptariul însăși conștiinței naționale, călăuză reflectată a forțelor constitutive și făuritoare de stat. Și nu pentru că sunteți azi la cârma țării, dar pentru că în persoana d[umnea]v[oastră], prin superioara-i liniște, prin admirabila-i luciditate și prin darul ei atât de rar de-a uni armonice și înviorător vorba cu fapta, libertatea cu autoritatea, ați polarizat într-o vie sinteză cele două primordiale preocupări ale epocii de față: propășirea și ordinea.

Sunteți iubit, sunteți ascultat, sunteți urmat. Cu seninătatea, înțelepciunea, loialitatea și înalta d[umnea]v[oastră] seriozitate ce pururea își este

egală, d[umnea]v[oastră], domnul General, inspirați siguranță, întăriți voința, limpeziți orizontul, lărgiți perspectivele și înălțați sufletele. Prin pilda vieții și activității d[umnea]v[oastră], până și pe potrivnici și pe vrăjmași [î]i împingeți spre o mai atentă și politică cumpănire a intereselor de stat și-i siliți să mediteze cu o mai justă și caldă înțelegere asupra realităților naționale.

Pe umerii d[umnea]v[oastră] drepti și oțeliți se reazămă azi toate nădejdlile raționale, toate posibilitățile adevărate, toate energiile oneste, toate voințele luminate, toate strădaniile bune și cuvințioase din țara asta, ale cărei greutate, nevoi și râvne nimeni nu le domină cu atâta claritate și putere de acțiune ca Generalul Averescu.

Vă trebuie numai sănătate și vigoare, pe care ne rugăm Domnului ca, spre binele și slova țării, să vi le mai

hărăzească pentru mulți, mulți ani cu aceeași dărnicie ca până acum, iar aceia care vă privesc și vă urmează cu iubitoare și nețărmurită încredere vă vor însoți și de aci înainte cu devotamentul lor dător de fecundă liniște suflătească și de creatoare forță de realizare.

Să trăiți, Domnule General!

Aceasta este urarea adânc și respectuos-devotatului d[umnea]v[oastră]

H. St. Streitman

București, 26 aprilie 1928
Calea Plevnei, nr. 72

Domnule General,

Fac rău că încerc să vă răpesc timpul atât de prețios pe care în întregime îl consacrați țării și partidului. Timpul excelenței voastre trebuie să ne fie și mai scump, tuturor acelora, care vă urmă, acum, de când, la semnalul și cuvântul șefului iubit și ascultat, întreg Partidul Poporului s-a ridicat în toată mândria și vigoarea lui spre mulțumirea celor cu dreaptă judecată.

Câteva zile am și ezitat de-a vă solicita onoarea de-a fi primit.

Socotesc totuși că unele lucruri văzute, auzite și meditate de mine în cele trei luni cât am lipsit din țară ar putea, sub o formă oarecare, să vă intereseze, și de aceea îmi îngădui să vă rog a-mi acorda cinstea unei cât de scurte întretineri⁵.

Cu respectuoase și cald-devotate salutări,

H. St. Streitman

Epistolele acestea, deloc convenționale, exprimă atașamentul și prețuirea totală pe care le manifesta o generație întregă, generația primului război mondial, față de omul integru, de militarul desăvârșit și politicianul echilibrat, dispus să reformeze viața economică, politică și culturală a României întregite în hotarele ei *dintotdeauna*.

Mareșalul Alexandru Averescu, pe atunci doar general, întruchipa, alături de Nicolae Iorga, un simbol autoritar și credibil la care cei mai mulți apelau și, totodată, *raportau* modul în care dezideratele lor deveneau realități incontestabile.

Efigia acestui „domn de oaste“, cum atât de sugestiv l-a evocat Nicolae Iorga, necesită, încă, evaluări și reeva-

Rachela Vermont, cărți de A. Bebel, Max Nordau, și Henri Murger.

³ *Îndreptarea* (14 aprilie 1918-6 octombrie 1938), organ central de presă al Partidului Poporului. A avut și un supliment, *Îndreptarea literară* (8-15 octombrie 1918), condus de Duiiu Zamfirescu. Au apărut trei numere, care sunt azi o raritate bibliofilică.

⁴ Partidul Poporului (1 aprilie 1918, Iași – 30 martie 1938, București). Înființat și condus de Alexandru Averescu. Programul partidului s-a orientat după triada ~ *Muncă, cinste, legalitate*. Printre membrii reprezentativi amintim pe Octavian Goga, Petre P. Negulescu, Grigore Trancu-Iași, Constantin Argetoianu și Constantin Garofilid.

⁵ Henric St. Streitman a îndeplinit, câtuș de timp, funcția de consilier tehnic la Serviciul de Presă al Ministerului Afacerilor Externe. În această calitate a întreprins unele călătorii în străinătate și, la întoarcere, simțea o nevoie acută de a-l informa pe Alexandru Averescu despre cele văzute, auzite și meditate.

lăuri spre a constata drama celui care credea, cu sinceritate, că politicienii pot să devină, sub privirile lui reci și neechivoce, oameni cinstiți, corecți și disciplinați, care să asculte de glasul celor mulți, precum și de glasul pământului.

S-a înșelat și s-a retras în singurătatea lui, de unde a meditat la destinul acestui popor, pe cât de bun și inteligent, pe atât de frustrat și marginalizat chiar de cei cărora le dăduse girul său.

monografia lui Petre Otu ~ *Mareșalul Alexandru Averescu. Militarul, omul politic, legenda*. București, Editura Militară, 2005, 440 pagini + 11 facsimile. O carte ireproșabilă, demnă să-și ocupe locul în toate bibliotecile academice și științifice din România și din unele țări ale Europei.

² Henric St. Streitman (1873-1949), prozator, publicist, traducător și memorialist, din cei credibili. A publicat ~ *Oamenii zilei*. (Instantanee) [1912], *Jaurès* (1915), *Revizuire* (1922), *Între da și nu* (1928) și *Mi se pare că...* (1934). De asemenea, a tradus și tipărit, singur sau în colaborare cu soția sa,

nădejdele raționale, toate posibilitățile abordate, tratate energic, oneste, toate viziunile luminate, toate strădaniile bune și curiozitatea din țara asta, ale cărei grăunțe, necuș și zărnă nimeni nu le domină cu atâta claritate și putere de acțiune ca Generalul Averescu.

Vă frăgure numai sănătatea și vigoarea, pe care ne rugăm Domnului ca, spre binele și slava țării, să vi le mai hărăzească pentru mulți, mulți ani cu aceeași dăruire ca până acum, iar aici căni vă priveșcă și vă urmează cu iubitor și nefericit încredere și vor însoți și de aci înainte cu devotamentul lor deținator de facându-l luiște sufletească și de creatorare forță de realizare.

Să trăiți, Domnule General!
Aceasta este urarea

afecțiune și respectuos-
devotatului Dn

H. St. Streitman

¹ Menționez, doar, reeditarea cărții ~ *Mareșalul Alexandru Averescu ~ Notițe zilnice din război*. Ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Eftimie Ardeleanu și Adrian Pandea. București, Editura Militară, 1992, precum și

Nicolae Boghian

(Din volumul „Lupii Siberiei”, în pregătire)

REGATUL LUPILOR

Aș putea fi peste lupi șef de stat
să aflu ce gândesc ei despre mine,
chiar la sănii aș ceda să mă-nhame
de-ar vrea pustiul să mi-l închine.

Sub cupole de-argint și de aur
urletul lor ar fi imnul regal
pus pe note de stelele caprelor
junghiate la spasmul dintre apă și mal.

Și când se-adună, fierbinți, în haite,
să mă proclame cel mai bun de iernat
parcă mă încercuie cu veșnicie
lăsându-mă înghețului nebotizat.

Cum garoafa limbii lor spânzură
ca un drapel râvnit de armate
știu că vor birui până la sânge
punând coroane pe beregate.

COROANA IERNII

Ca din altă lume se revarsă atolul
de ace înghețate hăcuid rămurișul
lumina se umple de sânge albastru
până când cerul își crapă învelișul.

Atâtea vietăți vin să se roage
purpura apusului să mai rămâie
că pădurea-i Biblie de-nchinat ciuruită
mirosind a ceară și a tămâie.

Și nici nu cutez să deschid ușa
de teamă să nu crape montura
de diamante și perle cu care
coroana iernii se dă de-a dura.

Și cum izba clipește pe trunchiuri
ca pasărea pe neant mergătoare
eu sunt doar gheara ce sfâșie carnea
acestui sălbatic apus de soare.

LUPII SIBERIEI

M-am retras într-o izbă curată
ascunsă între lupii Siberiei,
jumătate din noapte mă-nchin la icoane,
jumătate din zi pictez sănii materiei.

Crivățul îmi dă împăcarea cu mine –
oricum moartea e mult mai rece,
iar la ochiul de geam, necuprinsul
nu dă semne c-ar vrea să plece.

Mă privesc blând, jupuit de putere
și de mătasea patimilor, decolorată,
doar mirosul amar de mesteceni
îmi mai dă o ameteală ciudată.

Nu mă ciugulește nici o întrebare
deși pe-un colțar stă un craniu sferic,
i-am pus în găuri câte-o lumânare
și-l aud cum gândește, eteric.

Și cum pictez, mă biruie somnul,
pensoanel lunecă, vopselele curg,
aud cum saltă izba pe mine
călărindu-mă înspre amurg.

O DUȘCĂ DE DISPERARE

Ce caut eu în Siberia Mare,
cum de m-am deportat de bună-voie
în necuprinsul pustiu albastru
să-i fiu cal de lemn ruseștii Troie?

Cum de trăiesc ce-mi flutură gândul
în năpraznica iarnă țaristă
și-mi pun viața la gâtul lupilor
s-o picure sângele ca pe-o batistă?

Pun totul pe seama copilării,
a epidemiei de fugă de toate
când la doi pași își taie venele
vietatea care din tine te scoate

Și te unge cu iertarea păcatelor
dându-ți binecuvântarea perversă
de-a șiroi pe albul mestecenilor
slobozind bulbul inimii în aversă

De-a fi hipnotizat de vecernii
de iarna ce-și descuie dezmățul
atârându-te de gâtul sălbăticiunilor
ca și cum morții i-ai pune hățul.

Ce caut eu în Siberia Mare
pe o bandă interzisă de lume –
decât o dușcă de disperare
și o șea pe galopul singurății în
spume.

PRIDVOARELE SIHLEI

Cum se retrag lupii să moară
în pridvoarele sihlei, anesteziți de
ozon
ochind din vreme bucata de lume
pe care să joace în moarte șotron

Cum gândesc ei, – se vede pe urme –
mai apăsate și cu dublă arcană,
și pe soarele ieșit din spărtură
ca și cum ar țâșni sânge din rană

Nu-s împăcați, dar nu plâng amarnic
iar spița nu și-o văd în amurg –
și strămoșii lor au dus moloz cu sila
în mlaștinile de sub Sankt-Petersburg

Și dacă urlă prelung și sinistru
de se face sihla seu vânăt pe bot
ei lasă burții Siberiei fiorul
de-a mânca lupii cu moarte cu tot.

SFATUL DE TAINĂ

M-am retras să gândesc, aș putea spune
filosofiei stingându-i cărbunii,
să sorb apa neîncepută
din steaua nordică a înțelepciunii

Să îndrug singur verzi și uscate
din magie luând câte-o dușcă
pe când afară vietățile-și flutură
carnea cu miros de praf de pușcă

M-am retras să pun hamuri pe inimă
și s-o strunesc cât pot, zvăpăiata
căci știu: în albastrul viscol de-afară
Dansul lupilor o va da gata

Nu am termene ori măsurătoare,
nu voi da la final doctorate –
pe scoarța mestecenilor vreo
ciocănitoare
mă va însemna de păcate

M-am retras cerând un respiro
să dau sfatul de taină lupimii:
nările-n cer și preluđu subțire
când pe inima mea vor fi primii.

ORIENTÂND GHIOCUL

Rusa nu are verbul proprietății,
nimeni nu stă călare pe *am*,
a fost odată – cel din poveste
trage cu pustiul pașnic la ham

Frigul virgin scoate vrăjile-afară
până când și-argintul viu se încheagă
și rămâne ca o lacrimă sfântă
peste Siberia Mare pribeagă

Așa, nici eu nu-mi încui izba,
nu-mi semnez pânzele și nu jelesc
trunchiurile rămase în picioare
ce-or ajunge ambalaj la magazinul
sătesc

Stau însă gânditor peste hartă
în loc de busolă orientând ghiocul –
aud că neorocirea nu iartă
până când nu-i trece sorocul.

IMPERIUL DE GHEAȚĂ

Când vezi imensul imperiu de gheață
întins ca o blană de miel la uscat
ți se face subit frică de spațiu
și de mărirea care l-a despresurat

Întunericul alb se dilată vifornic
suflecând chipul nopții, cerat
și te răstoarnă în depresie mută,
fără zori și fără înserat

Violetul îndată se face albastru,
suflarea – cristal și auzul o dâră
tot mai străvezie în haos
ca o undiță la care trage o câră

Când, învârtejtit, dai să fugi oriunde
și ca diamantul înghețul te taie,
nu-ți mai flutură decât nădejdea
de-a fi înțepenit pe o piele de oaie

Să vină lupii să te miroase
și cu aburul gurii să te învie
aducându-te lumii lor proaspete
ca un trofeu pe o panoplie.

ATACAT DE FIARĂ

Ca un fulger orbitor mă spintecă
gândul de-a fi atacat de fiară,
simt în vintre greața tăioasă
cum scoate fitilul spaimei afară

Un abur fierbinte năuc răbufnește
din samovarul în clocot al frunții
și-ngheață în aceeași clipă de parcă
în locul capului ar crește munții

Inima tună-n auz ca o moară,
limba în gură a-mpietrit făcând cruce,
îmi stă în fața ochilor, albă
gramăjoara de oase în care m-oi duce

Și blestem trupul ce-și scoate-n
răspântii
mirosul cârnii asmuțind prădătorii –
în timp ce un alt fulger despică
visul din care înfulecă zorii.

Corespondență cu parfum de epocă

Maria Georgescu

Căpitan în rezervă Al. O Teodoreanu către generalul Nicolae M. Condiescu

Bucuria de a trăi, jovialitatea, ironia, umorul care se degajau din orice vorbă rostită, din orice scriere a lui Al. O Teodoreanu (1894-1964) – alintat cu diminutivul de circulație publică Păstorel – au făcut din acest poet și prozator o figură legendară, mai ales prin puzderia de epigrame improvizate fulgerător, mai toate antologice. Deși s-a bucurat de faima unui geniu oral, capabil de o risipă fantastică de spirit și imagini, Al. O Teodoreanu a fost un prozator umorist dintre cei mai subtili, folosind o limbă arhaică fals erudită și

exploatând ticurile vorbirii curente (*Hronicul măscăriciului Vălătuc*, 1928; *Mici satisfacții*, 1931; *Un porc de câne*; *Bercu Leibovici*, 1935 etc.). Articolele literare pe care le-a adunat în culegerea *Tămâie și otravă* (două volume, 1934-1935) sunt pline de vervă, iar volumul de versuri *Caiet* (1938) relevă un liric sentimental; de altfel el era considerat unul dintre poeții de frunte ai revistei "Viața românească", în

perioada ei de glorie ieșeană. Acest epigon al marelui Caragiale, s-a impus îndeosebi ca epigramist (*Strofe cu pelin de mai pentru Iorga Nicolai*, 1931; *Vin și apă*, 1936) și a excelat în versul umoristic. Gluma lui Păstorel era "izvor de bună-tate și debușeu al marii sale iubiri de oameni", spunea prietenul său D. I. Suchianu. Tot în glumă își purta și uniforma de căpitan în rezervă, pe care o arbora cu fală comică la întâlnirile - stropite cu vin de calitate - cu prietenii de breaslă, avocați și scriitori, în anii imediat următori primei conflagrații mondiale. Era o atitudine de bravadă. Dar în război, ofițerul de artilerie Al. O Teodoreanu și-a purtat cu bravură uniforma militară.

Scrisorile adresate generalului adjutant Nicolae M. Condiescu (1880-1939), din care publicăm în acest număr al revistei, dezvăluie și ele vocația comicului ca artă și spiritul umoristic ce-i caracterizează întreaga operă literară a lui Al. O Teodoreanu, dar și aspecte ale relațiilor interumane. Păstorel l-a admirat și i-a purtat un deosebit respect generalului Condiescu, un pasionat de literatură, el însuși scriitor, o fire generoasă și plină de înțelegere pentru artiștii vremii. În calitate de secretar general al Uniunii Fundațiilor Culturale Regale și de președinte al Societății Scriitorilor Români, generalul Condiescu l-a sprijinit nu numai pe Al. O Teodoreanu pe care l-a angajat la Fundație, dar și pe mulți oameni de cultură ai României interbelice.

Fundația pentru Literatură
și Artă "Regele Carol II"
București, l 23 Iulie 1934
39, B-dul Lascăr Catargi
Tel. 206 – 40

Stimate domnule general
și
lubite frate și confrate,

Scrisul în terță nefiind încă inventat, optez pentru coarda sufletului, lăsând pe cea oficială pentru împrejurări mai solemne.

Cu începere de la 15 Iulie, scrisorile mele către mata, nemaiaivând un caracter strict particular, cred că nu comit un abuz scriindu-ți pe această hârtie, pentru a-ți mulțumi din toată inima pentru cordialul sprijin pe care mi l-ai dat întru aceasta. Nu-ți comunic decât purul ade-

văr, anunțându-te că funcționez punctual și conștiincios. Prin amabilitatea bunului meu prieten Sandu Rosetti¹, îți scriu dintr-un birou liniștit, izolat și spațios, pe care mi l-a pus la dispoziție. Curățenia de aci și vecinătatea bibliotecii mi-ar da dreptul să mă consider un om fericit, putând lucra ce-mi place și nesupărat de nimeni, dacă o boală de ficat (foarte oportună) nu m-ar obliga să urmez un regim sălbatic. De zece zile nu consum decât o zi lapte, una fructe, iar ca băutură, ceai de sunătoare. Nu înțeleg capriciile acestui organ ipocrit și nerecunoscător. I-am dat ce-i place și cât a vrut și el în schimb mă boicotează, lucrându-mă subteran.

Dar se-nșală cine mă
Crede supărat.
Când ești om de inimă
Renunți la ficat.
(Am și renunțat!)

Deocamdată nu am nevoie decât de creierul meu, ca să lucrez aci și de cel mic, ca să nimeresc acasă. De restul organelor, jusqu'à nouvel ordre, mă dezinteresez. Fără să am ambiții funcționărești (privitor la capitolul vanitate, exclusiv, se înțelege) am fost totuși foarte satisfăcut în, ca să zic așa, sinea mea, ducând la bun sfârșit prima însărcinare care mi s-a dat și obținând de la Ministerul Sănătății, unde secretarul general e un vechi amic, restul de subvenție necesar pentru tipărirea celor două volume de la Informativa. Știu că postul meu poate fi considerat ca o mare sinecură. Pentru aceasta e absolut necesar ca și ocupantul să vrea să-l considere ca atare. Și eu nu vreau. Ași fi chiar foarte bucuros să realizez cât mai răpede lucruri care să justifice stăruința pe care ai pus-o în favoarea mea.

La venirea matale în țară mă vei găsi aci, voios, activ, ...și sobru. Până atunci primește rogu-te încă o dată toate mulțumirile și urările de bine pe care ți le trimite al matale,

Păstorel

Biblioteca Națională,
Colecții speciale, Manuscrise,
Ms. 13 794.

*

Fundația pentru Literatură
și Artă "Regele Carol II"
București, I - 23 Septembrie 1934

Iubite domnule general,

Nu pot ști câte simandicoase obraze se vor îmbulzi la ușa cabinetului matale și, prin urmare, nici cât timp îmi voi putea permite să-ți răpesc mâne dimineață când ai binevoit a-mi îngădui să te caut la Palat. De aceea, am preferat să-ți scriu cele ce urmează, mai ales că e vorba de o chestiune, în aparență, strict personală. Dacă vei socoti-o posibilă și oportună va fi bine; dacă nu, presupune, rogu-te, că rândurile de față n-au fost scrise și va fi tot bine. Iată: când mi-am pus înainte posibilitatea de a locui la Fundație, n-am văzut în această invitație decât una din excesivele amabilități cu care m-ai deprins. Pe de altă parte, fiind la acea dată un om perfect valid, sau cel puțin care ce considera ca atare, nu mă puteam hotărî să locuiesc într-o Instituție ale căreia discipline austere nu se potriveau deloc cu felul meu de viață de atunci. În afară de asta, boala de care sufăr și pe care am motive s-o consider binevenită, mi-a dat puțința să reflectez mai serios asupra rostului meu pe lume și acum, în al patruzecilea an al vieții, să-mi fixeze obiectivele și să-mi fixeze drumul care mă va duce la ele. Hazardul a voit ca împrejurările să mă surprindă în aceste poziții la Fundația pentru literatură și artă "Regele Carol al II-lea". Cred că nu lipsesc prea mult de modestie, afirmând că mi-am dat seama că dorința de a fi util acestui înalt așezământ corespunde puterilor mele. Sunt convins că priciperea conducătorului ideal care e Sandu Rosetti, întărită de râvna colaboratorilor pe care și i-a ales, va da roade. Cred că această Fundație pentru lite-

Se spune că Păstorel Teodoreanu a scris multe dintre epigramele sale pe șervețelele de la Casa Capșa

ratură și artă va izbuti să mobilizeze sub acoperișul ei cât mai bună literatură și cât mai frumoasă artă, împodobind prin ele ideea de stat, contribuind efectiv la consolidarea unirii și sporind strălucirea Coroanei, sub semnul Căreia viețuește. Obligația morală de a-mi justifica prezența aici, merge scară la scară cu ambiția de a da acelora care au contribuit la aceasta, cât mai dese prilejuri să nu o regrete. Deci, nici o exagerare când mărturisesc că Fundația reprezintă punctul central al preocupărilor mele și că interesele mele se confundă cu ale ei. Oriunde mă aflu eu, acolo e și Fundația pe care o simt în spate ca melcul găoacea lui (melcul n-o simte, dar o duce, dar n-are a face! Zic și eu așa). Așa fiind, mă întreb (te rog să crezi că numai de asta am făcut comparația cu melcul): oare nu-i mai bine să stea Fundația (adică eu) unde stă, decât s-o mut la Hotel Union sau pe cheiul gârlei? Lăsând gluma la o parte însă, sunt sigur că mă vei înțelege (de-aceia scriu), imediat și complet, când voi pretinde (și pretind!) că nicăeri nu lucră omul mai bine (și eu mi-s om) ca la el acasă (vezi numa!). Mie, drept să-ți spun, cele mai fericite idei mi-au venit dimineața, în bae. Când s-au cerut pe hârtie, am trecut în halat, la masa de lucru. De câte ori nu m-a găsit noaptea așa, cu zece coale scrise, cu șapte cafele băute și cu patruzeci de țigări fumate! Aseară am stat la Fundație (ca și acum) până la 10 seara, adunând note despre mareșalul Lyautey² (interesantă viață! magnifică!). Înainte de a pleca, am intrat alături, în odaia de bae, să beau un pahar cu apă.

Mă gândeam: e oare un blestem pe țara asta să umble oamenii nespălați pe uliți și să stea băile pustii? Oul lui Columb a fost strivit pe masă ca să șadă și iaca, eu îți scriu matale în același scop: ași vrea să șed, ca să pot mișca. Între o sală de bae somptuoasă și o bibliotecă liniștită și necercetată (adică tocmai din cabinetul meu) se pot descoperi continente (zi-i Păstorele că-i zici bine). Anul acesta (iaca zic), trebuind să țin regimul în toată rigoarea lui, singura mea răsuflătoare e munca. Vreau s-o dedic Fundației întregă. Ca să poată fi așa nu trebuie decât să deschidă o ușă. Atât mă desparte de maximum de bine. Îmi dau seama însă că mă aflu în situația țiganului care spunea că se însoară cu fata popii.

- Bine, bine, îl întâmpinau oamenii, dar ai vorbit cu popa? Îi plăci fetei?

- Treaba e pe jumătate gata, răspundea țiganul: eu vreau!

Cu cele mai cordiale sentimente de afecțiune și prețuire, al matale devotat,

Păstorel

Biblioteca Națională,
Colecții speciale, Manuscrise,
Ms. 13 795.

¹ Alexandru Rosetti (1895-1990), lingvist și filolog.

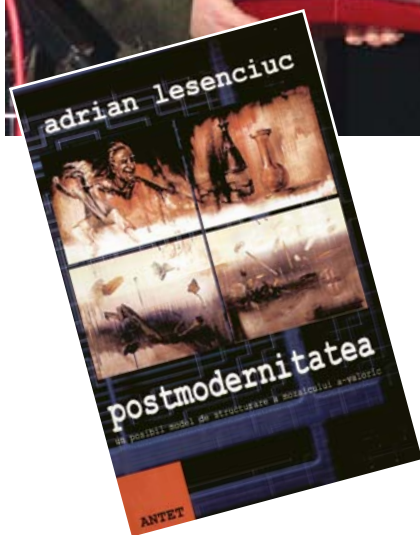
² Mareșal al Franței Hubert Lyautey (1854-1934), creator al protectoratului Marocului.

Premiile

Societății Scriitorilor Militari

pe anul 2005

ADRIAN LEȘENCIUC (n. 1975)
Academia Forțelor Aeriene „Henri Coandă” - Brașov.
Cartea premiată: *Postmodernitatea. Un posibil model de structurare a modelului a-valoric* (Editura Antet, 2005)

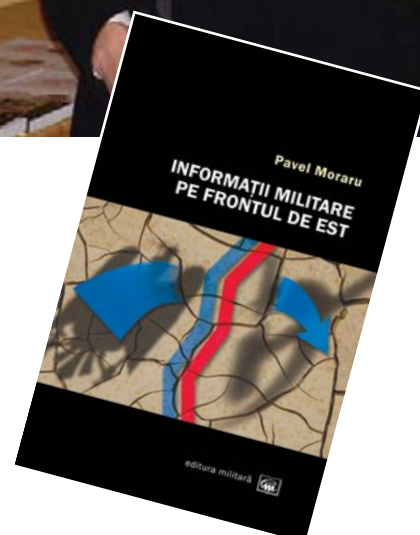

Joi, 23 februarie 2006, Sala Bizantină a Cercului Militar Național a găzduit gala premiilor Societății Scriitorilor Militari pe anul 2005.

Înscrisă ca punct distinct în programul SSM încă de la înființare (2002! - au trecut aproape patru ani), decernarea premiilor a fost posibilă datorită sprijinului generos al Fundației umanitare „Alexandru” (sponsor), al Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale - Ilfov (co-organizator) și al Direcției Administrative și Servicii (dl. general de brigadă dr. Cătălin Zisu a suplimentat personal premiile acordate).

Prezentarea primilor laureați ai premiilor SSM (care se acordă cărților publicate de cei mai tineri și promițători tineri scriitori militari) a fost făcută de Gheorghe Vartic și Radu Voinescu.

Formația muzicală condusă de dl. căpitan Liviu Voicu a contribuit decisiv la reușita evenimentului și buna dispoziție a numeroșilor invitați.

PAVEL MORARU (n. 1975)
Academia „Ștefan cel Mare” a Ministerului Afacerilor Interne din Republica Moldova - Chișinău.
Cartea premiată: *Informații militare pe frontul de est* (Editura Militară, 2005)